

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Středisko ibero-amerických studií

Diplomová práce

Mgr. Barbora Terešková

Československo-chilské vztahy v letech 1960-1990

Czechoslovak-Chilean relationship in the years 1960-1990

Praha 2015

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Poděkování:

Děkuji vedoucímu diplomové práce Prof. PhDr. Josefovi Opatrnému, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 5. srpna 2015

.....
Mgr. Barbora Terešková

Klíčová slova

Československo, Diplomatické vztahy, Chile, obchodní vztahy, ministerstvo zahraničních věcí, přerušeni, zastupitelský úřad, znovunavázání

Key words

Embassy, business relation, Czechoslovakia, Chile, Diplomatic relationships, interruption of the diplomatic relationships, Ministry of Foreign Affairs, reconstruction of the diplomatic relationships

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá československo-chilskými diplomatickými a obchodními vztahy v letech 1960-1990. Přestože se koncentruji na hledání cesty k znovunavázání diplomatických vztahů v šedesátých letech a období následující, uvádím také období od roku 1945, které je, dle mého názoru, důležité, pro lepší pochopení celé problematiky.

Vzhledem k tomu, že není možné studovat danou problematiku bez obecného úvodu, pojednávajícího o historii československé diplomacie, je této problematice věnována úvodní kapitola.

Následující část diplomové práce je zaměřena již na samotnou vztahovou problematiku, která je rozdělena do čtyř období, jež jsou ohraničena roky, které byly nějakým způsobem zásadní pro vývoj československo-chilských vztahů.

Vzhledem k důležitosti, kterou sehrál chilsko-československý institut v historii československo-chilských vztahů, je mu věnována samostatná kapitolka v závěru diplomové práce.

Abstract

The topic of this diploma thesis is the Czechoslovak-Chilean diplomatic and business relations in the 1960s – 1990s. Even though I am focussing on the period 1960s – 1990s Sixties, I decided to include in this thesis also the previous periods from 1945, which were in my opinion very important for a greater understanding of the whole topic.

Whereas it is impossible to study this topic without any general introduction about the history of the Czechoslovak diplomacy, the first chapter is dedicated to it.

The next part of the thesis is focused on the diplomatic and business relationships of the mentioned countries. This part of the thesis is divided into four periods which are determined by specific years, which were critical for the history of the Czechoslovak-Chilean diplomatic relationships.

As the Chilean-Czechoslovak institute was hugely important in the history of the Czechoslovak-Chilean relationship, it has been included in this thesis as a separate chapter.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. ČESKOSLOVENSKÁ DIPLOMACIE A LATINSKÁ AMERIKA V LETECH 1945-1990.....	9
2.1. Období změn (1945-1950)	9
2.2. Destrukce československé diplomacie (1950-1960)	11
2.3. Období rozšiřování diplomatických vztahů (1960-1968).....	13
2.4. Pražské jaro a zmařené naděje (1968-1971).....	16
2.5. Období normalizace (1971-1988).....	18
3. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY V LETECH 1945-1965	20
3.1. Československo-chilské vztahy v letech 1945-1955	20
3.2. Obchodní styky v letech 1945-1955.....	34
3.3. Československo-chilské vztahy v letech 1955-1965	37
4. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY 1965-1969	44
5. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY 1970-1973	63
6. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY V LETECH 1973-1989	79
7. CHILSKO-ČESKOSLOVENSKÝ KULTURNÍ INSTITUT	86
8. ZÁVĚR.....	88

1. ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá československo-chilskými diplomatickými a obchodními vztahy. Můj zájem se zaměřuje na období hledání cesty k obnovení diplomatických styků v 60. letech a období následující, ovšem pro lepší pochopení této problematiky, jsem se rozhodla zařadit také léta předcházející.

Toto téma jsem si zvolila, protože chilskou historii shledávám velmi zajímavou a některé její části mě doslova fascinují. Vzhledem k mému zájmu o diplomatický svět a historii diplomatických vztahů jsem se rozhodla tato dvě témata zkombinovat. Své bádání jsem ohraničila koncem druhé světové války, neboť do té doby sice kontakty existovaly, ale nebylo jich mnoho, a rokem 1989, jenž je zvolen dostupností archivních materiálů.

Má práce je rozdělena do sedmi kapitol. Domnívám se, že není možné se zabývat podobným tématem bez obecného úvodu o historii československé diplomacie, kterému jsem věnovala svou první kapitolu. Obecné shrnutí začíná rokem 1945, který přinesl mnoho změn pro československé ministerstvo zahraničí, pokračuje přes nelehké období komunismu a končí obdobím normalizace. Přestože se jedná o obecné shrnutí historie československé diplomacie, je v této kapitole kladen důraz na vztahy s Latinskou Amerikou. V této části práce mi byly největší oporou práce „Diplomacie Československa“^[1] a „Checoslovaquia y el Cono Sur 1945-1989“.^[2]

Následující čtyři kapitoly jsou již věnovány československo-chilským vztahům v jednotlivých obdobích. První zkoumané období je ohraničeno rokem 1965, kdy byly znovunavázány diplomatické a konzulární styky mezi oběma zeměmi. Vzhledem k množství informací, které tato kapitola obsahuje, jsem se rozhodla ji pro lepší přehlednost rozdělit do dvou pod-období. Následující hraniční rok, 1970, jsem zvolila z důvodu změny chilské hlavy státu, která pro československo-chilské vztahy měla velký význam. Třetí zkoumané období končí rokem 1973, kdy v Chile došlo k převratu a diplomatické vztahy byly přerušeny až do roku 1990, jenž je také hraničním rokem posledního zkoumaného období.

Ve stykových kapitolách se zabývám nejen rozvojem diplomatických, ekonomických a kulturních vztahů, ale také velice stručně chilskou historii, čímž se vyzkoumané okolnosti snažím zasadit do historického kontextu, jenž slouží k lepšímu pochopení daných událostí. Největší oporou při psaní těchto kapitol mi byl Archiv Ministerstva zahraničních věcí České

[¹] DEJMEK, J.: *Diplomacie Československa díl I. Nástin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*. Praha: Academia, 2012, 146.

[²] ZOUREK, M.: *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945 – 1989*. Praha: Karolinum, 2014, 16.

republiky, v jehož prostorách jsem našla velké množství cenného materiálu a práce J. Chalupy pojednávající o dějinách chilské historie.[³]

Poslední kapitola mé práce je věnována československo-chilskému institutu, jenž si vzhledem ke svému významu, který plnil od roku svého založení (1960), zasluhuje samostatnou kapitolu. Stejně tak jako v předchozích kapitolách jsem při psaní poslední kapitoly použila archivní materiál ministerstva zahraničních věcí.

Má diplomová práce si klade za cíl sestavit na základě badaných dokumentů přehled diplomatických a obchodních styků mezi Československem a Chile po roce 1945.

Vzhledem k velmi omezené sekundární literatuře k tomuto tématu, je práce sestavena převážně z archivních pramenů ministerstva zahraničních věcí České republiky.

[³] CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999

2. ČESKOSLOVENSKÁ DIPLOMACIE A LATINSKÁ AMERIKA V LETECH 1945-1990

2.1. Období změn (1945-1950)

Československá republika, jež vznikla v roce 1945 a jejímž prvním prezidentem se stal Eduard Beneš, se značně lišila od republiky Masarykovy. Komunisté se mezi lidem těšili velké oblíbenosti, což bylo pravděpodobně způsobeno tím, že Rusko bylo bráno jako ochránce, který by si vzal Československo pod svá křídla v případě nové agrese z německé strany. Úspěch komunistů se projevil ve volbách v roce 1946, které vyhráli. To mělo významný vliv na složení československé politické scény.

Čelní představitelé republiky chtěli využít poválečného rozdělení světa na východ a západ a plánovali z Československa vytvořit jakýsi most mezi nimi. Tento sen se ovšem velmi rychle rozplynul. Padesátá léta byla dobou, kdy samostatnou zahraniční politiku měly jen velké a mocné státy a s malými se počítalo, že se k nim přidruží. To byl také případ Československa, které mělo přijmout zahraniční politiku SSSR za svou. Důkazem tomuto byl rok 1947, kdy Moskva vydala nařízení, že se Československo nesmí účastnit tzv. Marshallova plánu.^[4] Nedlouho nato byl prezident Eduard Beneš donucen přijmout demisi nekomunistických ministrů, což v podstatě legálně vložilo moc do rukou komunistů, kteří se u vlády udrželi několik desetiletí. Symbolickým zakončením svobodné éry československé diplomacie byla nikdy nevysvětlená smrt ministra zahraničních věcí Jana Masaryka.

Smrt lídra československého ministerstva zahraničí ulehčila tzv. „očist'ování“ ministerstva zahraničí, na které začali být dosazováni lidé provázaní s režimem. Přesto stále ministerstvo zahraničních věcí fungovalo do konce čtyřicátých let bez větších změn, k čemuž nesporně přispěl nový šéf československé diplomacie, Vladimír Clementis, jenž byl do té doby státním sekretářem. Clementis byl sice levicově smýšlející intelektuál, který provedl rychlé přeorientování československé ekonomiky na „východní trhy“, nicméně doufal, že i nová, dominantně komunistická pražská vláda si podrží v zahraniční politice (...) jistou míru nezávislosti. Specifické zájmy ČSR se měly projevit např. v rozvoji bilaterálních vztahů s jinými menšími „lidově-demokratickými státy v regionu jako Polskem, ale také vlastním

---

^[4] Nazván podle ministra zahraničí, George C. Marshalla, jenž ho poprvé vyhlásil. Plán byl přijat kongrese, 3. dubna 1948. V rámci něj USA finančně pomohla (13 miliard USD) Západní Evropě překonat doznívající následky druhé světové války a zajistila si tak u těchto států prestiž.

přístupem k některým otázkám dalším.“^[5] Nicméně směr zahraniční politiky SSSR a začátek studené války způsobily, že Československá republika se musela plně podříditi zahraniční politice SSSR. Československo dotvořilo sovětský blok podpisem různých dohod jako např. o radě vzájemné hospodářské pomoci, nebo navázání diplomatických styků se Spolkovou republikou Německo, „čímž byl v tomto období dotvořen nejelementárnější rámec, v jehož prostoru se odvíjely základní zahraničněpolitické aktivity pražských komunistických vlád až do konce osmdesátých let.“^[6]

Pražské MZV prošlo velkou personální obměnou, z důvodu ať již čistek nebo velké vlny demisí v roce 1948, která také ovlivnila organizační transformaci samotného ministerstva, jež se odehrála na počátku roku 1949. MZV bylo od roku 1949 rozděleno do čtyř základních skupin, které se větvily na teritoriální odbory, z nichž nejdůležitější byl sovětský odbor. Latinská Amerika spadala do posledního odboru tzv. A/V^[7], spolu s USA, Kanadou, Velkou Británií a prostory vyvíjející se Asie včetně Dálného východu.

Co se týče konkrétních vztahů s Latinskou Amerikou, Československá republika měla oproti ostatním státům východního bloku obrovskou výhodu v existující tradici, na kterou mohla jednoduše navázat. Mnoho latinskoamerických států nikdy nepřestalo uznávat existenci Československa během druhé světové války (Kuba, Dominikánská Republika, Haiti, Mexiko, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela)^[8] a po jejím skončení většina z nich znovunavázala diplomatické styky a obnovila své zastupitelské úřady, nově k nim přibyl ještě Ekvádor. Bohužel také vztahy s Latinskou Amerikou významně ovlivnil začátek studené války, který pro ČSR znamenal obrat doleva, což zkomplikovalo vztahy s některými latinskoamerickými státy. Díky silným tlakům ze strany Spojených států amerických přerušilo jako první z latinskoamerických republik s Československem diplomatické styky Chile v roce 1947, o rok později následovala Kolumbie a Peru a o dalších pár let později také Venezuela a Uruguay. Jedinou výjimku představovala Peronova Argentina.

K přerušení vztahů přispěly také již výše zmíněné obměny diplomatů, jež se dotkly také Latinské Ameriky. Během roku 1948 rezignovali na svůj post velvyslanci v Kolumbii a Uruguayi a odvoláni byli velvyslanci v Brazílii (Jan Raiser), Mexiku (Václav Láska) a pověřenec pro obchod s Peru (Eduard Kuhn).

---

^[5] DEJMEK, J.: *Diplomacie Československa díl I. Nástin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*. Praha: Academia, 2012, 146.

^[6] DEJMEK, Op. cit., 147.

^[7] DEJMEK, Op. cit., 154.

^[8] ZOUREK, M.: *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945 – 1989*. Praha: Karolinum, 2014, 16.

Ve vztahu k Latinské Americe je nutno zmínit také čin stálého zástupce v OSN, Jana Papánka, který se pokusil převést dění v Československu na mezinárodní rovinu a za pomoci chilských diplomatů podal stížnost na intervenci Sovětské armády, sekretáři OSN, Trygve Lie.^[9] Na základě toho vznikl spolek American Fund for Czechoslovak Refugees, který měl významnou podporu také v Latinské Americe, zejména v Chile byl podporován vládou presidenta Videly (hlásící se k pravici), který přijal do své země více jak 400 československých emigrantů.

2.2. *Destrukce československé diplomacie (1950-1960)*

Období padesátých let je charakteristické velmi silným vlivem SSSR na zahraniční politiku Československa a kompletní reorganizací československého ministerstva zahraničí, které začalo odvoláním dosavadního ministra zahraničí Clementise, jež byl souzen a nakonec popraven. Na post nového ministra zahraničí byl dosazen Viliam Široký, jenž byl nejlepším příkladem personální obměny československého MZV. Široký byl prvním ministrem zahraničních věcí v historii země, který nedosáhl ani středoškolského vzdělání a zahraniční politikou se do té doby nikdy nezabýval. Z železničáře, který se okolo svých dvaceti vydal po dráze profesionálního revolucionáře bolševika, se tak stal ministr zahraničních věcí.^[10] Problémem bylo, že Široký nebyl jen dosazenou loutkou, ale byly mu také předkládány ke schválení všechny důležité dokumenty. Přestože nový ministr měl politicky mnohem větší moc a svobodu než jeho předchůdce Clementis, závislost československého MZV na Moskvě se ještě zvětšila, vše došlo tak daleko, že Moskva schvalovala dokonce agrément pro budoucí velvyslance a dostávala přeložené záznamy o rozhovorech československých diplomatů s jejich západními protějšky. Není jistě překvapivé, že většina dosavadních kariérních diplomatů, kteří působili na ministerstvu zahraničí, byli odvoláni a nahrazeni komunistickými kádry, jež ve většině případů neměli s kariérou diplomata nejmenší zkušenosti. Přesto se stále na ministerstvu udržela hrstka úředníků ještě z Masarykovy vlády, kteří nebyli nahraditelní, přestože ministerstvo nechalo nově příchozí řádně vyškolit.

Na počátku padesátých let proběhla také čistka na poli vyslanců a velvyslanců, kteří byli nominováni Širokého předchůdci, a likvidace velké většiny velvyslanectví a konzulátů v západních státech jako USA a západní část Německa, což uvrhlo Československo do ještě větší izolace.

---

^[9] ZOUREK, Op. cit., 17.

^[10] DEJMEK, Op. cit., 156.

Situace se začala částečně vylepšovat až s nástupem nového ministra zahraničí Václava Davida, který byl sice věrným přívržencem SSSR, díky čemuž se na tomto postu udržel celých patnáct let, ale zasadil se o přínosnou personální obměnu, a to zejména v roce 1955. Členství ve straně a aktivní zapojení do komunistických projektů bylo nadále velice důležité, nebylo však již tím jediným požadavkem. Nový profil kandidátů byli lidé úspěšní na ministerstvu obchodu nebo manažeři různých podniků, čímž se velice vylepšilo personální obsazení ministerstva zahraničí. Tento vývoj byl nepochybně ovlivněn jistým rozvolňováním mezinárodní situace, jež způsobila smrt Stalina v roce 1953. SSSR začal věnovat nově pozornost zemím třetího světa, což vedlo také k aktivizaci československé mezinárodní politiky. Snahy o navázání o znovunavázání diplomatických vztahů nebyly však vždy úspěšné (dobrým příkladem je právě Latinská Amerika), ale přesto došlo k významnému rozšíření československého zastoupení ve světě. K červenci roku 1959 udržovala Praha diplomatické vztahy s 57 státy, v nichž fungovalo 77 zastupitelských úřadů, z toho 29 ambasad, 24 velvyslanectví, 14 generálních konzulátů a 5 konzulátů.^[11]

Československá diplomacie nevěnovala v počátečním období padesátých let příliš velký zájem Latinské Americe, která byla, jak už bylo zmíněno výše, stavěna na stejnou úroveň se zeměmi třetího světa. K celému problému také samozřejmě přispívala problematika neprofesionálního obsazení československého zamini, kteří latinskoamerické problematice nerozuměli a příliš se jí nezabývali se. První oficiální návštěva od druhé světové války se odehrála v roce 1951. Na ní navazovala účast československé delegace na mezinárodním filmovém festivalu „Cine de Mar del Plata“ v Argentině.^[12]

V průběhu padesátých let značně narostl obchod se zeměmi Latinské Ameriky, přesto však nedosahoval uspokojivých čísel. Nejdůležitějšími obchodními partnery v daném období v Latinské Americe byla Peronova Argentina, která se snažila nahradit obchod se Spojenými státy orientací na země východního bloku a postupně také Brazílie.

Jak již bylo zmíněno výše, po smrti Stalina došlo ke značnému uvolnění, které se promítlo také ve vztahu k zemím Latinské Ameriky. Vzhledem k významným tradicím, které Československo jako jediný stát východního bloku mělo, a k faktu, že bylo nejrozvinutější zemí daného uskupení, hrálo velmi důležitou roli při navazování kontaktů a vztahů Sovětského svazu v Latinské Americe. Tuto významnou úlohu potvrzuje fakt, že v polovině padesátých let mělo Československo diplomatické vztahy s Mexikem, Brazílií, Uruguayí, Argentinou, Bolívií, Peru, Ekvádorem a Kolumbií, čímž dosáhlo největšího zastoupení na

---

^[11] DEJMEK, Op. cit., 170.

^[12] ZOUREK, Op. cit., 18.

daném kontinentu z celého východního bloku. Sovětský svaz měl své zastoupení pouze v Mexiku, Uruguayi a Argentině.^[13]

Uvolnění tlaku v zahraniční politice Československa, vedlo k vypracování dokumentu o zahraniční politice Československa k Latinské Americe, v němž se píše:

„Praha byla ve většině latinskoamerických zemích známá nejen jako hlavní město hospodářsky a ekonomicky rozvinuté země, ale také jako město s velkou kulturní a vědeckou tradicí. Bude potřeba podpořit kontakt mezi našimi vědeckými, uměleckými a kulturními organizacemi, zajistit společnou výměnu materiálů a recipročních návštěv v případech, ve kterých bude zajištěn maximální efekt. Bude potřeba také lépe propagovat univerzitní stipendia pro studenty latinskoamerických zemí a navýšit jejich počet. Stejně je zapotřebí pozorovat možnosti výměny našich vědeckých a technických pracovníků. Bude nutné, aby naše zastupitelské úřady rozšířily své vztahy zejména v oblastech oficiálních a kulturních institucí, univerzit, důležitých kulturních a vědeckých organizací a novinářských a rádiových kontaktů.“^[14]

Ovšem zmíněný plán se nepodařil realizovat tak, jak bylo zamýšleno. Největším problémem byl fakt, že Československo nemohlo odebírat produkty, jež mu byly ze strany Latinskoamerických zemí nabízeny v takové míře, jak by si to ony dané státy přály. Výborným příkladem je neustálé sondování z Chilské strany, zda by Československo mohlo odebírat Chilské víno nebo „nabídka Bolívie, poté co znárodnila své doly, že by Československo mohlo mít dominantní postavení mezi kupci. Země východního bloku však nebyly schopny tento výkup zajistit.“^[15]

2.3. *Období rozšiřování diplomatických vztahů (1960-1968)*

Počátek šedesátých let byl v československé diplomacii vnímán velmi pozitivně, k čemuž přispěla již výše komentovaná smrt Stalina, ale hlavně také Chruščevova zahraniční politika ve znamení přibližování států východního bloku těm západním. „Představitelé československé zahraniční politiky akcentovali dějinnou nutnost politiky mírového soužití a soutěžení mezi státy s různým společenským zřízením, která byla dávana do protikladu k

---

^[13] ZOUREK, Op. cit., 21.

^[14] Archiv MZV, Záznamy z kolegia ministra 1953-1989, kniha 29, Výhledový plán vztahů mezi ČSR a státy Latinské Ameriky, 26. 9. 1957, citováno podle ZOUREK, op. cit., 22.

^[15] ZOUREK, Op. cit., 22.

atmosféře studené války první poloviny předcházející dekády.“^[16] Největší důraz byl samozřejmě nadále kladen na sounáležitost Československa s SSSR a dalšími státy bloku. Začaly se ovšem rozvíjet také vztahy s ostatními zeměmi, a to jak s těmi rozvojovými v Africe a Asii, kde v šedesátých letech vzniklo mnoho nových zastupitelských úřadů, tak s těmi rozvinutými kapitalistickými, kde byly postupně vztahy obnovovány. Československý ministr zahraničních věcí, Václav David, dokonce navštívil jako první komunistický ministr zahraničí v roce 1963 Londýn.

V šedesátých letech došlo opět ke značné personální obměně mezi diplomatickými pracovníky. Díky uvolněnější atmosféře se poněkud polevilo v kádrové politice a byli přijímáni zejména vysokoškolsky vzdělaní kandidáti, kteří se zabývali buďto zahraničním obchodem nebo mezinárodními vztahy, což přineslo výsledky nejen v oblasti intenzivnější práce v navazování hospodářské spolupráce, ale také samotné zpravodajství zasílané ze zastupitelských úřadů na československé MZV bylo psáno mnohem profesionálněji a samostatněji.

Šedesátá léta přinesla další rozšíření československého zastoupení ve světě, zejména se znova jednalo o řadu rozvojových zemí a to hlavně v Africe. Tato oblast se stala nejdůležitějším polem expanse československé zahraniční politiky, jež tím nesledovala jen zájmy SSSR nýbrž také své hospodářské zájmy. V první polovině šedesátých let otevřela Praha své ambasády v Libyi, Mali, Kongu, Somálsku, Togu, Nigérii, Tanzanii, Ugandě, Keni, Zambii a Kongu.^[17] Ne ve všech případech se podařilo udržet zastoupení dlouhodoběji, Československo bylo však hodnoceno mezinárodně jako nejsilnější malý stát působící v dané oblasti. Afrika ovšem nebyla jedinou oblastí, kde slavila československá diplomacie úspěch, nová zastoupení byla vybudována také v Asii a v druhé polovině šedesátých let se podařilo obnovit vztahy i s některými latinskoamerickými zeměmi (Chile 1965, Kolumbie 1968, Venezuela 1969^[18]). Navýšení diplomatického zastoupení Československé republiky v takové míře potvrdovalo ekonomickou důležitost ČSR.

Značný obrat v zahraniční politice SSSR a jeho satelitů se projevil také v politice vůči Latinské Americe. Již zkraje šedesátých let získala oblast Latinské Ameriky na Sovětském MZV samostatný odbor a stejný postup byl doporučován také československému ministerstvu, jež tak učinilo, přestože s desetiletou prodlevou. Nová mezinárodní politika Sovětského svazu, která dopomohla svou podporou Kubě vzdorovat tlaku USA, ještě zvýšila

---

^[16] DEJMEK, Op. cit., 177.

^[17] DEJMEK, Op. cit., 182.

^[18] DEJMEK, Op. cit., 183.

restrikce požadované ze strany USA v oblasti ekonomických či diplomatických vztahů Latinskoamerických zemí se zeměmi východního bloku, což mělo dopad na výsledky mezinárodní výměny mezi Československem a zeměmi Latinské Ameriky (v roce 1961 představoval vývoz do Latinské Ameriky 6,7 % z dovozu do kapitalistických zemí a 16,7 % do zemí třetího světa, import poté 6,9 % a 20 %. Celou situaci také dokresluje počet vyslaných pracovníků z Československa do zahraničí v roce 1964 – dohromady 1158, z toho v Latinské Americe pouze jeden jediný a to v Mexiku^[19]).

V šedesátých letech bylo Československo v oblasti zahraničního obchodu s Latinskou Amerikou spíše pasivní, což bylo způsobeno zejména neschopností těchto zemí uspokojit československou poptávku a nepotřebností nabízeného zboží na československé straně. To způsobilo, že Sovětský svaz v bilanci zahraničního obchodu s danou zónou Československo předběhl. Československo ovšem nadále hrálo prim v navazování nových obchodních vztahů a etablování nových společností, což potvrzuje také jeho zastoupení v 10 latinskoamerických zemích oproti sovětským čtyřem.

Díky politice SSSR vůči Kubě, hrálo také Československo velmi důležitou roli v tomto regionu, nejenže podporovalo Kubu dodávkami zbraní, ale také se účastnilo Akce Manuel, která spočívala v poskytování azylu různým členům odboje, jež putovali z Kuby do ostatních zemí Latinské Ameriky nebo Afriky a zpět (jako nejznámější příklad je možné uvést Ernesta Che Guevaru, který se v Československu připravoval na svůj pobyt v Bolívii). Československo tak bylo ostatními latinskoamerickými státy vnímáno jako centrum komunistických organizací, distributor zbraní a také útočiště guerillových bojovníků. Tisk psal o Československu jako o „nevinném satelitu“, což bylo pro sovětské zájmy ideálním převlekem.^[20] To dokazuje jeden z dobových projevů argentinského velvyslance v Praze v roce 1964, ve kterém prohlašuje:

„V Praze existuje instituce, která se nazývá Klub přátel Latinské Ameriky, v níž se sdružují latinskoameričtí studenti. Tento klub je velmi nebezpečnou institucí, v níž se formují budoucí komunisté. (...) univerzitní pracovníci, umělci, intelektuálové a specialisté mohou představovat vážné riziko pro naše studenty přicházející do této země studovat, doporučuji proto pečlivě kontrolovat všechny studenty, kteří do těchto zemí za tímto účelem vyjíždějí. Pro zachování jednoty v našem státě by bylo nejvhodnější nepřijímat nabízená stipendia ze

---

^[19] ZOUREK, Op. cit., 24.

^[20] ZOUREK, Op. cit., 27.

strany marxistických vlád. Praha je jedním z hlavních center, ve kterém působí organizace konspirující proti demokratickým vládám Latinské Ameriky.“^[21]

Kubánská krize ovšem nepřinesla jen negativa. Velkým pozitivem byla značná podpora studia španělštiny a latinskoamerické literatury v zemích východního bloku, která bylo přímo podporována sovětskou vládou. V roce 1961 byl dokonce založen „institut Latinské Ameriky“ při akademii věd sovětského svazu. V Československu významně narůstal počet studentů španělštiny na filozofických fakultách a v roce 1967 byl založen ústav Iberoamerických studií při filozofické fakultě Univerzity Karlovy, a to hlavně díky zásluze profesora Josefa Polišínského, Oldřicha Běliče a Oldřicha Tichého.

V polovině šedesátých let pozměnil Sovětský svaz svou politiku vůči rozvojovým zemím třetího světa a jeho podpora byla směřována zejména do těch, ze kterých mohl mít SSSR největší prospěch. Po fiasku na Kubě se Latinská Amerika ocitla na samém konci sovětských zájmů, jež byly přeorientovány do Afriky a Asie. Tento fakt se opět značně podepsal na československém obchodu s danou oblastí. Československo se na mezinárodní výměně s Latinskou Amerikou v roce 1968 podílelo 0,25 %.^[22] Situace se vylepšila až díky éře industrializace latinskoamerických zemích v sedmdesátých letech, kdy Československo vyváželo až 70 % všech strojů a technických zařízení, jež byly do této oblasti dovezeny.^[23]

V polovině šedesátých let Brežněv přestal dbát tolik na to, zda je stát kapitalistický či ne a upřednostňoval spíše ekonomické zájmy. Moskva tak začala navazovat diplomatické vztahy také s demokratickými režimy (Chile, Kolumbie, Peru, Ekvádor, Bolívie, Venezuela a Guyana), čímž se nechala inspirovat také Praha a v roce 1965 obnovila diplomatické styky s Chile, v roce 1968 s Kolumbií a o rok později s Venezuelou.

2.4. Pražské jaro a zmařené naděje (1968-1971)

Uvolnění atmosféry v Československu ukončilo kariéru dlouhodobého ministra zahraničních věcí, Václava Davida, a na jeho místo byl dosazen bývalý ministr školství a zkušený diplomat Jiří S. Hájek, který již na konci padesátých let zastával na ministerstvu zahraničí důležitý post náměstka. Hájek neměl v plánu přeorientovat celý chod ministerstva zahraničí, chtěl však ovšem zintenzivnit vztahy s kapitalistickými státy. Základem zahraniční politiky mělo být nadále těsné spojenectví se Sovětským svazem a státy Varšavské smlouvy, čemuž nasvědčovala také ministrova setkání s čelními představiteli spřátelených zemí, která

---

^[21] ZOUREK, Op. cit., 28

^[22] ZOUREK, Op. cit., 33.

^[23] Idem.

měla také do jisté míry „krýt“ záměr sblížení se západními zeměmi. Ministerstvo připravovalo řadu návštěv představitelů západních států, které byly ovšem zmařeny srpnovou invazí sovětských vojsk na území Československé republiky. Ministr se při své cestě do Moskvy pokoušel hájit směr československé diplomacie, nicméně bez většího úspěchu. Veškeré naděje byly definitivně zmařeny na bilaterálním jednání v Čierné nad Tisou v létě roku 1968, kde nebyl pozván ani sám ministr zahraničí. Reformy provedené za Pražského jara nebyly dostatečné na vybudování silné podpory ze strany západních států a Československo zůstalo v celé situaci osamoceno.

Postup Sovětského svazu vyvolal odpor u mnoha diplomatických pracovníků, kteří se zpočátku pokoušeli o odpor a o hledání podpory v zahraničí, nicméně jediným výsledkem bylo jejich sesazení či úplný vyhazov z ministerstva zahraničí. Stejný osud potkal také ministra Hájka, který byl nucen na podzim roku 1968 úplně opustit svůj resort. Na místo nového ministra federálního ministerstva zahraničí byl dosazen Slovák, Jan Márko, který sice neměl žádnou jazykovou vybavenost ani předchozí zkušenosti s diplomacií či mezinárodní politikou, nicméně měl značné manažerské schopnosti.

Směr československého MZV se nijak výrazně po jeho nástupu nezměnil, přestože byly chystány další personální změny, z nichž nejzajímavější byla pravděpodobně nominace Bohumila Chňoupka na nového velvyslance v Moskvě.

Díky čistkám v sedmdesátých letech byli zpět dosazeni lidé, u nichž nebylo základem vysokoškolské vzdělání, jako tomu bylo u nově příchozích v šedesátých letech. „Konečný důsledek, který vyměnil téměř polovinu diplomatických pracovníků, byl pro československou zahraniční službu zcela zdrcující. Novým diplomatům totiž chyběly nejen zkušenosti, ale také jazyková vybavenost.“^[24]

Proměna Československa v jeden z nejděrnějších satelitů Sovětského svazu byla silně kritizována latinskoamerickými zeměmi, z nichž pouze Castrova Kuba podpořila sovětskou intervenci. Sovětský svaz vyjadřoval podporu levicovým latinskoamerickým režimům (Juan Velasco v Peru nebo Juan José Torres v Bolívii), které mu zajišťovaly podporu, a příslibovaly, že se nebude opakovat druhá Kuba. SSSR pomáhal těmto režimům nejen formou zásobování a výhodných půjček, ale hlavně dodávkami zbraní.

Největším úspěchem komunismu byly události v Chile v sedmdesátých letech, jež svedly zemi na cestu socialismu, což potvrdilo aktuálnost idejí komunismu, jak se nechal

---

[²⁴] DEJMEK, Op. cit., 203.

slyšet Kiva Maidanik^[25]: „Jestliže kubánská revoluce byla jakousi destrukcí existujících dogmat a předeslání existence nových cest, Chilské události svědčí o pravém opaku. Především potvrzují aktuálnost a spravedlnost marxisticko-leninistických myšlenek.“^[26]

2.5. *Období normalizace (1971-1988)*

Na konci roku 1971 došlo opět k výměně v ministerském křesle. Dosavadního šéfa československé diplomacie nahradil někdejší velvyslanec v Moskvě, Bohumil Chňoupek, který se v čele ministerstva udržel celých sedmnáct let, což nebylo nijak překvapivé vzhledem k jeho nadprůměrně dobrým vztahům s lidry moskevské diplomacie, dle čeho také vypadala československá zahraniční politika. Nicméně Chňoupek, jak to píše ve svých memoárech *Memoárů in claris*^[27], byl stoupcem uvolňování mezinárodního napětí, čímž se ke konci osmdesátých let stal pro neostalinistické dogmatiky v čele s Bilakem, nepohodlným.

Velmi významnou částí Chňoupkova ministrování byly jeho časté návštěvy různých protějšků po celém světě, tedy nejen těch socialistických, ale i těch kapitalistických. Navštívil tak některé země jako první československý ministr MZV v historii Československa jako např. Jordánsko, Nigérie, Madagaskar a mnoho dalších. Přes své skvělé kontakty a důvěryhodnost v Moskvě byl však i tak velmi přísně ve své politice limitován ostatními tituláři na MZV a mimo něj. Přesto byl schopen zabránit další vlně čistek, která měla postihnout téměř 40 diplomatů a podařilo se mu na ministerstvo „protlačit“ také některé mladé, kvalitně vzdělané lidi, kteří napomohli k stabilizaci ministerstva.

Za Chňoupkova ministrování došlo také k organizačním změnám ve struktuře ministerstva. Dosud stávající teritoriální odbory byly rozšířeny o některé nové, z nichž pro nás nejdůležitější je ten latinskoamerický (9.), k jehož vzniku došlo v roce 1972 a v jeho vedení byli zpočátku ex-velvyslanci působící v oblasti Latinské Ameriky (Richard Ježek a Vladimír Pavlíček).

Bohumil Chňoupek se za doby svého úřadování značně podílel na rozšiřování zastoupení československé republiky jak v Evropě, tak mimo ni. Z Evropských zemí byly znovunavázány styky se Spolkovou republikou Německo, Španělskem a Portugalskem, dále také s Irskem a Maltou. Největším rozšířením v tomto období se však Československá republika pyšnila v Asii, kde bylo zřízeno 6 nových ambasád.

---

^[25] Kiva Maidanik (1929-2006) byl sovětský historik a politický vědec. Zabýval se latinskoamerickými studii se zaměřením na Kubu, Brazílii, Nicaraguu, Venezuelu a Mexiko.

^[26] ZOUREK, Op. cit., 35.

^[27] DEJMEK, Op. cit., 205.

V Latinské Ameriky se kontakty v tomto období sice znásobily, ale zapříčinily se o to hlavně již existující ambasády, obzvláště pak ta Venezuelská a Kubánská. Z nových zastoupení se ministerstvo mohlo pyšnit pouze Kostarikou a Nicaraguou. „Jinde struktura zastoupení trvala tak, jak byla dotvořena ještě na přelomu let šedesátých a sedmdesátých po obnově ZÚ v Kolumbii, Venezuele a Peru.“^[28] Přesto je nutné konstatovat, že v osmdesátých letech mělo, dosahovalo československé zastoupení největšího rozsahu v celé historii. Překážkou pro budování nových zastoupení v Latinské Americe byl fakt, že v mnoha zemích byly svrženy dosavadní „progresivní“ režimy a byly nahrazeny vojenskými diktaturami. Přestože Československo ostře vystupovalo a konalo akce různého druhu proti Pinochetově režimu, s jinými pravicovými režimy jako Brazílie, Argentina, Bolívie, Ekvádor, Peru a Uruguay, udržovalo nadále diplomatické a obchodní vztahy.

Na úrovni ambasády měly s Československou republikou vztahy Kuba, Kosta Rica, Mexiko, Venezuela, Kolumbie, Venezuela, Ekvádor, Bolívie, Peru, Brazílie, Argentina, Uruguay, Jamajka a Panama. Neaktivní diplomatické vztahy dále mělo Československo s Guatemalou, Hondurasem, El Salvadorem, Nicaraguou, Haiti a Dominikánskou republikou. S Paraguayí, Guyanou, Chile, Trinidad a Tobagem, Granadou, Barbadosem a Bahamami vztahy nebyly udržovány.^[29]

Intenzitu vzájemných vztahů mezi ČSFR a Latinskou Amerikou v druhé polovině sedmdesátých let demonstruje také číslo 75 oficiálních návštěv komunistických stran Latinské Ameriky, které přijely do Československa. Naopak tři československé delegace byly vyslány na schůze komunistických stran (do Mexika, Venezuely a Peru) ale dohromady pět delegací československé komunistické strany navštívilo v té době Latinskou Ameriku, do čehož není započítávána výměna s Kubou. Některé výroční schůze komunistických stran byly dokonce zorganizovány v Praze.

V osmdesátých letech byla centrem pozornosti Kuba, jako jediný zůstávající socialistický režim spolu s Nikaraguou, kde od roku 1979 vládli Sandinisté, přestože v případě Nikaragui se jednalo spíše o spolupráci v rámci mezinárodní pomoci než jakéhokoliv jiného druhu.

V oblasti obchodu s Latinskou Amerikou byl od konce sedmdesátých let zaznamenán značný nárůst a východní blok byl v tomto regionu důležitým obchodním partnerem. Sovětské nebo československé zboží bylo možno vidět téměř ve všech latinskoamerických městech a to

---

^[28] DEJMEK, Op. cit., 218.

^[29] ZOUREK, Op. cit., 36.

včetně Chile.^[30] Mezi nejdůležitější obchodní partnery pak patřili Argentina, Brazílie a Mexiko. S posledním ze zmíněných byly nejen ekonomické ale také diplomatické vztahy na velmi dobré úrovni.

Důležitým momentem pro navazování dalších obchodních a diplomatických styků byl pád vojenských režimů v Argentině, Uruguayi, Brazílii a Chile. Směr obchodu měl být dále zaměřen na vývoz strojů. Vzhledem k vlně privatizace, která postihla Latinskou Ameriku, se stala oblíbená spolupráce spíše se soukromými podniky.

Ve shrnutí je nutné konstatovat, že význam Československé republiky v regionu Latinské Ameriky není možné podceňovat a je potřeba mu věnovat větší pozornost. To podtrhuje také záznam československého MZV:

„V systému diplomatických a ekonomických vztahů Československa a ostatních zemí východního bloku k Latinské Americe nebyla věnována dostatečná pozornost. Až do teď bylo čerpáno z dobré pověsti, kterou si Československo získalo před druhou světovou válkou, a celá výměna spočívala jen ve výměně zboží, která navíc nebyla nijak významná.“^[31]

Ovšem politický vývoj v roce 1989 ve východní Evropě změnil dosavadní plány a otevřel novou cestu pro nové vztahy se zeměmi Latinské Ameriky.

3. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY V LETECH 1945-1965

3.1. Československo-chilské vztahy v letech 1945-1955

Počátky Československo-chilských vztahů byly zejména ekonomického charakteru a sahají až do roku 1921, kdy byl 29. října v Praze zřízen chilský konzulát, jehož vedením byl pověřen chilský konzul Ambrosio Carvall. Jeho protějšek v Santiagu byl zřízen o čtyři roky později a byl svěřen do rukou Otakara Suchana. Jako oficiální počátek diplomatických vztahů je ovšem považováno až datum 19. července 1924, kdy chilský velvyslanec obdržel agrément, přestože se sídlem ve Vídni a v Praze nebyl za celou dobu své působnosti v Evropě vůbec akreditován. Chaotická situace v Chile ovšem způsobila, že chilský velvyslanec, César León, neobdržel potřebné instrukce, a své pověřovací listiny odevzdal až 20. srpna 1925.^[32] V roce 1925 byl dosavadní chilský konzulát povýšen na generální konzulát. V meziválečném období

---

^[30] ZOUREK, Op. cit., 41.

^[31] ZOUREK, Op. cit., 42.

^[32] Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatické zastoupení Československa v cizině a cizích zemích v Československu 1918-1985, FMZV, archivně dokumentační odbor 1987, 7.

pak došlo ke zřízení honorárních konzulátů v Bratislavě (1927-1929), Brně (1928-1929) a Jablonci (1928-1934).^[33]

Do 10. listopadu 1931, kdy byl také v Chile zřízen zastupitelský úřad Československé republiky, do jejíhož čela byl dosazen obchodní zástupce, Jiljí Pořízek, byly diplomatické styky s Chile řízeny z Buenos Aires.^[34] Prvním Československým velvyslancem se stal dne 23. června 1938 odevzdáním svých pověřovacích listin Vladimír Smetana. Zřízení protektorátu Čechy a Morava mělo za následek přerušování diplomatických styků mezi zeměmi dne 15. března 1939. Nebylo jisté, zda Chile uznávala trvání ČSR i po tomto datu. Přestože byly styky přerušeny, nebylo vyslanectví předáno Německu. Je však nutné mít na paměti, že Chile historicky vždy inklinovala k Německu.

Jednáním o obnovení diplomatických styků byl pověřen 24. června 1941 vyslanec Baráček-Jaquier, který vedl jednání se všemi legacemi latinskoamerických států v Londýně.

16. července 1942 odevzdal Baráček-Jaquier chilskému velvyslanci v Londýně memorandum. Další jednání probíhala v Riu na podkladě resoluce č. 30 na sjezdu amerických ministrů zahraničních věcí za účinné podpory anglického a později amerického velvyslance v Santiagu de Chile.^[35]

31. března 1943 oznámil velvyslanec Chile v Londýně notou 373/28, že chilská vláda se rozhodla obnovit diplomatické styky s ČSR a designovala chargé d'affaires en pied u čs. vlády v Londýně. Ještě téhož dne odpověděl československý ministr zahraničních věcí notou 2046 designující Jana Klecanda-Havlasa jako velvyslance pro Santiago de Chile. Havlasa odevzdal své pověřovací listiny 2. září 1943 ^[36] a zůstal na své pozici až do roku 1947, kdy byl vystřídán Františkem Čejkou. V Československu byl pověřen vedením zastupitelského úřadu Martín Figeroa, jenž odevzdal své pověřovací listiny 27. března 1946, čímž se také Chile stalo první latinskoamerickou zemí, jež po válce akreditovala svou diplomatickou misi v Praze.

Chilská vláda projevovala velký zájem o informace týkající se sovětské politiky. Chilští diplomatictí pracovníci se snažili získat při pobytu v Praze co největší množství informací o komunismu a jeho vlivu na východoevropské země, podle pokynů chilského ministerstva ze dne 2. 4. 1947:

---

^[33] ZOUREK, Op. cit., 140.

^[34] Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatické zastoupení Československa v cizině a cizích zemích v Československu 1918-1985, FMZV, archivně dokumentační odbor 1987, 57.

^[35] Idem.

^[36] Idem.

„Komplexnost a nejistá budoucnost zemí střední Evropy, jež jsou pod přímým vlivem sovětského svazu, jsou bodem zájmu tohoto oddělení. Bohužel nedostatečné diplomatické zastoupení v těchto zemích nám nabízí pouze omezené informace. Ovšem vzhledem ke geografické pozici Prahy, jsme si jisti, že Vy (Martín Figueroa) budete schopen tyto požadované informace nashromáždit a informovat nás tak komplexněji o zahraniční politice a plánech Sovětského svazu.“^[37]

Důležitou změnou v politické situaci v Chile, která také velmi brzy ovlivnila československo-chilské vztahy, bylo vítězství radikála Gabriela Gonzálese Videly v boji o křeslo presidenta v listopadu 1946. Díky značné podpoře jeho kandidatury komunistickou stranou v Chile, jež značně přispěla k jeho vítězství, byl KSCH zpočátku nakloněn. Sám Pablo Neruda o něm prohlásil „Národ mu říká Gabriel“^[38]. Součástí prvního kabinetu Videlovy vlády byly tři komunističtí ministři, jež měli na starosti ministerstvo půdy, kolonizace, ministerstvo veřejných prací a ministerstvo zemědělství, což vyvolávalo nevoli nejen u chilského lidu, který pořádal proti komunistické straně různé akce, z nichž asi největší byla *Acción chilena anticomuista*, ale také u vlády Spojených států, která se obávala rostoucího vlivu komunismu ve světě. Důsledkem napjaté situace Gonzáles Videla ukončil v květnu 1947 svou spolupráci a podporu komunistické strany a postupně „vytlačil“ její členy z vlády a spolu s parlamentem schválil zákon na ochranu demokracie, jenž byl zaměřen proti komunistické straně a postavil ji mimo zákon.

Předválečné styky s Chile byly charakterizovány malým objemem obchodu, který spočíval ve vývozu konzumního zboží. Problémem bylo, že velká část jak vývozu, tak i dovozu byla zprostředkovávána třetími zeměmi. Poválečné období přineslo změnu ve prospěch Československa ze dvou důvodů. Emigrace zavedla do Chile značný počet československých občanů, kteří byli jednak v úzkém vztahu k zdejšímu zemědělství, průmyslu i obchodu a jednak byli znalci československých výrobků a jejich kvality. A díky historickým okolnostem se německá konkurence na čas odmlčela.

ČSR nemohla vzhledem k počtu obyvatel a své rozloze kolonizovat Chile, jako učinili například Němci, ovšem díky vysoké industrializaci této země mělo předpoklady pro zastávání významné pozice v tomto odvětví. Plánem byla infiltrace technických a kapitálových artiklů do Chile, které mělo zájem zejména o dovoz strojů, textilu a zemědělských výrobků. Obchod měl probíhat, aniž by byla československá strana nucena v

---

^[37] Obecný historický archiv, Chile, Diplomatické oddělení 2. 4. 1947, citováno podle ZOUREK, Op. cit. 141.

^[38] CAHLUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999, str. 146.

Chile nakupovat recipročně zboží, o které nemělo zájem. Nezbytností bylo vyslání několika set technických pracovníků a kvalifikovaných dělníků.

Mezi hlavní zboží, o které mělo Chile zájem dovážet, patřil chmel, bavlněné, vlněné, hedvábné a lněné tkaniny, koberce, jemný papír, strojní zařízení, metalurgické produkty, ocelové desky, kované železo, minerální produkty a léčiva. Co se týkalo dovozu na československé straně, byl zájem o rafinovanou měď, síru, ledek, jod, vizmut, kadmium, vlnu, kůže, len, konopí, fazole, čočku a rýži. Z důvodu zainteresovanosti obou stran na obchodní výměně obou zemí byla 19. května 1947 podepsána v Chile obchodní dohoda, jejímž cílem bylo rozšířit obchodní vztahy mezi ČSR a Chile. Tato smlouva upravující obchodní podmínky nahradila tu předešlou z 18. září 1930, jež už v této chvíli nebyla dostačující. Výše zmíněná dohoda byla uzavřena na jeden rok a po jejím vypršení měla nadále zůstat v platnosti za předpokladu, že by ji jedna ze stran nevyověděla s tříměsíčním předstihem. Smlouvu za presidenty obou zemí podepsali Vladimír Khek a Raul Julietto Gimez, vyslanci obou zemí.

Dohoda zmiňovala, že zemské produkty a průmyslové výrobky pocházející z jedné země a dovážené do druhé nebudou podrobeny jiným clům, daním a jiným dávkám než těm, kterým jsou podrobeny produkty z jiných států. Obě země si budou poskytovat nejvyšší výhody v oblasti plavby. S občany obou států bude zacházeno podle zásady o nejvyšších výhodách. [39]

Situace v Chile se nicméně neuklidnila ani Videlovým postupem proti komunistické straně v Chile a tak se jeho postoj ke komunismu ještě více radikalizoval. 9. října byli vyhoštěni dva jugoslávští diplomaté, kteří byli obviněni z podporování dělnických rozruchů a nařčeni ze spolupráce na panslavickém plánu, jež byl dle chilské strany, zosnován při návštěvě Chile Titem, předchozího roku. Tento čin vyvolal přerušování diplomatických styků s Chile Bělehradem, který Chile obvinil z porušení základních bodů mezinárodního práva. Dalším incidentem bylo přepadení sovětské rezidence v Chile dne 21. října 1947, které mělo za následek přerušování diplomatických styků s Chile Sovětským svazem. SSSR se dožadoval stejné akce také z československé strany, ovšem Chileané byli rychlejší. K velkému překvapení tak došlo k přerušování diplomatických vztahů dne 21. října 1947 z chilské strany.

Československý charge d'affaires v Santiagu de Chile byl 21. října večer zavolán na ministerstvo zahraničních věcí v Santiagu a byl uvědomen představitelem tohoto úřadu, že se chilská vláda rozhodla přerušit diplomatické a konzulární styky se státy ovládanými komunisty, tedy SSSR a ČSR. Učinila tak, dle odůvodnění, v důsledku mezinárodní

---

[39] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Obchodní dohoda s Chile 19. 5. 1947.

propagandy mezi chilskými stávkujícími dělníky. V písemném vyjádření ministra Germána Vergary Donoso se psalo následující: „Pane chargé d'affaires, chilská vláda nabyla přesvědčení, že události které znepokojovaly v posledních měsících veřejný klid v Chile, měly rozhodující příčinu ve štvání mezinárodního komunismu vykonávaném přímo nebo skrze příbuzné skupiny československé. Toto štvání je přizpůsobeno celému systému politické činnosti a mezinárodnímu pronikání, řízenému ze zemí ovládaných komunistickým režimem.

Toto přesvědčení ve spojitosti s povinností udržet veřejný pořádek a ústavní demokratický režim, který si svobodně zvolil chilský lid, nedovolují mé vládě pokračovat ve stycích se zeměmi, které inspirovaly tak těžkou urážku/překročení/ proti politické svobodě republiky a nebezpečně ohrozily sám život státu.

Je proto mou povinností uvědomit Vás, že od tohoto dne chilská vláda považuje diplomatické a konzulární styky s vládou československou za přerušené.“^[40]

Ve zprávě československého MZV se konstatuje že „chilská vláda použila při odůvodnění tohoto kroku zřejmě vymyšlených záminek. Postup Chile odporuje vžitým pojmům o slušnosti mezi národy a odchyluje se od pravidel všeobecně přijatých pro styky mezi civilizovanými státy a nemůže přispět ke světovému míru.“^[41]

Násilné přerušování diplomatických styků vyvolalo rozruch také v různých kruzích chilské společnosti a vláda tak byla nucena svůj krok ospravedlnit před chilskou veřejností. Na základě toho vystoupil s projevem ministr zahraničních věcí, Germán Vergara, v chilském senátu 28. října a den poté ministr vnitra před chilským parlamentem.

Ministr zahraničních věcí se ve svém projevu zabýval komunismem a prohlásil, že „chilská vláda došla k přesvědčení, že poslední stávka v uhelných dolech byla připravována již delší dobu a neměla jen povahu hospodářskou a sociální. Zmínil se také o podvratné činnosti jugoslávských diplomatických úředníků v Chile. S Jugoslávií byly styky přerušeny dva týdny před přerušením s Československem.

Ve svém projevu se také zabýval šířením komunismu v ČSR, což bylo dostatečným důvodem pro suspendování diplomatických styků. Na konci své řeči ujistil všechny přítomné, že obchodní styk s Československem, jenž je upraven obchodní dohodou, nebude tímto

---

^[40] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Přerušování diplomatických vztahů s Chilskou republikou, 22. 10. 1947.

^[41] Archiv MZV, Teritoriální odbory, Chile 1945-1959, Diplomatické oddělení informuje o přerušování diplomatických styků s Československem, 17. 11. 1947, 3.

krokem nikterak zasažen. Co se týče kolonie československých občanů v Chile, je dle jeho názoru vzdálená tomu, aby se nezákonně „zaplékala“ do vnitřních chilských věcí.“^[42]

Ministr vnitra pak mluvil v parlamentu o „komplotu“ mezinárodních komunistů žijících v Chile, čímž se také dostal do rozporu s projevem ministra zahraničních věcí, protože tvrdil, že to byli právě slovanští občané žijící na území Chile, jež tento komplot zosnovali na pokyn svých velvyslanectví. Mluvil také o Všeslovanském výboru v Chile a poukázal na to, že jeho předsedou je ruský příslušník a generálním sekretářem je československý občan. Dle jeho názoru dostával výbor pokyny přímo z Moskvy a z komunistické ústředny v Montevideu. Ministr se svými smyšlenými důkazy se snažil přesvědčit přítomné o tom, že sovětsí, jugoslávští a českoslovenští komunisté jsou zodpovědní za stávkou v Chilských dolech.^[43]

Přerušení diplomatických styků mělo pravděpodobně úplně jiné důvody. Několik dní před přerušением diplomatických styků se konalo v Riu de Janeiru zasedání Organizace amerických států, na kterém se Spojené státy pokoušely prosadit svou rezoluci proti komunismu. USA usilovaly o to, aby přerušением styků bylo nastoleno příznivé ovzduší pro prosazení této rezoluce. Kromě Chile přerušila styky se státy východního bloku také Brazílie a v Peru byly zapojeny všechny síly, aby došlo ke stejnému výsledku.

V Chile přerušení styků „odlákalo“ pozornost od opravdových problémů týkajících se stávkových hnutí rozšířených po celé délce území a následné vládní krize.

O přerušení styků se ještě několikrát diskutovalo v Chilském parlamentu, dne 13. prosince 1947 senátor Pablo Neruda zdůraznil, že „okamžik, který si zvolil americký *State Department* k tomu, aby donutil naši vládu k přerušení styků s Československem, je zajímavý a není náhodný. Nedávno byla podepsána mezi oběma zeměmi obchodní dohoda se širokými perspektivami výměny, výhodná pro Chile.“ Co se stalo Chile osudným, byl dle Nerudy fakt, že Československo projevilo zájem o dodávku úplného strojového vybavení pro výrobu řepného cukru a na těžbu nafty. Tím byl osud vzájemných vztahů zpečetěn. „Bylo to dílem Stanard Oil, která střeží všechny naftové prameny v Jižní Americe. A právě proto k překvapení celého světa a bez pádného vysvětlení, přerušilo Chile styky s Československem.“^[44]

---

^[42] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, Projev chilského ministra zahraničí v chilském senátu, 30. 10. 1947.

^[43] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, Projev chilského ministra vnitra v chilském parlamentu, 30. 10. 1947.

^[44] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1945-1959, El mercurio, 13. 12. 1947.

Nedlouho na to, byl na Nerudu vydán zatykač. Neruda emigroval do ciziny a vrátil se až po několika letech, kdy shodou okolností bylo navázání styků mezi oběma zeměmi opět jedním z probíraných témat.

Také politikové a diplomaté diskutovali o přerušení diplomatických styků, čemuž napovídá dopis chilského obchodního zástupce v Praze adresovaný chilskému kancléři:

„Československo, které vytrpělo hrůzy války způsobené okupací nenávistných nacistů, je nuceno vytvořit spojení s Ruskem, které mu pomůže v budoucnu ochránit jeho existenci před případnými budoucími útoky na jeho suverenitu. Přesto si chce udržet co nejlepší styky se zbytkem zemí na celém světě, do čehož spadá také Latinská Amerika. Při mém pobytu v Praze mě vždy překvapovalo, jak velká důležitost je kladena na dobré vztahy s latinskoamerickými republikami. Češi velice dobře chápou, že ekonomickou záchranu najdou právě u nás a proto je náhlá ztráta Chile brána velmi vážně a s velkým smutkem. Československý ministr zahraničí měl v plánu se dokonce vypravit do Chile a do Spojených států a nechat si vysvětlit důvody, které vedly Chilskou republiku k přerušení styků, a do posledního momentu doufal, že se mu situaci podaří zvrátit.“^[45]

Velkou ztrátu způsobenou přerušením československo-chilských vztahů pociťovala také chilská strana, která se pokusila komunistický vývoj v Československu zastavit, tím že stálý zástupce Chile v OSN, Hernán Santa Cruz, poslal nótu generálnímu sekretáři v OSN, ve které žádal, aby Rada bezpečnosti OSN prozkoumala celou situaci, kdy komunisté v Československu převzali vládu. Santa Cruz se ujal této akce, protože dosavadní československý zástupce, Jan Papánek byl zbaven hodnosti a jeho žádost tak nemohla být vyslyšena. Chile opravdu docílila otevření vyšetřování „Československé otázky“, bohužel pro Československo nebylo ovšem dosaženo žádného úspěchu.

V Chile od roku 1939 působily ve prospěch československo-chilských vztahů také dva krajanské spolky, které nebyly příliš zasaženy přerušením diplomatických styků, neboť jak ministr vnitra sdělil, „kolonie československých občanů v Chile nebude nijak pronásledována ani postižena.“^[46] Oba dva spolky působily navenek jako kulturní organizace. Spolek Československé národní sdružení čítal 250 členů a spolek Československý Pomocný výbor měl 50 členů, přestože oba spolky vystupovaly, jako kulturní organizace v jádru se jednalo o politické organizace s politickými cíli sdružující přívržence komunistických stran jak

---

^[45] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Diplomatičké oddělení informuje o přerušení diplomatických styků s Československem, 17. 11. 1947, 5-6.

^[46] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, Projev chilského ministra vnitra v chilském parlamentu, 30. 10. 1947.

Československa, tak Chile.^[47] Po roce 1948 část členů z Pomocného výboru odešla, aby tak projevila nesouhlas s událostmi v Československu. Spolky se po dobu, kdy byly diplomatické styky přerušeny, snažily jakýmsi způsobem zastupovat zastupitelský úřad a propagovat ČSR v Chile. Za vedoucí postavy spolků v tomto období byla považována Valerie Koblárová, bývalá sekretářka velvyslanectví, a Benedikt Kocián, jež již měl v té době chilské státní občanství.

Po přerušení diplomatických styků kabinetem presidenta Videly se oficiální vztahy v podstatě nijak nevyvíjely a celá chilská agenda byla předána do Buenos Aires. Je ovšem potřeba konstatovat, že sympatie chilského lidu k ČSR nadále přetrvávaly. Projevovaly se například v průběhu zasedání Hospodářské a sociální rady, kdy se novináři zajímali o československou a polskou delegaci. Dalším důkazem nepopiratelných sympatií k československé zemi bylo založení výboru přátel Československa 2. srpna 1951, které se pokoušelo zprostředkovat lidu informace o životě a kultuře v Československu.^[48]

Určitou změnu v orientaci Chile v zahraniční politice přinesl až rok 1952, kdy se opět v zemi schylovalo k volbám. Nestabilní ekonomická situace v Chile vedla ke ztrátě důvěry chilských občanů v historické politické strany a lid se pokoušel najít někoho, kdo by jim dal novou naději v lepší budoucnost. Tato situace vytvořila generálovi Ibañezovi, jež svou kariéru začal jako senátor v Santiagu, prostor pro jeho politický návrat. Jeho symbolické koště, kterým chtěl vyhnat z Chile všechny neduhy, mu vysloužilo přezdívku *General Esperanza*.^[49] Nový prezident Ibañez již ve své kampani prohlašoval, že je stoupencem rozšiřování chilského diplomatického zastoupení nehledě na ideologii daných států, k čemuž se také řadil případ Československa.

Dne 23. srpna 1952 navštívil našeho vyslance v Buenos Aires finanční poradce generála Ibañeze Noe Wajner a sdělil, že pokud Ibañez volby vyhraje, bude znovunavázání styků jedním z prvních kroků nového presidenta. Wajner se zajímal také o obchodní výměnu a šance na uzavření nové obchodní smlouvy mezi státy. Wajner požádal velvyslance, aby sdělil své vládě, že by měla dát najevo, že by s Ibañezovou vládou měla zájem o znovunavázání styků, což by upevnilo Ibañezovu pozici.

O necelý měsíc později 24. září 1952 projížděla na cestě do Pekingů Československem chilská delegace v čele s Casanovou Gonzálem, jež navštívila československé ministerstvo zahraničních věcí za účelem jednání o znovunavázání diplomatických styků mezi oběma zeměmi. Delegace se také zajímala o obchodní výměnu a z toho důvodu předala

---

^[47] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1945-1959, Krajanské spolky v Chile, 3. 12. 1947.

^[48] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1945-1959, Založení výboru přátel Československa, 4. 9. 1951.

^[49] viz CAHLUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999.

československé vládě seznam surovin, o které by měla jejich země zájem odebírat a také těch které by naopak Chile mohlo nabídnout československé straně, jako měď, molybden, ledek, síra, farmaceutika, ovoce, luštěniny a fazole.

3. října 1952 se uskutečnilo setkání charge d'affaires Dr. Kulíška v Buenos Aires a Guillerma Pedregala, jež bylo zprostředkováno Noe Wajnerem. Pedregal byl v této chvíli v nové vládě kandidátem na ministra vnitra nebo vicepresidenta republiky. Zajímal se o československé stanovisko k poslednímu vývoji v Chile a také chtěl znát československý postoj k znovunavázání diplomatických styků mezi oběma zeměmi. Charge d'affaires mu sdělil, že vzhledem k tomu, že to byla právě Chilská republika, která přerušila jednostranně styky s Československem, měla by to být ona, kdo udělá první krok v znovunavázání styků. Pedregal sdělil, že nelze předpokládat, že by tento krok byl jedním z prvních kroků nové vlády. Mimo jiné se také velmi zajímal o obnovení obchodní dohody mezi oběma zeměmi, protože předpoklady pro oboustranně výhodný obchod jsou, dle jeho názoru, více než velké.^[50]

Pedregal vyjednával s československým zastupitelským úřadem v Buenos Aires s vědomím a na pokyny generála Ibañeze, protože „Chile chce mít přátelské styky se všemi zeměmi světa“^[51]. Pedregal měl však také osobní zájem na rozvinutí hospodářských styků se státy východního bloku, jakožto důsledný zastánce myšlenky světové hospodářské spolupráce bez diskriminací. Pedregal taktéž předsedal nově vytvořenému chilskému výboru, jež jak napovídá jeho název „Výbor pro zkoumání možností mezinárodních vztahů“, se zabýval podmínkami znovunavázání diplomatických vztahů s různými státy.

Co se týče povědomí chilského lidu o Československu, k rozšíření znalostí chilských občanů o ČSR přispěla výstavka o československém obchodu a průmyslu konaná 17-23. prosince 1952 v Santiagu de Chile. Psaly o ní všechny deníky v zemi, dokonce některé obchody propagovaly československou výstavku zvláštními úpravami výkladních skříní jako např. obchodní dům Casa Gath y Chyves umístil ve výkladní skříní nápis „Chile potřebuje vlastní průmysl, Československo může přispět k zprůmyslnění země“ nápis byl doplněn fotografiemi Klementa Gottwalda a chilského presidenta Ibáněze del Campo.^[52]

O velkém zájmu o československou zemi v Chile svědčila také žádost generálního sekretáře Výboru přátel nového Československa, Arraigady Undy, o více kulturního materiálu s poznámkou, že zájem o československý bulletin v Chile neustále stoupá. Mimo jiné ve svém

---

^[50] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Návštěva Guillerma Pedregala v Buenos Aires, 3. 10. 1952.

^[51] CAHLUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999, 158.

^[52] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1945-1959, Výstavka o československém obchodu a průmyslu, 18. 12. 1952.

dopise z 10. září 1952 píše: „je velmi pravděpodobné, že koncem tohoto roku, budeme mít styky s Prahou. Tak to slíbil nově zvolený prezident Carlos Ibañez prezidentovi Výboru přátel nového Československa, Santiagu Wilsonovi.“^[53] Wilson, jež hraje důležitou roli v novém kabinetě prezidenta Ibañeze, jako předseda strany *Partido Democratico del Pueblo*, sdělil vyslanci Ježkovi v Buenos Aires, že Ibañez mu říkal, že je rozhodnutý navázat s ČSR diplomatické a obchodní styky a uzavřít novou obchodní dohodu. Wilson také prohlásil, že by chtěl za finanční pomoci vlivných a zámožných přátel založit v Santiagu obchodní společnost, která by prodávala v Chile československý tovar.^[54]

Na počátku roku 1953 dostalo Československo pozvání od chilské vlády k účasti na mistrovství světa v basketbale, přestože přijetí tohoto pozvání z československé strany bylo silně doporučováno a Chile projevila v této věci obrovský zájem, vláda rozhodla o neúčasti československých sportovců z důvodu nevhodnosti vysílání občanů do země, se kterou nejsou navázaný diplomatické a konzulární styky. Za vyslání československého týmu se přimlouval také Pablo Neruda a vedoucí osobnosti Spolku přátel nového Československa.

Na jaře poctil československou zemi návštěvou a účastí na festivalu Pražské Jaro dirigent Armando Carvajal Cairoz s manželkou Blancou Hauser Venegas, významnou chilskou sopranistkou.

Vzhledem k mnoha iniciativám ohledně znovunavázání diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi z chilské strany, bylo v dubnu roku 1953 vyslanci Ježkovi v Buenos Aires, doporučeno vykonání oficiální návštěvy vyslance Gallarda, kterého by při té příležitosti ujistil, že přestože Chile styky přerušilo, ČSR se bude stavět kladně k případnému návrhu na znovunavázání vztahů. Ježek tuto návštěvu uskutečnil, z celé konverzace však vyplynulo, že Gallardo se odmítá o tomto tématu byť jen zmiňovat, jelikož při každém zavedení konverzace na toto téma, odvedl hovor na krásy Prahy.

Snahy chilské vlády k znovunavázání styků se zeměmi východního bloku se prohloubily opět v létě roku 1953, kdy politika Spojených států vyvolala v chilské společnosti široký odpor a kdy se začaly ozývat hlasy, že je potřeba si udržovat ekonomickou nezávislost, které je možno docílit jen obchodováním se všemi zeměmi, tedy i zeměmi komunistickými. 20. srpna 1953 vystoupil v poslanecké sněmovně poslanec Národní fronty José Oyarce, který prohlásil, „že je potřeba skoncovat s vlivem imperialistů, poněvadž Chile nevyřeší žádné problémy, nebude-li rozvolněno imperialistické obklíčení.“ Dle jeho názoru „musí Chile

---

^[53] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Dopis generálního sekretáře výboru přátel Československa, 10. 9. 1952.

^[54] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Návštěva Santiaga Wilsona u vyslance Ježka, 8. 11. 1952.

provádět politiku smíru a musí znovunavázat styky se zeměmi socialistického tábora.“^[55] 26. srpna 1953 dokonce psal list Democracia o prohlášení Ibañeze a Fennera, že k diskuzi o znovunavázání styků by mělo dojít následující týden.

3. září 1953 přinesl list Democracia zprávu o tom, že chilský prezident Carlos Ibañez del Campo ratifikoval předešlého dne dekret, podepsaný zároveň ministrem zahraničí Oscarem Fennerem a ministrem hospodářství Tarudem, jimž se stávají neplatné dekrety bývalého presidenta Gonzáleze Videly, které bránily obchodním stykům Chile se státy východního bloku. Ministr Tarud to oznámil oficiální cestou s tím, že Chile nemůže donekonečna udržovat v platnosti dekrety, jež poškozují zájmy země.^[56]

Přestože Chile vydala poté oficiální prohlášení, ve kterém sděluje, že naváže obchodní styky se všemi zeměmi na světě, bude-li to odpovídat chilským zájmům, nedlouho poté bylo ministrem zahraničí Fennerem popřeno. Nejprve bylo totiž potřeba, aby Chile projednala se Spojenými státy problém stanovení ceny mědi.

Československé velvyslanectví v Buenos Aires bylo chilskou stranou neustále utvrzováno v tom, že jednání o znovunavázání styků proběhne v nejbližší době. Z tohoto důvodu bylo také chilským výborem vypracováno memorandum spolu se seznamem surovin, které by mohlo ČSR nabídnout při výměnném obchodu s Chile. Ministr Fenner potvrdil přijetí memoranda, ovšem na chilské straně to vypadalo, že zájem o znovunavázání styků se týká pouze těch obchodních.

V poslední čtvrtině roku bylo znát, že Ibañez a jeho vláda je ve svých projevech o znovunavázání diplomatických styků se socialistickými zeměmi mnohem střízlivější a že jsou ovlivněni silným americkým vlivem.

23. prosince 1953 proběhl rozhovor předsedy chilského parlamentu Baltazara Castra a československého zástupcem vlády, Hory, v Moskvě. Castro potvrdil, že Ibañez a dokonce také tehdejší ministr zahraničí, Pedregal, podlehl naplno vlivu Spojených států a v této chvíli se obchodům se zeměmi východního bloku snaží bránit všemi možnými způsoby. Castro ujistil Horu, že se pokusí přesvědčit prezidenta o obrovských pozitivěch, které by zemi přinesl obchod s Československem.

Otázka znovunavázání diplomatických styků se zeměmi východního bloku v roce 1953 způsobila ostrý boj mezi vládou generála Ibañeze, jež byla silně ovlivňována Spojenými státy a Chilským parlamentem, který byl přesvědčen o nutnosti obchodování se

---

^[55] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Projev poslance Národní fronty Chile, José Oyarce, v poslanecké sněmovně, 22. 8. 1953.

^[56] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, in Democracia, 3. 9. 1953.

socialistickými zeměmi. Situace došla tak daleko, že prezident obvinil parlament z „levicového zaměření.“ Vzhledem k uvedené situaci bylo pravděpodobně téměř nemožné jakékoliv jednání o normalizaci vztahů.

V roce 1954 se začaly rozvíjet alespoň obchodní styky mezi oběma zeměmi, uskutečnil se první kompenzační obchod ve výši 100 000 USD a ještě na jaře téhož roku byl sjednán další tentokrát ve výši půl milionu USD.

Z důvodu vzkvétajících obchodních vztahů navštívil 25. února 1954 československý velvyslanec v Buenos Aires svůj chilský protějšek, Mariana Bustese, kterému se zmínil o návrhu normalizace vztahů mezi oběma zeměmi, ten byl návrhem nadšen a sdělil, že bude o tomto jednání informovat svou vládu. Československo má prý v Chile skvělou pověst díky vysoké kvalitě dovážených výrobků.^[57]

Na základě tohoto vývoje, píše náměstek ministra zahraničního obchodu dne 1. dubna 1954 ministrově zahraničí o důležitosti vyslání obchodní delegace do Chile: „V minulém roce jsme několikrát připravovali návštěvu našich soudruhů do Chile za účelem navázání obchodního spojení s tamním trhem. V důsledku tehdejší situace v Chile nesouhlasil zastupitelský úřad v Buenos Aires se návštěvou našich delegátů.

V minulých měsících jsme uskutečnili s Chile první kompenzační obchod ve výši 100 000 USD z každé strany, chilskými úřady je schválen nyní další kompenzační obchod ve výši 500 000 USD z obou stran a jsou projednávány další obchody.

Situace, pozměněná rozvíjením těchto konkrétních obchodů s Chilskou republikou, vyžaduje si skutečné návštěvy tohoto trhu, aby mohla být osobně zkontrolována dosavadní spojení, vyhledána nová, abychom mohli získávat tamní předpisy a dokumentaci o cenách a zjistili možnosti dalšího obchodního spojení na místě.

Zastupitelský úřad v Buenos Aires nadále nevyjadřuje negativní stanovisko k návštěvě naší delegace a prosím Vás tedy, abyste dal souhlas k cestě našich pracovníků.“^[58]

Vzhledem k rostoucí náladě rozšíření obchodů s SSSR píše 9. dubna 1954 vyslanec Ježek, že by bylo potřeba vyslat z Prahy alespoň čtyři delegáty, kteří by ovládali španělský jazyk a zmapovali detailně obchodní situaci v Chile. Praha tento návrh schválila, vláda si byla jistá, že posílení obchodních styků je krokem kupředu k normalizaci diplomatických styků. Je ovšem potřeba si realisticky uvědomit po té, co se odehrálo v předchozím roce, že

---

^[57] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Návštěva chilského velvyslance v Argentině, Mariana Bustese, 26. února 1954.

^[58] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, 1. dubna 1954.

znovunavázání diplomatických styků nebude možné v horizontu měsíců a bude potřeba velmi obratného jednání.

Rok 1955 byl zahájen velkým úspěchem československého pavilonu v březnu na výstavě v Santiagu. Pavilon se stal středem pozornosti a dodal neočekávaný ráz této výstavě. Díky finanční pomoci firmy Strojexport, se podařilo postavit pavilon sice pod jménem chilského obchodníka Saabedra Berarda, ale reprezentující dva československé podniky Strojexport a Motokov. Obecenstvo bylo překvapeno velmi dobrou kvalitou a vysokými technickými vlastnostmi československých strojů, dokonce sám rektor chilské univerzity zmínil kvalitu našeho pavilonu ve svém úvodním projevu a později to byl právě on, kdo zavedl presidenta republiky do československého pavilonu. Následující koktejl poté ukázal, že obchodní kruhy a představitelé chilských hospodářských úřadů a institucí se již nevyhýbají stykům s Československem, ba naopak, mají zájem poznat naše výrobní a obchodní možnosti.

Tento úspěch byl vhodnou příležitostí pro další projednávání obchodních styků s Československem. Na konci března navštívil předseda poslanecké sněmovny Baltazar Castro ministra vnitra Carlose Montera a sdělil mu svůj názor ohledně vzájemné prospěšnosti, kterou by přineslo znovunavázání alespoň obchodních vztahů s československou republikou, která by se tomu nebránila. Montero návrh uvítal a požádal o vypracování memoranda, které by předložil chilské vládě. Castro po rozhovoru s Tarudem také sdělil, že by bylo vhodné vypracovat návrh obchodní dohody, kterou by předložil vládě k úvaze, vzhledem k ne příliš dobré ekonomické situaci Chile, byla v tomto okamžiku na tento návrh vhodná doba.

Československá obchodní komora tedy vypracovala návrh obchodní dohody a 12. července podala chilské straně prostřednictvím československého velvyslanectví v Londýně. S těmito podklady byla současně notifikována československá žádost o povolení zřízení československého konzulátu v Santiagu de Chile. Vzhledem k tomu, že chilské ministerstvo zahraničních věcí tvrdilo našim obchodním zástupcům, kteří jednali v té chvíli v Santiagu de Chile, že naše návrhy neobdrželo, ačkoliv si je mohlo z Londýna vyžádat, neboť o nich bylo československými obchodními zástupci informováno, československá vláda instruovala naši delegaci ve Valném shromáždění OSN prozkoumat u chilské delegace možnosti navázání styků a uzavření dohody. Československý zástupce v OSN probíral tuto věc se svým chilským protějškem Ortegou, ale stejně jako v předešlých jednáních, se k tomu Ortega nikterak nevyjádřil.

V druhé polovině roku 1955 bylo projednáváno zřízení československého obchodního zastoupení v Chile, které by přispělo k dalšímu rozšíření vztahů, ale vzhledem k nótě, jež

zaslala chilská delegace na zasedání CEPALU dne 15. září 1955 ve znění uvedeném níže, byly tyto plány odloženy.

„Chilská delegace si dovoluje potvrdit to, co již bylo předem uvedeno během jednání o postoji chilské vlády k možným budoucím obchodním jednáním: a) vzhledem k tomu, že neexistují přímé diplomatické styky mezi oběma zeměmi, nebylo by možno uzavírat dohody mezi jejich vládami b) Přes shora uvedený odstavec nepovažuje chilská vláda za nevhodné, aby přijel do Santiaga československý obchodní zástupce, který by sice nebyl československou vládou uznáván za oficiálního zástupce Československa, ale mohl by rozvíjet v československých obchodních kruzích a technických organizacích činnost, která by vedla k rozvoji výměny podle všeobecně platných zásad.“^[59]

Shrneme-li vzájemné styky obou zemí do roku 1955 do několika významných momentů, první z nich bude 21. října 1947, kdy přerušila chilská vláda diplomatické styky s ČSR, SSSR a Jugoslávií pod záminkou, že uvedené země organizují stávky v chilských uhelných dolech. Přerušení diplomatických styků oznámilo chilské ministerstvo zahraničních věcí československému velvyslanectví v Santiagu de Chile notou dne 21. října 1947.

S ohledem na veřejné mínění zahrnul obnovení diplomatických styků s ČSR do svého předvolebního programu kandidát na presidenta republiky, generál Carlos Ibañez del Campo. Z jeho popudu se obrátil po zvolení Ibañeze na československé velvyslanectví v Buenos Aires pan Santiago Wilson, který po nástupu Ibañezovy vlády zastával úřad ministra spravedlnosti, se žádostí, aby z československé strany bylo ještě před tím, než se Ibañez ujme moci učiněno prohlášení, že Československo je ochotné s Chile opětovně navázat diplomatické styky. Žádost odůvodnil tím, že takovéto naše prohlášení by ulehčilo novému chilskému presidentu rozhodování v této otázce. Na tento návrh československé velvyslanectví v Buenos Aires nereagovalo. V období, kdy byl prezidentem Ibañez, rostl tlak veřejnosti na vládu, aby obnovila diplomatické styky se socialistickými zeměmi. Ibañez se začal věcí vážně zabývat. V létě roku 1953 sdělil dokonce tehdejší chilský velvyslanec v Montevideu československému chargé d'affaires a.i., že otázka navázání diplomatických styků mezi ČSR a Chile je na pořadu jednání chilské vlády. Později však sdělil, že jeho vláda, pod přímým nátlakem a hrozbou hospodářských sankcí ze strany USA, rozhodla v této otázce záporně.^[60]

Na podzim roku 1953 provedl zastupitelský úřad v Buenos Aires u tamního chilského velvyslanectví bezúspěšné sondáže v otázce opětovného navázání diplomatických styků. V

---

^[59] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, Nota, 15. 9. 1955.

^[60] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, ČSR-Chile, otázka znovunavázání styků, 24. 8. 1955.

důsledku nepříznivé situace. Z tohoto důvodu byly další sondáže provedeny až v červenci roku 1955. V souvislosti s předložením oficiálních návrhů na smluvní úpravu vzájemných obchodních vztahů bylo požádáno prostřednictvím velvyslanectví v Londýně chilskou vládu o souhlas ke zřízení našeho konzulátu v Santiagu de Chile. Ačkoliv tento návrh byl předložen na žádost chilských oficiálních míst, chilská vláda na něj neodpověděla a tvrdila našim obchodním zástupcům, kteří v Santiagu de Chile jednali, že nikdy nic podobného od svého velvyslanectví v Londýně neobdrželi.

3.2. Obchodní styky v letech 1945-1955

Chile byla významným latinskoamerickým obchodním partnerem Československa již mezi válkami, obsazovala hned po Argentině a Brazílii třetí místo. Vezmeme-li to z pohledu Chile ve vztahu k ostatním východoevropským zemím, Československo bylo tím nejdůležitějším obchodním partnerem. Dokazuje to i obchodní smlouva podepsaná v Praze 18. září 1930, přestože její ratifikace musela počkat další dva roky. Obě země si vyměňovaly značné množství zboží, mezi roky 1920-1938 dosáhla obchodní výměna milionu korun, z čehož z 80 procent činil dovoz do Chile.^[61] Nejdůležitějšími artikly byly v dovozu pomocné chemické látky a kovy, z nichž nejdůležitější byla samozřejmě měď, a to obzvlášť ve druhé polovině třicátých let, kdy bylo Československo ohrožováno nacistickým Německem. Československo naopak vyváželo do Chile textil, bavlnu, vlnu, sklo a další.^[62] Jak už bylo výše zmíněno, okupace Československa přerušila jak obchodní tak diplomatické styky. Po skončení druhé světové války byl obchod znovu obnoven a soustředil se opět zejména na chilskou měď. Díky utichnutí německé konkurence mělo Československo lepší pozici nežli před válkou. Chilská strana hledala v Československu partnera, který by pokryl dovoz zbraní. V roce 1947 tak Zbrojovka Brno uzavřela obchod na 5000 automatických pušek modelu ZK 420 a další vojenské potřeby.^[63] Zintenzivňující se politické kontakty dosáhly v červenci roku 1947 vrcholu uzavřením obchodní smlouvy obecné povahy mezi ČSR a Chile. V průvodních dopisech, připojených ke smlouvě, byla předvídána výměna síry, jodu, vizmutu, kadmia, zemědělských produktů, vlny, lnu, kůží a jiných výrobků za československou stranu se jednalo o chmel, papír, sklo, porcelán, stroje a další.

Když v říjnu stejného roku Chile přerušilo diplomatické styky s ČSR, prohlásil chilský ministra zahraničí, že obchodní styk s ČSR, upravený platnou smlouvou, z chilské strany

---

^[61] ZOUREK, Op. cit., 188.

^[62] Idem.

^[63] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné 1945-1959 - automatické pušky vz. ZK 420. 3. 1. 1947.

nedozná změn. Tato dohoda však již nebyla ratifikována a následujícího roku zanikla. Vzájemný obchod se v důsledku embarga na vývoz tzv. strategických surovin, vyhlášeného chilskou vládou, snížil na minimum. V roce 1948 se sice uskutečnil nákup vlny, ovšem pouze v hodnotě 31 000 USD, v roce 1949 byl proveden nákup ferrosilitin a konopí v hodnotě 150 000 USD, v roce 1950 se uskutečnil nákup vlny v hodnotě 11 000 USD. Rok 1952 přinesl hluboký propad vzájemné výměny zboží téměř na nulu.^[64]

Po nástupu nového presidenta Ibañeze, který se ve svém volebním prohlášení zavázal k navázání hospodářských styků se zeměmi východního bloku, se v důsledku oživení zájmů chilských obchodních kruhů, uskutečnila řada větších obchodů. Jednalo se výlučně o kompenzační obchody, které chilským obchodním kruhům vyhovovaly pro nedostatek devisových rezerv. Chilské úřady nepovolily však kompenzace pouze za ledek a víno. Velká výhoda kompenzačních obchodů pro československou stranu spočívala v platbě chilského zboží tradičním vývozním zbožím jako šicí, psací a jiné kancelářské stroje, sklo porcelán a další. První obchod dosahoval hodnoty 100 000 USD, v dalším už byl ve výměně obsažen také ledek a jednalo se o transakci ve výši 600 000, opět výměnou za šicí a psací stroje, zářivky, nástroje, pneumatiky a zubolékařské přístroje.^[65] To, co se nepodařilo zahrnout do vzájemných výměn, byly barevné kovy a měď, které byly pod nadvládou monopolů Spojených států a ty nedovolovaly obchod s mědí se státy železné opony.^[66] Obchod s těmito surovinami by Chile mohl způsobit významné ekonomické sankce ze strany USA. Přes silný tlak USA si chilští politikové uvědomovali, jak důležité je vyvažovat obchod s USA také s jinými státy. Předseda chilské poslanecké sněmovny prohlásil po návštěvě v Československu následující:

„Před svou návštěvou jsem obchod a navazování kontaktů se zeměmi východního bloku považoval za důležité, nyní to shledávám nutným. Domnívám, že se nacházíme ve velmi nebezpečné izolaci. Naši sousedé jako Brazílie a Argentina využívají obrovských výhod, které plynou z obchodu se Sovětským svazem a ostatními zeměmi východního bloku. Postačí zmínit, že na argentinských polích pracují momentálně na tisíce československých traktorů.“^[67]

---

^[64] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné Chile 1945-1954, Zasílá se MO/4 s žádostí o laskavé vyjádření k návrhům MZO z hlediska mezinárodně právního a z hlediska našich zákonných předpisů, 22. 9. 1955.

^[65] Idem.

^[66] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné Chile 1945-1959, ČSR-Chile, otázka znovunavázání styků, 24. 8. 1955.

^[67] „Předseda chilské poslanecké sněmovny Baltasar Castro o svém pobytu v SSSR a zemích lidové demokracie“, in *Rudé právo*, 7. 1. 1954.

Obtíže při projednávání kompensací v Chile, jakož i různosti platebních a dopravních podmínek Československo nutily k tomu, aby byla dohoda čas od času upravována.

Na základě jednání obchodního přidělence v Buenos Aires, Karla Almasıho, které se konalo v Chile, vypracovala československá obchodní komora návrh na ujednání o výměně zboží, který byl předložen počátkem roku 1955 CONDECORu (chilská národní rada zahraničního obchodu). CONDECOR předložil návrh československé obchodní komory spolu s návrhem československé státní banky a Banco de Chile koncem roku 1954 přímo chilskému ministerstvu hospodářství jako nadřízenému orgánu. Ministerstvo hospodářství mělo tento návrh v květnu 1955 schválit a postoupit ho ministerstvu zahraničních věcí, chilská strana poté požádala, aby byl návrh podán oficiální cestou, neboť se tím budou zabývat vládní orgány. 12. července byly tedy, jak už bylo výše zmíněno, podány návrhy na zřízení konzulátu, které Chilské ministerstvo neobdrželo. Postup chilských úřadů v této věci svědčil o jejich neseriózním přístupu v celé věci.^[68]

Vzhledem k tomu, že dosavadní jednání nevedla k žádnému cíli, obnovení diplomatických styků mezi oběma zeměmi by mohlo dojít pouze za předpokladu, že by československá strana udělala první krok, který není jisté, že by byl chilskou vládou přijat pozitivně.

---

^[68] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, ČSR-Chile, Otázka znovunavázání styků, 24. 8. 1955.

3.3. *Československo-chilské vztahy v letech 1955-1965*

Po neúspěšných pokusech o normalizaci styků mezi oběma zeměmi v letech 1953-1955, se objevila nová naděje v roce 1956 v podobě chilského velvyslance v Paříži, Rossetiho, jenž byl Československu velmi nakloněn a v normalizaci styků se sám angažoval.

Československý velvyslanec v Paříži, Urban, se seznámil s Rossetim na obědě pořádaném francouzskou obchodní komorou v dubnu roku 1956 a byl to sám Rosseti, který zavedl řeč na toto komplikované téma. Zajímal se o československý postoj k normalizaci styků a sdělil velvyslanci Urbanovi, že chilský ministr zahraničních věcí projevil zájem o obnovení vzájemných diplomatických styků. Při dalším rozhovoru dne 2. června stejného roku ujistil velvyslanec Urban Rossetiho, že Československo by takový návrh ze strany Chile uvítalo a že se domnívá, že zřízení velvyslanectví v Santiagu de Chile by napomohlo k rozšíření dalších obchodních styků mezi oběma zeměmi.^[69]

Koncem června se pojednávalo zřízení konzulátů a otázka československo-chilských vztahů ve vládě, kde se rozhodlo, že podobný vývoj ve vzájemných vztazích nepřichází v úvahu. V rozporu s těmito jednáními sdělil Rosetti Urbanovi dne 28. srpna 1956, že Chile má zájem o obnovení diplomatických a obchodních styků s ČSR. O měsíc později dne 21. září učinil Rosetti Urbanovi neoficiální sdělení, že chilská vláda jedná o vzájemném zřízení konzulátů v Praze a v Santiagu či Valparaisu. Dne 23. října řekl pracovník ministerstva zahraničního obchodu v Chile, Najman, že chilská vláda schválila zřízení československého konzulátu v Chile. Ovšem jako problém uvedl, že československé ministerstvo podmiňuje prý zřízení tohoto konzulátu obnovením diplomatických styků, což bylo mylné.^[70]

Nové naděje se rozplynuly dne 12. listopadu, kdy sdělil Rosetti Urbanovi, že vzhledem k posledním událostem v Maďarsku, které vyvolaly v Chile velké obavy z války, se doporučuje další jednání o zřízení konzulátu odložit. Stálá československá delegace při OSN podnikla u chilské strany průzkum a došla k závěru, že jakékoliv návrhy týkající se zřízení konzulátů či normalizace vztahů by nebyly přijaty z chilské strany kladně.

V otázce normalizace styků tedy v průběhu roku 1956 nedošlo k žádné změně. Bylo to způsobeno hned několika faktory, z nichž nejdůležitější byl tlak USA a obava z jejich reakce na takovéto jednání.

---

^[69] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Chile - normalizace diplomatických styků, 11. 4. 1956.

^[70] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, 23. 10. 1956.

Rok 1957 nepřinesl v tomto ohledu nic nového. Nadále byly vedeny rozhovory s chilským velvyslancem v Paříži, Rosettim, a dále začal projevovat zájem o ČSR chilský velvyslanec v Argentině, Aldunate, který také přislíbil normalizaci vztahů s Rumuny.

V roce 1958, zejména v souvislosti s blížícími se volbami na prezidenta na podzim tohoto roku, se opět zvýšila aktivita vyslanců Chile v otázce normalizace styků. Dva ze čtyř kandidátů na prezidenta totiž podporovali jejich znovunavázání. Mezi nimi byl také vítězný kandidát Jorge Alessandri. V oblasti navazování styků se zeměmi východního bloku bylo Československo chilskou stranou klasifikováno jako výjimka. Tento fakt byl velice výhodným také pro SSSR, jehož zájem o Latinskou Ameriku se výrazně zvýšil překvapivým výsledkem levicového kandidáta, Salvadora Allende Gosenes, jež získal ve volbách druhé místo.^[71]

K nejvíce angažovaným lidem v tématu znovunavázání diplomatických vztahů patřil velvyslanec ve Vídni, Bernstein, který projevovat zájem o československé obchodní možnosti a návštěvu ČSR. Mezi Bernesteinem a Ježkem byly navázány velmi přátelské vztahy a bylo sděleno, že sám Bernstein je pro normalizaci vztahů, minimálně však do podzimních voleb nelze o tomto citlivém tématu hovořit.^[72]

Ke konci roku 1958 se na československého velvyslance ve Vídni obrátil Bernstein s návrhem, že by měla být mezi oběma zeměmi uzavřena mezibankovní dohoda mezi Státní bankou a Banco de Chile a smlouva o všeobecné výměně zboží. Dále navrhnul konkrétní dohodu o výměně chilského vína za československé zboží. Náplň této dohody by mu měla být předložena z československé strany, a to zejména pokud jde o množství vína, které by bylo Československo ochotno odebírat. Kromě toho přednesl Bernstein také návrh na nákup měděného drátu při placení volnými devisami, nebránil se však ani diskusi o jiných způsobech platby. Bernsetin sdělil, že chilský ministr zahraničí, Hernan Vergara, je prý velmi nakloněn normalizaci styků se státy východního bloku a zejména pak s ČSR. Československo o mezibankovní dohodu za těchto podmínek nemělo zájem, z důvodu plného pokrytí potřeby vín a příliš vysoké ceny měděného drátu. Československo by mělo zájem o mezibankovní dohodu jen v případě, že by byla do dohody zahrnuta také měď, k čemuž se Vergara vyjádřil skepticky. Je patrné, že Chile má zájem s Československem obchodovat na té nejvyšší úrovni za předpokladu, bude-li z toho plynout nějaký prospěch pro ně. O navázání diplomatických styků prozatím však uvažováno nebylo.

---

^[71] viz CAHLUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999.

^[72] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, oběd s chilským velvyslancem, 23. 6. 1958.

Ve druhém čtvrtletí 1958 se projevoval ve vládních kruzích zvýšený zájem o styky se zeměmi východního bloku. Na počátku června přijel do ČSR významný politik a ekonom a osobní přítel presidenta Alessandriho, Guillermo de Pedregal, který byl pověřen prověřením nových možností rozšíření obchodních styků s ČSR a s ostatními socialistickými zeměmi. Předložil návrh, že by měl být obchod s komunistickými zeměmi organizačně podchycen v tom smyslu, že by se vytvořila finanční skupina s chilským kapitálem, která by zřídila nové obchodní firmy pro jednotlivé československé strojí obory. Tyto firmy by postupně dovážely zboží z ČSR, SSSR a ostatních zemí východního bloku. Poněvadž však nelze počítat s tím, že by stát nebo centrální banka poskytla příslušné garance, bylo by garantováno majetkem zúčastněných chilských financovatelů. Určitá částka by mohla být zaplacená předem a zbytek na příklad na dvouletý úvěr. Celý návrh zdůvodňoval tím, že nebude možné normalizovat styky mezi zeměmi bez existence fungujících obchodních styků.^[73]

Na konci téhož měsíce navštívil vyslanec Ježka ve Vídni chilský senátor Faiwovich a sdělil, že se domnívá, že navázání, respektive, obnovení vzájemných vztahů je pouze otázkou nedaleké doby, což odpovídá i současnému mezinárodnímu vývoji v Latinské Americe. Faiwovich sdělil Ježkovi, že se Chilský prezident momentálně vážně zabývá otázkou normalizace vztahů se zeměmi východního bloku a zejména s ČSR, což sdělil i ve svém projevu v tisku slovy: „jsou u nás lidé, kteří říkají, že Chile musí navázat co nejdříve styky s východním blokem, neboť je to jediná cesta jak se hospodářsky osamostatnit.“^[74] Faiwovich potvrdil, že vliv USA je v Chile stále velmi značný, není již však zdaleka tak velký, aby ovlivnil rozhodování vlády ve věcech prospěšných pro Chile. Nastala totiž doba, kdy Chilská republika musí hledat vlastní cesty, jak postavit své národní hospodářství na zdravou základnu a zajistit tak další rozvoj, což nelze udělat jednostrannou orientací, nýbrž navázáním všestranných mezistátních vztahů.^[75]

Faiwovich na základě rozhovorů ve Vídni navštívil dne 6. července 1959 ministra zahraničního obchodu Krajčiče, se kterým vedl rozhovor o možnostech obchodní výměny mezi oběma státy. Faiwovich a mnoho vysoce postavených politiků v Chile zastávají názor, že ČSR je „avantgardou mezi socialistickými zeměmi, též pokud jde o dorozumění se Západem“^[76].

---

^[73] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, Záznam o jednání s p. Guillermo del Pedregalem z Chile, 13. 8. 1959.

^[74] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Pobyt senátora Faiwoviche v ČSR, 13. 8. 1959.

^[75] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1945-1959, Pobyt senátora Faiwoviche v ČSR, 13. 8. 1959, 4.

^[76] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1945-1959, Pobyt senátora Faiwoviche v ČSR, 13. 8. 1959, 6.

Ve třetím čtvrtletí roku 1959 došlo dle chilského velvyslance ve Vídni k významným změnám v názorech na navazování styků. Vedoucí hospodářských kruhů v Chile se dohodli předložit Alessandrimu návrh na normalizaci vztahů se socialistickými zeměmi. Významnou změnou bylo tentokrát to, že ideologická stránka věci již nehrála tu nejvýznamnější roli.

Ve čtvrtém čtvrtletí navštívila Prahu delegace chilských novinářů v čele s předsedou svazu chilských novinářů, Pacullem, jenž konstatoval, že je vše na dobré cestě k normalizaci styků. Není možné opomenout ani podobná vyjádření bývalého chilského ministra hospodářství Cuevase Mackeny, jenž také v tomto období navštívil Československo.

Jako důkaz stále se zvětšujícího zájmu Chile o Československo je možno považovat také pozvání na mezinárodní festival krátkých filmů v Mar del Plata v lednu 1960, jež bylo do Československa zasláno na konci roku 1959 (toho se zúčastnili Jiří Marek, ředitel ústředí československého filmu, Ladislav Kachtík, ředitel československého filmexportu, Jana Dvořáková referentka československého filmexportu a Miriam Hynková herečka studující DAMU).

Hned na počátku roku 1960 navštívila Československo chilská obchodní osmičlenná mise v čele s Arteagou, jež měla za úkol prozkoumat obchodní možnosti zemí východního bloku. Delegace se zúčastnila mimo jiné koktejlu pořádaného náměstkem ministerstva zahraničního obchodu Hlochem, kde velmi přátelsky sdělila, že československý stát má v jejich zemi velké sympatie a že je ze všech zemí mírového tábora nejrozvinutější, zejména na příklad ve srovnání s Polskem, které navštívili před ČSR. Výprava podnikla tuto cestu se souhlasem prezidenta Alessandriho, který chtěl pravděpodobně uspokojit část společnosti volající po normalizaci styků s východním blokem. Členové delegace zastupovali různé složky chilského veřejného života a jejich úkolem bylo po příjezdu přesvědčit ostatní o výhodnosti obchodu se zeměmi východního bloku.^[77]

Československá vláda vedená nadějí na znovunavázání diplomatických styků tak v únoru roku 1960 vyslala československého velvyslance v Argentině, Oldřicha Kaisra, do Chile, aby zjistil, zda je vhodná půda pro znovunavázání styků u chilského ministra zahraničí. Kaisr se ovšem vrátil s nepříznivými zprávami. Vzhledem k tomu, že se chilská politika stále nacházela pod silným vlivem Spojených států, nelze očekávat, že by v oblasti normalizace styků došlo k nějaké změně.

V první polovině roku 1960 zasáhla Chile živelná katastrofa ve formě zemětřesení, při které země utrpěla rozsáhlé škody. Československo v rámci solidarity a dobrých vztahů

---

^[77] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1960-1964, Zpráva o návštěvě skupiny chilských poslanců v ČSSR, 7. 12. 1960.

poslalo do Chile prostřednictvím československého červeného kříže pomoc v hodnotě 750 000 Kčs v podobě nemocničního zařízení, léků, potravin, textilního zboží a obuvi.^[78]

Rok 1961 nepřinesl ve vzájemných vztazích žádnou změnu. Mise dobré vůle v čele se subsekretářem ministerstva zahraničí, Jiřím Hájkem, která byla do Chile vyslána také za účelem vyjednávání možnosti normalizace vztahů, se vrátila se stejným výsledkem jako předešlý rok Oldřich Kaisr. Kladně bylo vyhodnoceno ze strany Chile pozvání na výstavu užitého umění na začátku září 1961.

Vzhledem ke změnám ve vládě v roce 1962, hlavně tedy na pozici ministra zahraničí, Sotomayora Martineze, jenž podporoval navázání styků mezi oběma zeměmi, se opět začalo o normalizaci diskutovat. Značným důvodem byl také vzrůstající objem československo-chilského obchodu. V roce 1961 činil obrat ve výměně zboží 16,6 milionů Kčs, z toho vývoz 13,9 milionů a 2,7 milionů Kčs dovoz. Nepříznivý poměr dovozu a vývozu v neprospěch chilské strany vypovídá o tom, že Chile bylo v tomto období stále oblastí, kde Československo produkovalo volné dolary.

V únoru stejného roku dostal československý zastupitelský úřad v Londýně zprávu od vedoucího chilského zastupitelského úřadu v Londýně, že se zasadí o znovunavázání vztahů, protože to prý dle jeho názorů odpovídá směru chilské politiky.^[79] V únoru také oznámil stálý delegát v OSN, že chilská vláda v dohledné době připravuje normalizaci styků s Československem, tato informace byla týmž člověkem doplněna v dubnu o to, že chilský ministr zahraničí má v úmyslu provést normalizaci. Sotomayor při rozhovoru se sovětským velvyslancem v Buenos Aires prohlásil, že president Alessandri je nakloněn normalizaci vztahů se všemi socialistickými zeměmi a že se na její přípravě intenzivně pracuje. Také československý zastupitelský úřad v Buenos Aires obdržel informaci, že Alessandri a Sotomayor jsou pro normalizaci.^[80]

V červnu Sotomayor prohlásil, že o normalizaci styků s Československem je v podstatě rozhodnuto, vztahy mají být navázány na úrovni velvyslanectví, avšak s vedoucím úřadu na úrovni charge d'affaires. Konečné rozhodnutí odsunula chilská vláda na podzim z důvodu návštěvy Kennedyho, která byla naplánovaná na srpen.

Velký úspěch, který rozvířil diskuze o československé zemi, zaznamenal československý pavilon na mezinárodní výstavě v říjnu 1961 v Santiagu de Chile. Tato akce

---

^[78] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile, 1960-1964.

^[79] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1960-1964, 19. 02. 1961.

^[80] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1960-1964, ČSR-Chile, Otázka znovunavázání styků, 1961.

byla jak z propagačního, tak z komerčního hlediska významným příspěvkem k rozvoji hospodářských a politických styků.^[81]

Bohužel vlivem posledních událostí, jako blokáda Kuby ke konci roku 1962 a nový nátlak ze strany Spojených států, byla pravděpodobnost jednání o možnostech navázání oficiálních styků opět snížena na minimum. Pravicoví politici této situace využili k přesvědčování chilského lidu o nevhodnosti partnerství s ČSR. Celá situace vzbuzovala dojem, že jednání o normalizaci styků byl jen manévr jak znejistit Spojené státy a zajistit si tak z jejich strany větší půjčky.

Díky vážné hospodářské situaci a tlaku zvenčí se v zahraniční politice Chile k československé zemi nezměnilo nic ani v roce 1963. Pravděpodobně nejdůležitější událostí daného roku byla návštěva senátora Ampuero Díaze (strana lidovců) v září. Díaz v Československu strávil čtyři dny, během kterých mu byla ukázána československá kultura, památky, dokonce se zúčastnil brněnského veletrhu a proběhlo několik rozhovorů, ve kterých se Díaz zajímal o Československý systém a o fungování komunistické strany. K otázce normalizace vztahů se vyjádřil, že jejich vývoj bude záležet na tom, kdo vyhraje v nadcházejících volbách, protože momentální vláda Alessandriho, i kdyby se chtěla zavděčit radikálním voličům, nebude pravděpodobně do voleb nic riskovat.

Na rok 1964 byly nachystány dlouho očekávané prezidentské volby. Chilský velvyslanec v Londýně utvrdil svůj československý protějšek, že Chile nemá zájem o normalizaci s SSSR a ostatními zeměmi východního bloku, Československo však představuje výjimku. Zavázal se, že on sám se zasadí, aby k normalizaci došlo.

Přes nevelké politické úspěchy v diplomatických vztazích, na poli kultury se situace vyvíjela úspěšně. Rektor Universidad de Chile při osobní návštěvě československého velvyslance v Buenos Aires podal návrh na vzájemnou výměnu profesorů a postgraduálních studentů, jež byla uzavřena a ihned využita realizována vysláním profesorů Polišenského, Doležala, Vydrové a Vebra do Chile na přednáškový a studijní pobyt.

V obchodních stycích od roku 1955 nedošlo k velkým změnám a vývoj nelze nazvat uspokojivým. Od počátku šedesátých let celkový objem vzájemného obchodu klesal, především v důsledku restriktivních opatření a devizových potíží z chilské strany. Vzájemný obchod v posledních letech vykazoval tyto výsledky:^[82]

---

^[81] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile, 1960-1964, Průmyslová výstava, 26. 10. 1961.

^[82] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile, 1965-1969, Obchodní zpráva za I. čtvrtletí 1965, 12. 4. 1965.

V milionech KČS	1961	1962	1963	1964
Vývoz z ČSR	13,9	12,6	6,1	9,6
Dovoz	2,7	4,6	6,4	0,5

Hlavní položky československého vývozu tvořily do roku 1964 osobní automobily, obráběcí stroje, naftové trubky, bavlněné látky a drobné spotřební zboží, v dovozu převládala železná ruda a elektrolytická měď.

Vývoj celé situace v budoucnu záležel na zářijových volbách. Levicovní politikové silně bojovali za normalizaci vztahů proti proamerické části chilských politiků v čele s prezidentem Alessandrim. Normalizace vztahů by Chile přinesla menší závislost na USA a získalo by tím nezávislou linii v zahraniční politice.

4. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY 1965-1969

Od roku 1947, kdy chilská vláda přerušila diplomatické styky s ČSR z důvodu podezření, že se Československo podílelo na organizaci stávek v chilských dolech, byly každý rok vedeny nové a nové diskuse ohledně normalizace styků a z chilské strany bylo Československo velmi často utvrzováno v tom, že normalizace je v chilském zájmu a bude se o ní jednat v co nejbližší době. Díky velmi proamericky zaměřeným vládám a značnému politickému tlaku ze strany Spojených států zůstalo pouze u slibů a k žádným významným jednáním nikdy nedošlo. Nová naděje začala svítat s prezidentskými volbami, do kterých upínali své naděje také radikální politikové, jež silně podporovali obnovení diplomatických styků se zeměmi východního bloku.

Již na počátku šedesátých let začíná být výrazná postava Eduarda Freie Montalvy, zástupce křesťansko-demokratické strany a jednoho z nejvýznamnějších lídrů Národní falangy, jež se stal vítězem zmiňovaných prezidentských voleb a nástupcem presidenta Alessandriho. Na rozdíl od svého předchůdce měl od počátku svého mandátu velkou oporu ve formě střední třídy, žen, studentů a širokého obyvatelstva. Od samého počátku své vlády dával jasně najevo, že je v jeho zájmu obrátit kurs chilské politiky doleva a vymanit se tak částečně ze závislosti na Spojených státech amerických. Již jeho program obsahoval bod znovunavázání styků se socialistickými zeměmi, což byl také jeden z jeho prvních kroků po nástupu do funkce.

A tak byly obnoveny diplomatické vztahy mezi Chile a Sovětským svazem a postupně dalšími zeměmi východního bloku. S Československou socialistickou republikou obnovilo Chile diplomatické a konzulární styky dne 15. ledna 1965 podepsáním společného prohlášení, v němž vlády zmíněných zemí vyjadřují současně zájem zřídít vzájemně diplomatické mise na úrovni velvyslanectví.

„Vlády Československé socialistické republiky a Republiky Chile přesvědčeny, že věci zachování míru se přispívá tím účinněji, čím větší je porozumění mezi národy celého světa a že rozdíl společenských zřízení nemůže být překážkou pro normální vztahy mezi zeměmi, se rozhodly obnovit diplomatické a konzulární styky. Zastupitelské úřady budou zřízeny na úrovni velvyslanectví a podrobnosti budou dohodnuty mezi oběma vládami. Toto prohlášení se uveřejňuje současně v Santiagu de Chile a v Praze.“^[83]

---

^[83] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969, Zřízení velvyslanectví ČSSR v Santiago de Chile - Republika Chile, únor 1965.

20. ledna 1965 zaslal ministr zahraničních věcí Chile, Gabriel Valdés, československému ministrovi zahraničí, Davidovi, že doporučuje urychleně jmenovat do funkce charge d'affaires v Chile vedoucího PZO^[84], Vladimíra Horáka, jenž má zkušenosti s touto zemí a je přesně informován o její současné situaci a potřebách. 6. teritoriální odbor ministerstva zahraničí Československa s tím však nesouhlasil, z důvodu vytvoření nevhodného precedentu a také toho, že Horák nebyl diplomatickým pracovníkem československého MZV.^[85] Jako vhodný kandidát, podle MZV, na tuto pozici se ukázal Miroslav Štros, jenž do té doby působil na zastupitelském úřadě v Mexiku, který byl vyslán do Chile dne 6. března 1965 na místo charge d'affaires, čímž také československá ambasáda v Chile zahájila svou činnost. K vyslání velvyslance, kterým se nakonec stal Svoboda, došlo 31. července 1965. Chilská strana požádala o agrément pro velvyslance Santa Cruze 4. března 1965 a 17. března téhož roku mu byl udělen. Santa Cruz byl zároveň velvyslancem v Rakousku, kde sídlil, a v Maďarsku. Chilská vláda vysvětlovala spolčené sídlo velvyslance pro Prahu, Vídeň a Budapešť nedostatkem financí. Vedoucím chilského úřadu v Praze s hodností charge d'affaires byl jmenován Luis Quinteros Yañez.^[86]

V červnu roku 1965 navštívil Prahu lídr chilské komunistické strany, Luis Corvalán, který při své neoficiální návštěvě Československa také předal nejnovější zprávy o vývoji v Chile. Nový prezident nejenže obnovil styky se socialistickými zeměmi, ale také přišel s řadou reforem, se kterými nesouhlasila nejen pravice ale překvapivě také levice. Freiovým úkolem bylo pozvednout úroveň všech chilských obyvatel z okraje společnosti a umožnit jim opět návrat do normálního života. Přes mohutný odpor opozice, začala jeho vláda významně investovat do vylepšení bydlení, školství, hygieny, zdravotnictví atd. Problémem nevzdělaného obyvatelstva, jež s Freiem z kraje sympatizovalo, ovšem bylo to, že očekávali posun o 180 stupňů v horizontu dní, což nakonec obrátilo jejich sympatie k marxistickým stranám. Frei chtěl dále zrealizovat znárodnění měděných dolů, což se setkalo s velkým odporem ostatních politických stran. A ani zemědělství nemělo uniknout reformám. Chile odjakživa patřilo k významným světovým exportérům. Ovšem v posledních letech, opak byl pravdou, v roce 1964 bylo vyvezeno zboží za 39 milionů dolarů a dovezeno za 122 milionů USD. Freiovým plánem na úspěch bylo přerozdělení půdy. V roce 1965 bylo 78 % půdy vlastněno pouhými sto tisíci obyvateli a o zbývajících 22 % se dělilo sto třicet tisíc.^[87] Podle

---

^[84] Podnik zahraničního obchodu

^[85] MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969, Zpráva o současné situaci v Chile a úkolech čs. zahraniční politiky pro další rozvoj čs. - chilských styků, 17. 6. 1965.

^[86] Idem.

^[87] CAHLUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999, 163.

nového zákona tak měla být vyvlastněna půda, jež byla špatně obdělávaná a také půda, která přesahovala rozsah 80 hektarů. Corvalán celou situaci okomentoval slovy:

„Je potřeba si uvědomit, že nová chilská vláda si vytvořila díky svému cíli zvětšení síly anti-imperialistických sil a radikalizování dělnické třídy prostřednictvím různých reforem, mnoho nepřátel. Odpůrci také silně kritizují znovunavázání vztahů se socialistickými zeměmi a je proto nutné, aby ambasády těchto zemí byly připraveny na případné provokace z jejich strany, kterými se budou snažit docílit ochlazení přátelských vztahů či dokonce jejich přerušení.“^[88]

Na návštěvu Luise Corvalána poté následovala návštěva parlamentní delegace vedená prezidentem poslanecké sněmovny, Hugem Eugeniem Ballesterosem, která měla oficiální charakter a přijela na pozvání národního shromáždění. Delegace se vracela přes Československo ze svého pobytu v Čínské lidové republice. Jednalo se o první oficiální chilskou delegaci, jež byla tvořena komunisty (senátor Volodia Teitelboim) a socialisty (generální sekretář Ancieto Rodríguez). Chilská delegace podepsala s československou komunistickou stranou dohodu o stranických výměnách a založení deníku chilské komunistické strany „El Siglo“ v Československu.^[89] Nicméně delegace po návratu do své země nevydala žádné prohlášení ohledně svého pobytu v Československu.

Politický význam plné normalizace našich styků s Republikou Chile spočíval zejména v tom, že chilské hnutí mířené proti imperialistům, zaujímalo jedno z předních míst v Latinské Americe a mělo na chilskou vládu významný vliv, který byl znát zejména v plnění úkolů vládního programu, jako byla například postupná normalizace styků chilské vlády se zeměmi socialistického společenství.

Díky programu zahraniční politiky Chile ve formě rozvíjení styků se všemi zeměmi, nevměšování se do otázek vnitřních problémů jiných států, zásady mírového soužití mezi zeměmi s různými hospodářskými a společenskými systémy a také díky dlouholetému zachovávaní určitého stupně ústavních a relativně demokratických tradic, byla tato země pro Československo politicky velmi zajímavou.

Z hlediska obchodních styků byla normalizace také velmi důležitá, jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole. Obchodní styky od roku 1961 se nevyvíjely slibně a vzájemná výměna se snižovala. Nyní se obnovily možnosti pro rozšíření odbytu československých

---

^[88] MZV, Teritoriální odbory 1965-1969, Chile - Zpráva o současné situaci v Chile a úkolech čs. zahraniční politiky pro další rozvoj čs. - chilských styků, 17. 6. 1965, 9-10.

^[89] MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969, Ohlas pobytu oficiální chilské parlamentní delegace v ZST a ČSSR, 28. 3. 1966.

strojírenských výrobků. Nová chilská vláda kladla důraz na zvyšování vývozu svých tradičních produktů.

Nebylo však možné očekávat, že navázání diplomatických styků se projeví v nejbližších letech vzrůstem výměny zboží mezi Československem a Chile především proto, že rozsah výměny přímo závisel na obtížné hospodářské a finanční situaci země, která zatím nemá v nejbližší době předpoklady ke zlepšení.

Také z hlediska kulturní spolupráce byla normalizace styků velmi důležitá. Přestože kulturní vztahy se vyvíjely slibně i v období, kdy byly vztahy přerušeny, jak dokazuje uzavření dohody mezi univerzitami o vědecké a školské spolupráci, naše kulturní možnosti byly normalizací styků postaveny na novou podstatně efektivnější základnu.^[90]

Od založení československého zastupitelského úřadu nebyly kladeny jeho práci žádné překážky a činnost na všech úsecích se rozvíjela bez problémů. Ovšem při konkrétní snaze prohloubit v některé oblasti vzájemnou spolupráci a postavit ji na smluvní základ, se okamžitě projevovala opatrnost, možná dokonce neochota chilských partnerů. Konkrétně v obchodní sféře se to projevilo při nezájmu podepsání obchodní smlouvy a stejně tak v oblasti kultury neměli chilští politikové zájem o podepsání kulturní dohody mezi oběma zeměmi.

Zastupitelský úřad v Chile se domníval, že by československá vláda měla učinit pozvání chilské parlamentní delegaci, které by prohloubilo společné vztahy. Jako velmi důležitou a reálně uskutečnitelnou považoval v tomto období zastupitelský úřad výměnu návštěv ministrů školství, která by byla pro obě země velmi přínosná.

V hospodářské oblasti se Chile v tomto období nacházelo ve velmi složité situaci, která ovšem neměla prozatím negativní vliv na obchod s Československem. Přestože oproti roku 1964 došlo ke snížení jeho objemu z vývozu z 9,6 milionu Kčs na 8,7, tak dovoz se zvýšil z 0,5 milionu Kčs na 4,0. Hlavními položkami našeho vývozu byly textilní stroje, kuličková ložiska, osobní automobily, nákladní vozy, obráběcí stroje, komponenty jízdních kol, nářadí, nástroje, výrobky Ferrometu a také léčiva

Nejdůležitější obchodní událostí roku 1965 byla návštěva Chile obchodní mise vedené Kohoutem ve dnech 19. až 25. března, která měla vytvořit základnu pro vzájemný obchod mezi zeměmi. Chilští reprezentanti nabídli Kohoutovi zařazení Československa do programu modernizace země pod podmínkou poskytnutí kreditu v USD pro CORFO.^[91] Nevýhodou bylo, že mise přijela do Chile v době, kdy Freiiova zahraniční politika neměla ještě zcela

---

^[90] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969, Meziuniverzitní dohoda o vědecké a školské spolupráci.

^[91] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969 - cesta skupiny poslanců do ČSSR, 12. 5. 1966.

jasnou linii, takže jednání měla spíše teoretický charakter. Chile v tomto okamžiku nemělo zájem na vývozu surovin. Produkce ledu, železné rudy a mědi měla zajištěn plný odbyt. Jediné, kde mohlo tyto suroviny Československo nakupovat, byli malí a střední výrobci, kteří nebyli schopni pokrýt poptávku. Co se týče zemědělských produktů, ty se v roce 1965 na trhu neobjevovaly z důvodu sabotáže některých zemědělců nové zemědělské reformy a díky velkému březnovému zemětřesení. Tato živelná katastrofa měla za následek také nedostatek rybí moučky, protože změnila mořské proudy a ryby, z kterých se tato moučka dělá, se držely daleko od břehů.

Delegaci bylo také sděleno, že chilská vláda zaslala do Prahy seznam výrobků, o které má Chile zájem, aby byly obsaženy v obchodní výměně. Z tohoto seznamu je možné jasně vidět, že Chile mělo v tomto období zájem o odbyt produktů svého průmyslu, které ovšem československá země mohla těžko odebírat. Přestože postoj zdejších činitelů hraničil s arogancí, nelze říci, že by byl obchod s Československem nějak diskriminován, je možno tvrdit, že teoreticky měly všechny státy stejné možnosti přístupu na trh. V praxi je ovšem nutné konstatovat, že západní velmoci měly v Chile širokou síť filiálek a měly trh mezi sebou rozdělený. Dalším faktem je, že jejich lidi byli na vedoucích pozicích hospodářských a politických orgánů, takže nejlepší obchody měli zaručeny. Velkým problémem byla také stále se prodlužující délka úvěrů, která se v tomto období pohybovala v oblasti průmyslových zařízení a strojů na hranici osm a půl roku, s tím, že západní země byly ochotny tyto úvěry poskytovat na dobu až patnácti let.

V oblasti běžného zboží však byla situace lepší, úhrady za zboží a menší dodávky se snížily ze čtrnácti měsíců na pouhých sto dvacet dní.

V květnu přijela do Prahy chilská delegace čtyř poslanců v čele s Carlosem Sívori, která měla za úkol prozkoumat možnosti odbytu zemědělských výrobků a koupě zemědělských strojů, zejména traktorů.^[92]

Československo se také velmi aktivně podílelo na zakázkách CORFO. V roce 1965 podal Technoexport projekt na stavbu elektrárny v Focamina a výstavbu válcovny mědi v Inelco. Jako kompenzace za poskytnutí dlouhodobého úvěru na tuto stavbu byl Technoexportu nabídnut odběr výrobků, a to zejména mědi. Technoexport se k této nabídce nakonec postavil negativně, což nebylo pro naše vztahy nejlepší vzhledem k tomu, že za INELCem stála kapitálová skupina spojená s vládou (ministr financí, ekonomie, chilský velvyslanec v Praze a další).

[⁹²] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1965-1969, Návštěva chilských poslanců, 16. 12. 1965.

Dalším problémem ve vzájemných obchodních vztazích bylo nedodržení zvýšení produkce v montovně osobních automobilů Škoda v Arice z 300 na 500 z finančních důvodů.

V kulturní oblasti je nutno konstatovat, že chování chilských úřadů bylo vždy korektní. Poměrně nejlépe je možno hodnotit spolupráci mezi univerzitami. Výměna postgraduátů a profesorů byla z obou stran hodnocena velmi kladně. V průběhu roku 1965 byly navázány styky s dalšími univerzitami, které projevovaly zájem o výměnu s Československem. V roce 1965 se také uskutečnila návštěva prorektora Karlovy Univerzity Levita Chile, jež vyvrcholila příslibem prorektorovi chilské technické univerzity na zprostředkování výměny zkušeností mezi československými a chilskými univerzitami.

V tomto roce byly navázány také styky s koordinační komisí pro profesionální výchovu, jejímž prostřednictvím zastupitelský úřad uplatnil v poměrně široké míře promítání našich technických filmů na chilských odborných školách.

V tiskové-propagační oblasti se rozvíjela činnost velvyslanectví jako u nově založeného úřadu postupně, od získávání nejelementárnějších archivovatelných poznatků. V roce 1965 se československý zastupitelský úřad soustředil hlavně na proniknutí do tiskové sféry a její zmapování. Rychlá orientace v ní za pomoci počátečních kontaktů z dob první republiky, usnadnila přispění zastupitelského úřadu jak československé novinářské delegaci na říjnovém zasedání exekutivy ROTu v Santiagu, tak i při listopadové obchodní návštěvě náměstka generálního ředitele ČTK L. Fišera v Chile.

Co se týče rozhlasových stanic, nejlepší styky byly v uvedeném roce navázány se stanicí Magallanes, na které byly přehrávány některé programy československého rozhlasu. Na této stanici byly každodenně vysílány půlhodinky z chilsko-československého institutu, jež v Chile působil od roku 1960^[93], a také vysílání zaměřené na československou hudbu a obecné informace o Československu.

V oblasti televize navázal zastupitelský úřad spolupráci s kanálem č. 9, který byl financován ze státního rozpočtu, ale jinak se jednalo o nezávislý kanál Universidad de Chile.

V oblasti filmu zorganizoval zastupitelský úřad promítání filmu, „Až přijde kocour“, který vzbudil velký zájem o československý film.

V roce 1965 je možné pozorovat v zahraniční politice Chile stále větší vliv Spojených států, přestože vláda jevila tendence udržet si nezávislost, umožněnou dosti širokými styky se státy západní Evropy a nově navázanými styky se státy východního bloku. O upřímnosti zájmu o SSSR a jeho satelity byly však určité pochybnosti.

[⁹³] Podrobněji viz v kapitole chilsko-československý institut.

Současná situace zatím neměla žádný vliv na československé styky s Chile, které se vyvíjely v celku normálně. K pozitivnímu rozvoji vzájemných vztahů přispělo také poskytnutí finanční pomoci 200 000 Kčs chilské vládě po březnovém zemětřesení.

V kulturní a propagační oblasti se začaly styky s Československem významně rozrůstat.

Jak již bylo zmíněno výše, na začátku svého mandátu projevoval prezident Frei velmi odvážné názory v oblasti Kuby a Dominikánské republiky. V roce 1966 však doznal postoj chilské vlády jistých změn pozorovatelných na konferenci v Riu, kde se opět projevil tlak Spojených států amerických. Vůči americké agresi k Dominikánské republice se Chile nijak nevyjádřilo a ve vztahu ke Kubě Freiova vláda nejen že nepodnikla žádné konkrétní kroky pro možné obnovení bilaterálních styků, ale také přerušila veškerou obchodní výměnu s Kubou. Po konferenci v Havaně se připojila k ostatním zemím v protestní akci k OSN a navíc zrušila pozvání Castra. Nelibost způsobenou těmito událostmi se vláda u svých občanů snažila kompenzovat oznámením o rozšíření obchodu s SSSR a o zájmu podepsání vědecko-technické dohody, jejíž uzavření bylo v roce 1965, jak se SSSR, tak s Československem, odmítáno.

Všechny země východního bloku, včetně Československa, rozvíjely v tomto roce široké kulturní styky s Chile, které se začaly přetvářet také ve vztahy politické. Chování chilských diplomatů a politiků bylo přátelské a jejich reakce pozitivní.

Na politickém poli došlo hned k několika významným návštěvám. Dne 30. května 1966 navštívil velvyslanec Svoboda ministra zahraničních věcí, Valdese, aby s ním prodiskutoval problematiku cen osobních automobilů Škoda a také možnost podepsání obchodní dohody, jejíž uzavření by dle Valdese bylo možné, kdyby československá strana vyvinula určitou snahu ve formě investic do chilského průmyslu a zřizování smíšených společností nebo filiálek československého průmyslu v Chile (k čemuž se vzhledem k novým zákonům např. o automobilovém průmyslu, jenž poškodil československou montovnu, stavěla vláda negativně). Valdes mimo jiné konstatoval, že Chile má velký zájem o spolupráci v oblasti pedagogiky a obecně školství, které by vyvrcholilo podepsáním kulturní dohody. Tento zájem potvrdila také návštěva náměstka ministra zahraničí, Oscara Pinocheta, v Praze na začátku června roku 1966. Pinochet se na svou žádost setkal s ministrem Davidem, ministrem MZO a náměstkem ministra MŠK, kde opět zopakoval Valdesovu touhu po spolupráci v oblasti školství. Jednalo se vůbec o první návštěvu takto vysoce postaveného

chilského hodnostáře, který, byl pozván na recepci na Pražský hrad, kde tak mohl navázat osobní vztah s československým prezidentem Antonínem Novotným.^[94]

Otázka chilské spolupráce s Československem je velmi složitá, fakta napovídají, že Frei i Valdes měli velký zájem na novém rozšiřování styků s Československem, což potvrzuje i Valdesův návrh z konce listopadu na vyslání velvyslance se sídlem v Praze a také příkaz Freie, aby vláda konečně překlenula mrtvé body, které brání v podepsání obchodní a kulturní dohody, ale z Valdesovy věty, kterou sdělil velvyslanci Svobodovi při koktejlu na recepci pořádané Panamou: „mám zájem na rozvoji obchodních styků s Vámi, přestože stále častěji musím zdůvodňovat existenci tak representativních misí v socialistických zemích v Chile“ plyne, že se západním zemím a zejména USA nelíbila normalizace styků se zeměmi východního bloku a bylo proto nutné očekávat také zákulisní manévry proti Československu.^[95]

Co se týče hospodářských styků mezi Československem a Chile, zaznamenaly za rok 1966 určitý pokles. Výměna zboží s Chile dosáhla v roce 1965 u vývozu částky 8,7 milionů Kčs a u dovozu téměř 4 milionů Kčs. Vývoz tvořily z 82 procent strojírenské výrobky a z 18 procent nestrojírenské. Původní plán na rok 1966 odpovídal tomu z předchozího roku. Na podzim byl však o třetinu snížen, protože se strojírenské výrobky začaly potýkat s určitými problémy ve formě nerealizovatelných příliš dlouhých úvěrových plateb, neschválených zvýšených cen československých automobilů a dalšími. V důsledku potíží se strojírenským vývozem byla pozornost přeměřována na zlepšení vývozu nestrojírenských položek. Největším úspěchem bylo získání dodávek pro ministerstvo zdravotnictví. Plán vývozu Chemapolu 1 milion Kčs byl překročen o 164 procent. Hlavní položkou vývozu byl tetracyklin. V roce 1966 došlo ke zvýšení téměř u všech nestrojírenských PZO. Skladba našeho vývozu se v důsledku poklesu strojírenských vývozu a zvýšení vývozu nestrojírenských změnila na poměr 50:50, což přineslo určité výhody, protože Banco Central provádělo většinu plateb na dodávky nestrojírenských výrobků v průběhu 90 dní po nalodění, což zaručovalo rychlou návratnost deviz. Důležitou událostí v tomto roce bylo zřízení společnosti TRACO, která se zabývala prodejem československých výrobků a zprostředkováním některých prodejů za komisi. Oficiálně vystupovalo TRACO jako smíšená společnost československo-kanadská, nicméně kanadská část byla v podstatě filiálkou této

---

^[94] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969, Návštěva náměstkyně ministra zahraničí pana Pinocheta v Praze, 8. 6. 1966.

^[95] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969, Rozhovor s Valdesem na panamské recepci, 15. 9. 1966.

společnosti se sídlem v Kanadě.^[96] TRACO byla řízena společností zahraničního obchodu Transakta a jejím prvním presidentem byl Jiří Galíček, který později emigroval do Austrálie.^[97] TRACO se zabývala prodejem výrobků společností Investa, Pragoinvest, Motokov, Kovo, Merkuria a Ferroment a také zajišťovala technický servis ke všem prodávaným produktům. Firma se zúčastnila průmyslové výstavy v Santiagu, VI. mezinárodního veletrhu průmyslu, čímž se velmi dobře uvedla v podnikatelských kruzích a uzavřela 22 obchodních transakcí. Chilský prezident Frei se také zúčastnil této výstavy a navštívil náš pavilon, svou pozornost věnoval zejména výrobkům firem Skloexport, Pragoexport a Centrolex.^[98]

V roce 1967 se vztahy k Československu vyvíjely zcela normálně a dalo by se dokonce mluvit o jistém zlepšení. Mezi nejvýznamnější události v tomto roce patřila návštěva chilského ministra školství Juana Gomeze Millase, o kterou bylo dlouho usilováno a šestidenní pobyt senátora Allendeho v listopadu 1967.

Ministr školství byl československým školským systémem nadšen a utvrdil československé představitele o velkém zájmu Chile o spolupráci. Československé zkušenosti by mohly napomocť mimo jiné také při budování průmyslové střední školy v Puente Alto. Vzhledem k faktu, že chilské školství nemá s takovým typem škol zkušenosti, velmi by uvítalo pomoc. Chilský ministr školství byl přijat jeho československým protějškem, Hájkem, který také dostal od Chilana pozvání na reciproční návštěvu na přelomu roku 1967 a 1968, která se nakonec zkomplikovala a odložila tím, že chilský ministr školství podal krátce poté demisi. Ovšem ještě před jeho demisí navštívila československá delegace Chile a několik různých typů středních škol, které byly všechny, vyjímaje německé průmyslové školy, na mnohem nižší úrovni.

Allendeho návštěva proběhla velice úspěšně. Allende byl přijat československým tajemníkem pro UNESCO, Kaiserem, dále představiteli Národní fronty a členy předsednictva socialistické a lidové strany. Poté co si Allende nechal vysvětlit, jak funguje Národní Fronta, objasnil československé straně funkci *Frapu*^[99]. Velice se zajímal také o výchovu latinskoamerických studentů v ČSR a tlumočil velký zájem o vzájemnou spolupráci v oblasti školství.^[100] Allende také neopomenul zmínit své rozhořčení nad obchodní politikou

---

^[96] ZOUREK, Op. cit., 196.

^[97] Idem.

^[98] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1965-1969 Návštěva presidenta Freie československého pavilonu, 4. 11. 1968.

^[99] Frente Revolucionario Antifascista y Patriota (Revoluční Anti-fašistická a Vlastenecká fronta).

^[100] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969, Návštěva senátora Allendeho. 19. 11. 1967.

socialistických zemí vůči Latinskoamerickým zemím, jak zmiňuje Vladimír Koucký ve svém spisu.

„Allende vyjádřil určité pochybnosti nad tím, zda je správné, aby se socialistické země chovaly v oblasti zahraničního obchodu stejně jako kapitalistické podniky. Problém spočívá také v poskytování úvěrů a v ochotě zřizování smíšených společností, do kterých by vložily kapitál. Poté co upřesnil, že více než o poskytování kapitálu se spíše jedná o poskytování úvěru na různé stroje, řekl, že by bylo vhodné, aby byla vidět větší snaha a ochota socialistických zemí v poskytování úvěrů, což by je odlišilo od těch kapitalistických.“^[101]

Po zdoluhavých a několikrát odročených jednáních byl v tomto roce konečně jmenován velvyslanec se sídlem v Praze. Novým chilským velvyslancem se stal Gonzalo Latorre Salamanca (bývalý velvyslanec v Mexiku), jenž byl znám svým konzervativním přístupem, ale z titulu familiární spřízněnosti s Freiem byl schopen ovlivnit různé. Navíc byl znám svou houževnatostí mít se zemí, ve které působí, co nejlepší styky, což bylo pro československou stranu pozitivní.

V kulturní oblasti nebyly československému zastupitelskému úřadu v roce 1967 kladeny žádné překážky. Jediným nedostatkem byl nedostačující počet propagačních materiálů.

V oblasti hospodářské, československý obchod bohužel nedosáhl očekávaných čísel, což bylo způsobeno zdoluhavými jednáními o obchodní a úvěrové dohodě.

Významným posunem ve vztazích k zemím východního bloku bylo uzavření obchodní dohody, dohody o dodávkách strojů, dohody o technické pomoci a dohody o financování některých projektů dohodnutých dne 13. ledna 1967 mezi Chile a SSSR. Obchodní dohoda obsahovala doložku nejvyšších výhod s tím, že nelze požadovat stejné výhody jako ty, které by některá smluvní strana poskytovala sousedním zemím nebo celním uniím, jichž je členem. Dohoda neobsahovala konkrétní závazky na odběru zboží. Stanovovala však, že „SSSR poskytne úvěr ve výši 15 milionů dolarů na nákupy v SSSR a to 12 milionů pro CORFO a 3 miliony soukromým podnikatelům. Za celou hodnotu dodávaného zboží bude provádět protinákupy v Chile, závazek vyrovnané bilance, při čemž alespoň 30 procent nákupů musí tvořit chilské průmyslové výrobky nebo polotovary. Sovětský úvěr se poskytuje na 8 let s pololetní amortizací, na 3 až 3, 5 procentní úrok.“^[102] Tato dohoda byla důležitou také pro Československo, poněvadž bylo možné očekávat podobné požadavky pro uzavření obchodní dohody. Závazky o odběru hotových výrobků však bylo možné podepsat

---

^[101] ZOUREK, Op. cit. 197.

^[102] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969, Jednání o obchodní dohodě, 17. 1. 1967.

jedině po pečlivém průzkumu dodávkových možností Chile, vzhledem k tomu, že Československo byla země s vysoce rozvinutým průmyslem, nemohla si dovolit nakupovat řadu spotřebního zboží jako SSSR. Jednání s obchodní bankou ztroskotalo na požadavku úvěru na 3,5 % oproti požadovaným 7 %. Pinochet, náměstek ministra zahraničí, byl o těchto jednáních informován a velmi za nabídku poděkoval, ale ihned ji srovnával s dohodou uzavřenou s SSSR a to obzvláště se závazkem vyrovnané obchodní bilance. Ovšem vzhledem k velmi omezeným možnostem chilského vývozu a faktu, že mělo Chile nevyváženou obchodní bilanci téměř s většinou svých zahraničních obchodních partnerů, dohoda s SSSR zůstala jeho jediným argumentem. Požádal tedy pouze o projev snahy snížit co nejvíce rozdíl v saldech.

Hned na počátku roku 1968, dne 2. ledna, přicestoval do Prahy nově akreditovaný chilský velvyslanec, Latorre, jenž předal pověřovací listiny prezidentovi, Antonínu Novotnému 10. ledna 1968 se slovy:

„Excelence, pane presidente Československé socialistické republiky,

Tlumočím Vaši Excelenci, vládě a československému lidu přátelské poselství ze zeměpisně vzdálené země, která se halí v jižních mlhách amerického kontinentu, národa, který je hrdý na svůj neustávající boj za svobodu, spravedlnost a respektování práva.

Během sto padesáti let se nám Chilencům podařilo vybudovat národní společenství, jehož politická, sociální, kulturní a hospodářská struktura se postupně zdokonalovala, aby umožnila lepší život člověka.

Přestože naše země jsou zeměpisně vzdáleny, díky zázračnému vlivu kultury se podařilo již v minulém století je úzce spojit dílem genia narozeného ve Vaší zemi. Jeho prostřednictvím Chilenci a téměř všichni vychovatelé v Latinské Americe jsme poznali život a problémy důležité oblasti této země a seznámili se s její historií. Byl to osvícenec Jan Amos Komenský, který svou filosofií a pedagogickou naukou nám představil a učil nás milovat tuto zem tak významnou svými mysliteli, umělci a bojovníky za svobodu.

Po první světové válce, když Vaše země znovu nabyla své svrchovanosti, začala, pane presidente, druhá etapa ve vztazích mezi Československem a Chile. Seznamovali jsme se s úspěchy vědy uplatněné v technologickém pokroku této země, která dosáhla pozoruhodného rozvoje v posledních dvou desetiletích, obdivovaného v Evropě a ve světě.

Za posledních deset let, Vaše Excelence, žádná země neovlivnila tak rozhodujícím způsobem vytváření výchovného a vzdělávacího systému v Chile jako Československá socialistická republika.

Byla to tedy výuka, tento účinný nástroj, která zásluhou proslaveného Moravana nás spojila v minulosti a tatáž základní činnost celého společenství nás znovu spojuje v přítomnosti. Jsou to hluboká a pevná pouta, která v průběhu dějin spojují naše národy.

Jeho excelence pan Eduardo Frei Montalva, president Chilské republiky, který stojí v čele hnutí za hlubokou přeměnu životních a pracovních forem našeho lidu mne prokázal velikou čest a jmenoval mne svým zástupcem a pověřením vést diplomatickou misi v Praze.

Dva základní a velmi přesné cíle bude mít mise, kterou povedu v této zemi: upevnit vztahy všeho druhu, které již naštěstí existují mezi oběma vládami a lidem a prohloubit poznání mimořádného duchovního, sociálního a hospodářského rozvoje, jehož Československá socialistická republika v současnosti dosáhla.

Toto je Vaše Excelence, čestný úkol, kterým jsem byl pověřen Jeho Excelencí panem presidentem Chilské republiky.

Moje země, pane presidente, se střetává s obdobnými problémy, na které se zaměřuje Československá socialistická republika v této historické etapě. Obě země bojují za lepší, spravedlivější a čestnější život člověka na zemi. Filosofie, na kterých jsou oba procesy založeny, jsou rozličné - je čestné to poznamenat - cíle však jsou stejné.

Současná vláda mé země opustila schéma tradiční politiky a započala hluboké změny pro dosažení cílů, které si předsevzala. Československá socialistická republika prošla již dlouhou cestu ve svém sociálním pokroku a získala cenné zkušenosti, které může poskytnout světu.

Věren zásadám rovnosti a objektivitě a s čestností, která charakterizuje jednání lidu mé země, přicházím, Vaše excelence, jako představitel chilského presidenta a lidu abych se připojil jako další přítel Vašeho velkého národa.“^[103]

Na to mu odpověděl president Československé socialistické republiky slovy:

„Pane velvyslanče, rád přijímám z Vašich rukou listiny, jimiž Vás president republiky Chile pověřuje mimořádným a zplnomocněným velvyslancem v Československé socialistické republice.

Československá vláda má upřímný zájem na dalším rozvoji přátelských styků s republikou Chile a oceňuje proto iniciativu presidenta, pana Eduarda Freie Montalvy, akreditovat svého zástupce se sídlem v Praze.

---

^[103] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969. Předání pověřovacích listin chilského velvyslance Latorre, 25. 1. 1968.

Československá zahraniční politika usiluje o mírové soužití a spolupráci se všemi zeměmi. Vítáme proto stejné cíle, které sleduje vláda pana presidenta Freie Montalvy.

Ve vztazích mezi našimi zeměmi existují příznivé předpoklady pro jejich další prohloubení zejména na úseku hospodářském a kulturním. Uvítáme proto, jestliže jednání, která vedou naše země ve prospěch dalšího rozšíření a upevnění vzájemných styků, budou úspěšná. Oceňujeme rovněž, že dochází k navazování osobních styků mezi chilskými a československými představiteli, neboť to je jedna z účinných cest lepšího vzájemného poznání života našich zemí.

Prosím, abyste tlumočil má přání osobního blaha panu presidentu Eduardo Freiovi, spolu s přáním úspěchu a míru chilskému lidu.

Vítám Vás v naší zemi, pane velvyslanče, a ujišťuji Vás, že ve své činnosti ku prospěchu dalšího rozvoje přátelských styků mezi našimi zeměmi budete mít plnou podporu z mé strany i od vlády Československé socialistické republiky.“^[104]

Latorre také poskytl rozhovor pro deník Svobodné slovo, ve kterém sdělil:

„Jsem přesvědčen o tom, že úkolem diplomacie dnešní doby je budovat a posilovat obchodní a politické vztahy. Budeme-li mluvit o československo-chilských vztazích, máme to štěstí, že můžeme navázat na velkou tradici. Doufám, že se mi podaří na tuto tradici navázat a dále ji posílit. Za svůj hlavní cíl považuji rozšíření styků v oblasti kultury. Myslím si, že jedním z nejdůležitějších prostředků v oblasti kulturních vztahů je systém stipendií a meziuniverzitních výměn. V tomto roce studuje v Československé republice na čtyřicet chilských studentů.“^[105]

Slibný vývoj započatý v roce 1968 předáním agrémentu chilského velvyslance v Praze, pokračoval pozitivně i po zbytek roku. Na přelomu ledna a února 1968 navštívila Chile delegace Svazu československých novinářů a představitelů MON (Kubka, Hradecký, Svoboda). Během návštěvy uzavřela československá delegace jménem Svazu československých novinářů dohodu s vedením kolegia chilských novinářů.

Dne 23. února 1968 informoval československou vládu československý velvyslanec v Chile, Stanislav Svoboda, že chilská vláda požádala vládu ČSSR o povolení transitu pro skupinu šesti partyzánů, kteří dne 22. února 1968 překročili chilské hranice s Bolívií a požádali v Chile o azyl.^[106]

---

^[104] Idem.

^[105] Obecný archiv historický, Svobodné Slovo publikuje krátký rozhovor s chilským velvyslancem, 25. 1. 1968, citováno podle ZOUREK, Op. cit. 95.

^[106] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1965-1969, Telegram ze Santiaga, 23. 2. 1968.

„Skupina 5 partyzánů požádala dne 22. února o ochranu chilské vlády. Jednalo se o tři Kubánce a dva Bolivijce. V nočních hodinách se za mnou dostavil Luis Corvalán. Celý tranzit byl zorganizován na žádost revoluční kubánské vlády, řízen Atíasem, z Bolivijské komunistické strany a jím za chilskou komunistickou stranu. Corvalán požádal, aby neprodleně informoval náš centrální výbor, který by se aktivně zapojil do záchrany jejich životů. Chilané pronajmou speciální letadlo od některé z leteckých společností a zaplatí za výdaje spojené s touto cestou končící v Montevideu nebo Dakaru. Kancléř Vladés mě také informoval, že je v chilském nejvyšším zájmu, aby pobyt zmíněných partyzánů nepřesáhl dobu čtyř dní. Všichni zmínění dostanou chilský pas. Požádal mě o transport do Prahy a pražská víza pro ně. Odpověděl jsem mu, že to budu muset zkonzultovat. Poté mi sdělil, že veřejný názor chilského obyvatelstva by jen stěží pochopil, že buržoazní vláda udělala vše pro záchranu těchto životů, zatímco socialistická vláda jiné země neprojevila pochopení. Zítra mi podá oficiální návrh.“^[107]

Československá vláda tranzit povolila a skupina pěti partyzánů po několika dnech strávených v ČSSR pokračovala na Kubu. Šestý účastník nebyl kubánskou vládou přijat, a proto zůstal dočasně v ČSSR.

V lednu 1968 se zúčastnilo československé národní fotbalové mužstvo turnaje s mezinárodní účastí v Santiagu de Chile.

Na přelomu ledna a února hostoval také v ČSSR chilský soubor Státní univerzity ve Valparaisu.

V březnu přiletěl na několik dní do Československa poslanec chilské socialistické strany Joel Marambio Paez s manželkou. Během svého pobytu se seznámil s výrobou potravinářských závodů, státního statku a JZD. Na svou žádost se také manželé zúčastnili besedy s pracovníky ÚV Svazu zemědělství EOH o otázkách vývoje československého zemědělství.

V polovině června přicestoval na několikadenní návštěvu do ČSSR chilský ministr vnitra Bernardo Leighton. Při svém pobytu neoficiálního charakteru navštívil československé MZV a náměstka ministra Kohouta.^[108]

V létě 1968 přicestovala do ČSSR další delegace vypravená z ministerstva školství v čele s profesory Gaston Ozman a Eduardo a Osvaldo Sunkel za účelem projednání další spolupráce a pomoci na budování chilského středoškolského systému.

---

^[107] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969, Telegram ze Santiaga, 23. 2. 1968.

^[108] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969, Pan ministr vnitra Bernardo Leighton navštívil Prahu, 25. 6. 1968.

Na podzim přicestovala do ČSSR chilská parlamentní delegace tvořená senátorem Ricardem Ferrandem (křesťanský demokrat), poslancem Mario Palestrem (socialista), poslancem Manuelem Riosecou (radikálním, poslancem) Constantinem Suarezem (křesťanským demokratem), a poslancem Ricardem Valenzuelou (křesťanský demokrat). V národním shromáždění byla chilská delegace přijata dne 8. srpna místopředsdou Zedníkem za přítomnosti místopředsedy Žiska, poslanců G. Sekaninové-Čakrtové, V. Pacnera a F. Vodsloně, tajemníka zahraničního výboru M. Kubína a vedoucího oddělení pro zahraniční styky J. Adámka. Téhož dne byla delegace přijata generálním tajemníkem československé strany socialistické, poslancem Jiřím Fleyberikem a zástupcem generálního tajemníka strany lidové, Rákem. Dne 9. srpna tohoto roku byla pak přijata ministrem zahraničních věcí Jiřím Hájkem.

V oblasti hospodářských styků bylo vyvíjeno značné úsilí o další rozvoj obchodních vztahů a bylo usilováno, aby tyto styky byly postaveny na smluvní základy, díky čemuž byla dne 19. dubna 1968 podepsána v Santiagu Československo-chilská mezibankovní dohoda o investičním úvěru ve výši 5 milionů Kčs.

Významným momentem v hospodářských vztazích československo-chilských byla též návštěva oficiální chilské delegace, která pobývala v ČSSR mezi 8-13. červnem 1968, vedená ministrem a místopředsdou CORFO, Sergiem Molinou^[109], jejímž účelem bylo jednání o možnostech dalšího rozvoje vzájemných obchodních styků. Na závěr pobytu delegace byl podepsán závěrečný protokol „*Acta final*“^[110], obsahující zásadní aspekty hospodářské spolupráce mezi ČSSR a Chile, ve kterém se jednalo zejména o účast ČSSR na industrializaci Chile dodávkami strojního zařízení a investičních celků s následujícím zněním:

„K příležitosti návštěvy oficiální ekonomické mise Chilské republiky, vedené panem Sergiem Molinou a Vicepresidentem CORFO, doplněné představiteli veřejného a soukromého sektoru a doprovázené panem chilským velvyslancem v ČSSR, Gonzalem Latorre Salamancou, ve dnech 8-13. června 1968, se konaly schůze s následujícími členy československé vlády a zástupci československých podniků: Ing. Ludvíkem Úblem (ministr vnitra), Vladimírem Babáčkem (vicemistr MZO), Ing. Jaroslavem Kohoutem (viceministr MZV), Lubomírem Pešlem (generální ředitel pro zahraniční obchod), Ludovítem Kovačikem (generálním ředitelem Československé obchodní banky) a Otakarem Koutským (presidentem obchodní komory). Delegace prošla několika srdečnými diskuzemi, které se týkaly rozšíření

---

^[109] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, „Rozšíření hospodářské spolupráce s Chile“, in *Rudé právo*, 16. 3. 1970, 3.

^[110] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974 „Podpis memoranda, Hospodářská spolupráce s Chile,“ in: *Rudé právo*, 13. 6. 1968, 2.

vzájemných vztahů mezi oběma zeměmi. Výsledkem těchto konverzací byla dohoda s následujícími body:

1) Obchodní a ekonomické vztahy, které se vyvíjely po dlouhá léta mezi oběma zeměmi, členy GATT, budou mít nadále vzestupnou tendenci za účelem posílení ekonomického a hospodářského sektoru na obou stranách.

2) Československá socialistická republika a Chilská republika budou nadále navyšovat vývoz svých produktů do ČSSR. Stejně tak Chile a ČSSR se vynasnaží zvýšit export strojů a industriálního vybavení z ČSSR. Obě země se zavazují, že udělají vše potřebné k propagaci výrobků dodávané oběma zeměmi.

3) Československé autority projevily zájem na účasti československých podniků v následujících projektech spojených s

- plánem rozvoje malých a středních uhelných dolů

- modernizací a rozšířením kovodělného průmyslu

- účasti na produkci elektrických součástí

- elektrifikací země

- účasti na industrializaci produkce mořských plodů

- modernizací železnic

- instalací keramického a sklářského průmyslu.

Účast československých podniků na výše zmíněných projektech by byla velmi důležitá, protože by napomohla zvýšení počtu vyvážených výrobků do ČSSR.

4) Československé podniky se zaměří na studium systému finanční a technické spolupráce, čímž se připraví půda pro uzavření dalších dlouhodobých projektů.

5) Jak vyplynulo z rozhovorů mezi představiteli obou zemí, je na obou stranách zájem o podpis obchodní dohody mezi Chilskou republikou a Československou socialistickou republikou. Obě strany se zavazují k tomu, že prozkoumají vše potřebné, aby výše zmíněná dohoda mohla dojít k co nejrychlejšímu uzavření.

Podepsáno v Praze 12. června 1968 ve dvou originálech ve španělském jazyce.“^[111]

Výše zmíněná obchodní dohoda se stala velkým problémem v československo-chilských vztazích, který vznikl v důsledku změn stanovisek chilské strany. Při příležitosti pobytu československé obchodní delegace v čele s vedoucím odboru pro rozvojové země ministerstva zahraničního obchodu, Pešlem, došlo opět k jednáním spojeným s tímto tématem. Delegace navštívila ministra zahraničí, Gabriela Valdese, který opět tlumočil nutnost vyváženého obchodování a investic ČSSR do Chilského hospodářství pro uzavření této dohody, ministra dolů Halese, který delegaci seznámil s možnostmi podnikání a obchodní spolupráce na úseku zpracování důlního průmyslu a mědi. Také se dotazoval na možnosti odběru chilského ovoce, které by bylo jakousi vstupenkou pro prodej našich traktorů a zemědělských strojů do bohaté oblasti Curico. Na závěr tohoto pobytu došla chilská strana k závěru, že vzhledem k tomu, že jsou obě země členy GATu, není prozatím potřeba uzavírat obchodní dohody.

Díky přímým úvěrům PZO Strojimport a Investy, zlepšené práci ve volných zónách, týkající se spotřebního zboží a též zvýšeným zájmem chilských obchodníků a podnikatelů o ČSSR a její zboží, bylo přes problémy ohledně uzavření obchodní dohody v roce 1968 dosaženo podstatného zvýšení vývozu na 14,2 miliony Kčs (z toho 77 % obsahovaly strojírenské výrobky). Dovoz nebyl uskutečněn prakticky žádný.

Poslední rok mandátu prezidenta Freie, rok 1969, nedoznal v otázce diplomatických styků velkých změn. Na počátku roku požádala chilská strana ČSSR o podporu chilského kandidáta do správní rady mezinárodní organizace práce, která mu byla československou stranou přislíbena. Z důležitých návštěv vykonaných v roce 1969 je potřeba zmínit pobyt místopředsedy chilsko-československého institut a děkana filosofické fakulty chilské univerzity Hernána Ramiréze Necochea v ČSSR, který zde jednal o dalším rozšíření vzájemných vztahů. V únoru navštívila ČSSR také zástupkyně hudebního odboru Katolické univerzity a vedoucí univerzitního komorního orchestru, Juana Subercaseaux. Během své návštěvy jednala se zástupci ministerstva kultury o rozšíření spolupráce v kulturní oblasti. Naopak Chile navštívil v březnu československý soubor historického šermu Mušketýři a banditi, který v zemi vzbudil velký ohlas.

Úspěchem v oblasti kultury bylo vydání překladu knihy Ostře sledované vlaky Bohumila Hrabala nakladatelstvím Santiago v březnu 1969.

---

^[111] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1965-1969: Podpis memoranda, 13. 6. 1968

V oblasti hospodářské přes ne příliš úspěšný začátek roku měl nakonec československý vývoz opět vzestupnou tendenci. Důležitým momentem byl podpis úvěrové dohody mezi československou obchodní bankou a CORFO ve výši 5 milionů USD na dobu 8 let. Čerpání bylo určeno na nákupy československých strojů pro různá průmyslová odvětví a pro stroje zemědělské, zejména traktory. V československých vývozech nadále převládaly výrazně strojírenské výrobky. Hlavními položkami za období 1965-1969 byly:

- Obráběcí stroje, vykazovaly v posledních letech silný vzestup. V tomto roce tvořily hlavní položku vývozu. Byly také rozhodující položkou při čerpání úvěru Obchodní banky. Ceny se pohybovaly nad světovým průměrem. Přestože jakostní problémy nebyly zaznamenány, obchod byl negativně ovlivňován pozdním dodáním zakázek.

- Textilní stroje, druhá hlavní položka, také zde se pohybovaly ceny nad světovým průměrem. Problémem v roce 1969 bylo, že došlo k výraznému poklesu kvality dodávek. Z tohoto důvodu se československá strana obávala omezení požadavků nákupu textilních strojů do budoucna.

- V oblasti kožedělných a obuvnických strojů došlo v roce 1969 k poklesu poptávky, jelikož v důsledku katastrofálního sucha venkov prakticky přestal nakupovat obuv a spotřeba zimní obuvi v městech poklesla na minimum. Ceny se pohybovaly v rozmezí světového průměru.

- Co se týče osobních automobilů, nebyl odbyt v tomto roce příliš úspěšný z důvodu problémů při převzetí montovny v Arice novým majitelem Cuevasem.

- Poptávka po traktorech poklesla stejně jako v případě kožedělných a obuvnických strojů, z důvodu přílišného sucha.^[112]

- V oblasti spotřebního zboží ve volných zónách bylo v tomto roce dosaženo stejného obratu, jaký byl dosažen před pěti lety u souhrnu všech položek. Přesto nebylo stále využito všech možností.^[113]

V průběhu vlády presidenta Freie (1964-1970) došlo k navázání diplomatických styků s některými zeměmi socialistického společenství a vzájemnému zřízení velvyslanectví. Vzájemné styky se rozvíjely korektně a velmi přátelsky, navazující na dobrou tradici.

---

^[112] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné Chile 1965-1969, 1970-1974, Návrh koncepce čs. - chilských vztahů - Hospodářská situace v Chile, 19. 4. 1971, 3., Situace v Chile a návrh naší stykové koncepce po státní a stranické linii a po linii společenských organizací, 30. 3. 1972.

^[113] Idem.

V kulturní oblasti byl velmi důležitým chilsko-československý institut a také meziuniverzitní dohoda mezi Karlovou univerzitou a Chile.

V oblasti obchodu v letech 1965-1969 je možno konstatovat, že trend československého vývozu do Chile byl vzestupný a za posledních 5 let vzrostl na trojnásobek. Přesto je stále možné obchod rozšiřovat a zvyšovat výměnu zboží mezi oběma zeměmi.

5. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY 1970-1973

K roku 1970 se upíraly zraky nejen mnoha chilských politiků, ale také zahraničních zemí, protože volby konané v tomto roce měly rozhodnout o dalším směřování země.

Předvolební situaci okomentoval velvyslanci ČSSR ministr ekonomie Carlos Figueroa při večeři na československé residenci dne 29. ledna se slovy, že tento rok bude ekonomicky i politicky velice obtížný pro Chile, neboť je narušován různými demagogickými předvolebními akcemi. Nadcházející volba presidenta se setkávala s hlubokým nezájmem obyvatelstva a pravděpodobně nejlepší perspektivy měl kandidát Alessandri, který byl také politicky i finančně podporován Spojenými státy. Volba presidenta také rozhodne o dalším rozšiřování vztahů se zeměmi východního bloku.^[114] Velmi podobné vyjádření učinil také ministr vlády, Raul Troncoso, kterého československý velvyslanec navštívil 18. února.

Přes rozbořenou situaci v zemi pokračoval vývoj československo – chilských vztahů korektně. Důležitou událostí byla návštěva československé obchodní delegace v čele s vedoucím odboru pro rozvojové země ministerstva zahraničního obchodu, Dezidérem Bukovinským. Představitelé Chile a Československa si vyměnili informace o odvětvích, v nichž by bylo možno uvažovat o vytvoření smíšených podniků nebo o navázání těsnější spolupráce. Úvěrová dohoda, kterou poskytla československá státní banka chilské Korporaci pro rozvoj výroby na nákup strojů a různých průmyslových výrobků v ČSSR, byla prodloužena o dva roky. Na obou stranách se projevovalo přání rozšířit vzájemné obchodní a diplomatické vztahy.

K poměrně intenzivnímu rozvoji došlo v oblasti kulturních styků. V lednu se konal v Santiagu ve spolupráci chilsko-československého a chilsko-sovětského institutu cyklus československého filmu. V rámci I. latinskoamerického filmového festivalu byly v Praze promítnuty chilské filmy Velikonoční ostrov a Dlouhá cesta.

V únoru navštívila skupina 24 studentů lékařské fakulty Universidad de Chile lékařské instituce v Praze a komorní orchestr z Universidad Católica vystoupil na koncertech v Praze a Mariánských lázních.

V březnu na pozvání ministerstva kultury ČSSR byla v Praze na návštěvě chilská filmová pracovnice Eugenia Neve, mladý chilský dramatik Alejandro Sievekind a herečka Bélgica Castro. V březnu přijela na studijní pobyt taktéž profesorka univerzity ve Valparaisu, Irmprud Konigová.

---

^[114] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Večeře na československé residenci v Santiagu, 29. 1. 1970.

V květnu byly klíčovou událostí oslavy 25. výročí osvobození ČSSR sovětskou armádou v Chile, jehož se zúčastnilo 400 osob z vysokých politických chilských kruhů a také zahraničních hostů. Chilsko-československý institut uspořádal týden plný přednášek a promítání filmů a koncertů.

Největší událostí ve druhé polovině roku byly prezidentské volby. Jako zástupce křesťansko-demokratické strany byl zvolen kandidát Radomir Tomic Romero, jež měl pokračovat v započatém Freiově díle. Za stranu nezávislých se zúčastnil bývalý prezident Jorge Alessandri Rodríguez, kterého podporovala Národní strana a strana radikální demokracie a zejména měl podporu velkého počtu „nezávislých“, což z něj činilo horkého favorita na vítěze. Alessandriho předvolební kampaň byla zaměřena na sliby ve formě skoncování s politikařením a po stránce sociální se jeho hesla mírně přibližovala předešlému prezidentovi. Lidová fronta, podpořená komunisty zvolila za své zástupce Pabla Nerudu a jeho přítele Salvadora Allendeho.

Prvním krokem levice bylo sestavení programu a až poté jednání o kandidátovi, z čehož voliči nabyli dojmu, že je pro stranu mnohem důležitější její program než samotný jedinec, který stranu bude reprezentovat. Tento tah byl velice chytrý a získal straně značnou část voličů. Lidová fronta byla tvořena komunisty, socialisty a zástupci stran MAP, přestože MIR nebyla oficiální součástí strany, Lidová fronta měla její plnou veřejnou podporu.

I když průběh prezidentských kampaní byl velmi bouřlivý a některé ze stran je prezentovaly jako rozhodující pro další budoucnost země, samotné volby, stanovené na 5. září, proběhly velmi klidně. Konečné výsledky byly těsné. Vítězný kandidát Salvador Allende, který se této bitvy zúčastnil již po čtvrté, získal 36,3 % hlasů, následován horkým favoritem Alessandrim se 34,98 % hlasy a Tomicem s 27,84 % hlasy. Vzhledem k ústavním zákonům, parlament v takovém případě rozhodoval jen mezi dvěma nejsilnějšími kandidáty a tím pádem strana křesťanské demokracie, jejíž kandidát propadl, byla tou, která nakonec rozhodla. Vzhledem k velké nelibosti strany k Alessandrimu, zvolila nakonec kandidáta Lidové jednoty přes řadu podmínek, jako byly garance svobody tisku, volnosti projevu, shromažďování, Allende byl také donucen podepsat tzv. Statut demokratických záruk, v němž se Lidová fronta zavazovala k striktnímu dodržování ústavy. Tyto volby byly pro Chile v něčem výjimečné, přestože se voleb zúčastnila jen pouhá třetina voličů země, byl poprvé v nezmanipulovaných volbách zvolen kandidát hlásající hesla marxismu. President Ludvík Svoboda zaslal Allendemu následující blahopřání:

„Excelence, prosím, abyste přijal u příležitosti Vašeho zvolení prezidentem Republiky Chile má nejsrdečnější blahopřání. Dovolte, abych Vám u příležitosti této významné události vyjádřil jménem svým i jménem našeho československého lidu upřímná přání všestranného a mírového rozkvětu Vaší země. Chci Vás ujistit, že máme upřímný zájem, aby se tradiční a přátelské vztahy mezi našimi zeměmi a jejich lidem napříště ještě více prohloubily, upevnily a rozšířily. Přeji Vám ve Vaší funkci hodně úspěchů.“^[115]

Vláda tradičně pozvala na inauguraci delegace všech zemí, se kterými udržovala styky. Československá delegace byla do Chile vyslána ve dnech 2-6. listopadu, kdy došlo k slavnostnímu předání prezidentského úřadu Allendemu. V čele delegace byl Matej Lúčan, doplněn o členy náměstka ministra zahraničních věcí, Zdeněka Trhlíka, a československého velvyslance v Santiagu, Miloše Veselého. Během pobytu se československá delegace setkala s generálním tajemníkem komunistické strany Chile, Corvalánem, a jeho zástupcem Astudillem na Ústředním výboru KS Chile. Delegace měla rovněž příležitost hovořit s dalšími členy předsednictva a Ústředního výboru KS Chile. Na závěr pobytu delegaci přijal také sám nově zvolený prezident Salvador Allende. Z vedených debat vyplynulo, že Chile hodlá oslabit styky a závislost na Spojených státech amerických a dalších západních státech a hodlá rozšířit vztahy se zeměmi východního bloku, od kterých také očekává co největší možné pochopení a podporu. Úkolem československé republiky je podpora nejen finanční ve formě pro Chile výhodného odebírání jejich výrobků, ale také podpora v oblasti kulturní vzdělávací a politické.^[116]

V hospodářské oblasti pokračoval vývoj v roce 1970 velmi slibně a měl opět vzrůstající tendenci. Československý vývoz do Chile dosáhl hodnoty 57,8 milionů Kčs a dovoz se z nuly z předchozího roku vyhoupl na částku 5,3 milionů Kčs. Hodnota vývozu dosáhla za celou historii společných hospodářských vztahů maxima, což nasvědčovalo velmi dobrému rozvoji vzájemných vztahů.

Přestože zvolení nového presidenta znamenalo velké naděje v otázce diplomatických a obchodních styků mezi oběma zeměmi, československá vláda byla nucena postupovat opatrně a neplánovat více než na několik měsíců dopředu, což dosvědčuje dokument ministerstva zahraničí a ministerstva zahraničního obchodu vyjadřující se ke koncepci československo-chilských vztahů:

---

^[115] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Blahopřání Ludvíka Svobody Salvadoru Allendemu, 15. 9. 1970.

^[116] Archiv MZV, Teritoriální odbory obecné, Chile 1970-1974, Cesta do Chile k příležitosti předání prezidentského mandátu, 30. 10. 1970.

„Allendova vláda se nachází ve velmi složité situaci, ve které bude muset řešit spoustu problémů a bude vystavena stále stoupajícímu tlaku jak místních obyvatel tak ze zahraničí. Budoucnost jeho vlády bude záležet na tom, jak se dokáže vypořádat se zděděnou situací a jakou zahraniční pomoc bude pro svou zemi schopen zajistit. Vzhledem k tomu, že je takřka nemožné předjímat vývoje situace v Chile, bylo by vhodné naplánovat koncepci vztahů jen pro nadcházející měsíce.“^[117]

Allendova startovní pozice ve vládě opravdu nebyla vůbec jednoduchá. Jeho předchůdce mu zanechal dědictví ve formě nekontrolované inflace a nezaměstnanosti, která v roce 1970 dosahovala neuvěřitelných 70 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. Frei ovšem předpřipravil půdu také pro uvedení do praxe agrární reformy, pro zestátnění měděného průmyslu, pro vznik zemědělských odborů a mnoho rozpracovaných veřejných projektů jako byla například výstavba metra v Santiagu.

Nálada obyvatelstva po volbách byla velmi smíšená, což bylo jen podpořeno neutěšenou ekonomickou situací, kterou nebylo možné přehlížet a bylo potřeba okamžitého zásahu. Přestože president sliboval, že všechny jeho reformy se odehrají podle ústavy, jeho plány opozici přesvědčovaly o opaku, v čemž je jen utvrdila Allendeho hláška, že „záruka demokratičnosti byla jen taktickou nutností a vzájemné porozumění s křesťansko-demokratickou stranou bylo jen úhybným manévrem, aby docílil převzetí moci.“^[118]

Výsledkem presidentových reforem měl být rychlý ekonomický růst a zkrocení míry nezaměstnanosti. Jeho první krok k úspěchu a motivace pro občany mělo být spravedlivé přerozdělení národního bohatství. Prezidentský dekret z konce roku 1970 zmrazil ceny potravin a zvýšil plat zaměstnancům o 40 %. V lednu roku 1971 následovalo zvýšení o celých 100 % občanům s minimálním měsíčním příjmem. Allende značně zvětšil sociální síť, státní sociální dávky narostly do vysokých výšin a již rok a půl po svém zvolení splnil svůj předvolební slib, že každé dítě bude mít nárok na půl litru mléka denně, jako pozornost od státu. Podíl státních zaměstnanců na HDP se každým rokem zvyšoval o 6-8 % až v roce 1972 dosáhl 66 %.

Na samém počátku to vypadalo, že celý systém bude fungovat, protože lidé si mohli dovolit nakupovat více, a tedy bylo možné zvýšit i produkci, čímž se také snížila nezaměstnanost. Překážka ve formě neschopnosti průmyslového a zemědělského sektoru se vyrovnat se zvýšenou poptávkou, na sebe ovšem nenechala dlouho čekat. Celá situace

---

^[117] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, 1970-1974, Návrh koncepce čs. - chilských vztahů, 19. 4. 1971, 9.

^[118] CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999, 184.

vyústila v masivní zvýšení dovozu a zároveň k vytvoření paralelní ekonomiky, černého trhu, jež velmi znatelně poškozovala chilský hospodářský systém. Potravinu udržované Allendem na netrzně nízké hodnotě byly dováženy z celého světa, což mělo za následek značnou redukci devizových rezerv Centrální banky Chile. Allende pravděpodobně příliš nemyslel na budoucnost a snažil se problém uhasit okamžitě funkčním řešením ve formě emise nových bankovek, což přineslo pozitivní výsledky v roce 1971, kdy HDP vzrostlo o 8,3 %, a průmyslová výroba byla navýšena o celých 12 %, dokonce životní náklady se zvýšily jen o 22 % (předchozí rok o 34,9 %) a nezaměstnanost se poprvé za dlouhou dobu snížila o 3,8 %.

Ovšem faktura za neuváženou politiku Allendeho na sebe nenechala dlouho čekat. Stát za rok 1970 vydal o 13 miliard escudos více nežli v roce předešlém, což způsobilo, že mezi lidmi byly peníze, za které ovšem mimo černý trh nemohli koupit potřebné. Ceny na černém trhu byly výrazně vyšší. Chilská měna neměla velkou důvěru mezi občany, což způsobilo vysoký počet směn za americké dolary, jež viděli jako stabilní měnu.

V roce 1971 se uskutečnily komunální volby, v nichž vyhrála prezidentova strana, Lidová Fronta, která se ve svém prvním roce vlády rozhodla udělat významná rozhodnutí a znárodnit textilní průmysl.

Jako odpověď na komplikovanou situaci v zemi se začaly stále častěji vyskytovat teroristické útoky, které ještě více vše komplikovaly.

V Chile v polovině 20. století byla vyvážená existence státních, smíšených a soukromých podniků. Lidová Fronta v čele s prezidentem republiky usilovala o to, aby všechny podniky v oblasti bankovníctví, hornictví a těžkého a strojírenského průmyslu byly převedeny do rukou státu. Bodem největšího zájmu byl samozřejmě nejnáročnější měďařský průmysl. Výsledkem celé situace byl zákon schválený roku 1971, jež nařizoval, že nerostné bohatství na území Chilské republiky patří Chileanům. Vzhledem k tomu, že Chile nebylo na takový tah připraveno a nemělo ani dostatek technických odborníků a potřebný kapitál ke spravování dolů, těžba významně poklesla. Přes tyto problémy vláda pokračovala ve znárodnování průmyslu, následovalo uhlí, ledek, ropa, cement a poté přišel na řadu textilní, potravinářský a petrochemický průmysl. Tímto tempem měl stát na konci roku 1972 v rukou 100 % výroby ropných derivátů, 53 % produkce kovů, 67 % kaučuku, 52 % textilního průmyslu a 90 % úvěrových kapacit bankovního sektoru Chile.

Allende postupně znárodnil většinu podniků, které dohromady utvářely chilské HDP z více jak 60 %, což vedlo k rozkladu některých odvětví a velmi vážné ekonomické krizi, na kterou obyvatelstvo reagovalo stávkami a vlnou sabotáží. Velkým problémem, který značně ovlivnil ekonomickou krizi, byla nedůvěra chilských podnikatelů ve své vlastní

podniky a zemi, což způsobila, že před reinvestováním svých peněz do podniků dávali přednost bezpečnému vkladu svých výdělků a úspor do cizích bank, peníze se tedy nevracely zpátky do chilského zpět do chilského oběhu.

Ovšem nejen průmysl měl projít změnami, také se zemědělským sektorem měl Allende velké plány, které nazýval „El pan de Chile“, plán, který zahrnoval vyvlastnění 2 milionů hektarů chilské půdy, jež byla podle vlády špatně obdělávána. Allende chtěl půdu kolektivizovat do družstev podle vzoru SSSR. Výsledkem jeho smělých reforem nebylo jen značné snížení produkce a tím pádem také opětovné zvýšení dolarového importu potravin, ale také nedůvěra chilských zemědělců ve státní aparát a upřednostňování dodávání svých výrobků na černých trh před státem. Celá situace způsobila vážné neshody ve vládě a výsledkem byla země nacházející se ve vážné politické a ekonomické krizi.

Allende se pro svou zemi snažil hledat pomoc zejména u socialistických vlád, z nichž největší naděje vkládal do Sovětského svazu a Československa. Rok 1971 se tedy nesl ve znamení návštěv různých politických představitelů a delegací, a to jak z chilské strany, tak z československé.

V květnu se delegace chilské komunistické strany zúčastnila XIV. sjezdu československé komunistické strany, na ni ve stejném měsíci navázala návštěva zástupců chilského parlamentu pod vedením presidenta poslanecké sněmovny Chile, Jorge Ibañeze Vegary^[119], jež měla předjednat některé body, o kterých měla jednat očekávána obchodní delegace vedená ministrem zahraničních věcí, Clodomirem Almeydou Medinou, jenž přijel na pozvání Jana Mária. Tato vládní delegace navštívila téměř všechny země socialistického společenství. Státy východního bloku potvrdily ochotu vyjít vstříc přání chilské vlády Lidové jednoty o účinné rozšíření a prohloubení vzájemných styků v oblasti vnějších ekonomických vztahů. Při té příležitosti byly připraveny významné mezistátní smluvní dokumenty v oblasti obchodní, ekonomické, úvěrové a vědecko-technické spolupráce, dále byly projednány oboustranné představy o charakteru a náplni zbožívé výměny i o sférách technické a výrobní spolupráce. Rovněž na koordinační poradě vedoucích odborů ministerstev zahraničního obchodu zemí RVHP o rozvoji obchodních a hospodářských styků se zeměmi Latinské Ameriky, konané v Praze v září 1971^[120], potvrdili zástupci zájem a ochotu svých zemí k intenzivnější spolupráci a přímé pomoci chilské vládě Lidové jednoty s úmyslem ekonomické a politické podpory chilského režimu, většinou formou vládních úvěrů. Chile touto cestou

---

^[119] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Návštěva parlamentní delegace, 23. 6. 1971.

^[120] Archiv MZV, Teritoriální vztahy tajné, Chile 1970-1974, Situace v Chile a návrh naší stykové koncepce po státní a stranické linii a po linii společenských organizací, suplemento č. 2 důvodové zprávy: Chile současný stav obchodně hospodářské spolupráce se ZSS, 29. 3. 1972.

získala přísliby na vládní úvěry ze zemí východního bloku v celkové výši 380 milionů dolarů. Z toho připadalo na sovětský úvěr 100 milionů USD, PLR 25 milionů USD, RSR 20 milionů USD, BLR 20 milionů USD. Jednalo se o úvěry na 10 až 12 let při 2,5 až 3,5% úročení. Vzhledem k tomu, že ČLR pokládala Chile za jednu ze zemí svého přednostního zájmu v oblasti Latinské Ameriky, nabídla Chile bezúročný úvěr ve výši 70 milionů USD s devítiletou lhůtou splatnosti. Kromě toho získala chilská delegace střednědobé úvěry na dodávky strojů a zařízení z MLR a BLR po 15 milionech USD. Při pobytu v Československu se Almeyda během svého pobytu setkal s předsedou vlády Štrougalem, členem předsednictva a tajemníkem ÚV KČS, Vasilem Bilakem, místopředsedou federální vlády, Františkem Hamouzem, a místopředsedou vlády, Matejem Lúčanem. Almeyda byl na svých návštěvách doprovázen také chilským velvyslancem, Juanem Estebanem Garcíou Romerou, a generálním ředitelem pro ekonomické záležitosti ministerstva zahraničních věcí Hugem Cubillosem. Almeyda se zajímal o fungování Národní fronty, o vybudování socialismu v ČSSR a podporu při budování chilského školství. Všichni přítomní došli ke společnému závěru, že je potřeba ve vzájemných vztazích podporovat boj za mír, bezpečnost, upevnění národní nezávislosti a svrchovanosti a podporovat boj proti „agresivním silám imperialismu“. Byla dohodnuta veškerá možná pomoc ČSSR Chile, byla potvrzena vzájemná politika obou zemí ve vztahu k blízkému východu. Zástupci ČSSR ujistili Almeydu, že budou Chile podporovat na všech frontách. Během jednání chilské vládní delegace v ČSSR byl předběžně projednán zájem Chile o výstavbu závodu na výrobu motocyklových motorů, rozšíření výroby kompresorů, o výrobu umělých hnojiv, o dodávky obráběcích strojů a chladírenské techniky. Ovšem konkretizace jednotlivých námětů a propozic byla na chilské straně velice zdlouhavá a její postup budil dojem, že chilská vláda nemá dosud jasnou koncepci, do jaké míry, v jakém pořadí a jakou formou hodlá předběžně projednávané projekty realizovat a do jaké míry hodlá využít v konkrétních případech nabídek a ochoty, projevených ze strany zemí socialistického společenství. Rovněž nebylo možno zatím konkretizovat nabídky na účelové dlouhodobé úvěry /na podnikové nebo mezibankovní úrovni/ ze strany Československa, neboť chilská strana dosud nepřistoupila ke konkrétním jednáním. Nezávisle na československém vývozu se ČSSR snažila současně také o to, aby československá komerční sféra plnila závazky týkající se československého dovozu z Chile. Je tedy možné konstatovat, že byly již uskutečněny dva nákupy po 500 tunách mědi, dovoz 500 tun fazolí a zkušebních 1000 tun rybí moučky.^[121] Kromě toho dala chilská delegace příslib k dodávkám měděných koncentrátů mezi lety 1972-

---

^[121] Idem.

1975. Pokud jde o zájem chilské vlády o dodávky československé vojenské techniky, poprvé byl projeven chilským velvyslancem v červenci roku 1971. Jednalo se předběžně o zájem v oblasti lehké i těžké techniky a zavedení výroby munice. Výsledkem této návštěvy byl podpis dokumentu „Pražský protokol“, v němž obě strany stvrdily podpisem to, o čem po dobu návštěvy delegace jednaly.^[122]^[123] Toto setkání vytvořilo příznivou půdu pro další vývoj vztahů. Ministr Almeyda pozval také na reciproční návštěvu svůj protějšek ministra zahraničí Československa, Bohumila Chňoupka, který tuto návštěvu realizoval o rok později.^[124]

Co se týče vzájemného obchodu, základním faktorem při posuzování možností na chilském trhu byla, jednak rychlost s jakou bude uskutečňován současný ekonomický plán vlády a jednak stupeň možnosti a odhodlanosti uskutečňovat obchodní výměnu se zeměmi východního bloku. Československé dosavadní styky byly prozatím orientovány především na drobné a střední podnikatele, zatímco realizace obchodních transakcí s velkými podnikateli a s polostátními a státními organizacemi narážela v minulosti na řadu subjektivních i objektivních problémů ve formě určité diskriminace, projevované ve skryté formě. Přes tyto problémy měl vývoz do Chile nadále vzestupnou tendenci a v roce 1971 dosáhla naše výměna 17 000 000 Kčs, z toho 55 % připadlo strojírenským výrobkům a 45 % nestrojírenským. Mezi hlavními položkami se stále objevují obráběcí stroje, textilní a šicí stroje, traktory, osobní automobily, nově také ocelové trubky a sportovní nářadí, stoupající tendenci mají textilní výrobky, obuv, artikly Pragoexportu, keramika, sklo a papíry ze společnosti Ligna. Celková částka československého vývozu do Chile dosáhla v roce 1971 54,8 milionů Kčs a dovozu 19,2 milionů Kčs.

Nové naděje na zvýšení obchodní výměny byly zažehnuty podpisem obchodní dohody při návštěvě československého ministra zahraničního obchodu v Chile v listopadu 1971. Obchodní dohoda byla podepsána na tři roky a předpokládala navýšení obchodní výměny o 50 %. Jednalo se zejména o stroje, nářadí a automobily. Tato dohoda také ujednala vznik smíšené československo-chilské komise, která bude zasedat jednou ročně a bude projednávat projekty na další rok.^[125]

---

^[122] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Československo-chilské komuniké, červen 1971, 3.

^[123] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Informace o jednání s chilskou vládní delegací v Praze ve dnech 31.5. - 8. 6. 1971, červenec 1971.

^[124] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Informace o pobytu chilské vládní delegace v ČSSR.

^[125] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Návštěva ministra zahraničního obchodu v Chile, 25. 11. 1971.

V oblasti kulturní se vztahy dále rozvíjely velmi dobře, úspěch opět slavil týden československé kultury, jež uspořádal chilsko-československý institut k příležitosti výročí 8. května, kterého se zúčastnilo přibližně stejně hostů jako v roce minulém.

ČSSR také obdrželo na konci roku 1971 pozvání na účast na mezinárodní výstavu bydlení do Santiaga, která byla stanovena na březen 1972.

Rok 1972 přinesl další zintenzivnění jak politických a hospodářských vztahů, tak i kulturních. Politicko-hospodářské vztahy byly utuženy zejména reciproční návštěvou ministra zahraničí, Bohumila Chňoupka, která se uskutečnila v období 8-13. října v Santiagu.^[126] Během jeho návštěvy došlo k jednání s nejvyššími chilskými vládními a politickými představiteli. Výsledkem této návštěvy bylo podepsání společného Československo-chilského komuniké Bohumilem Chňoupkem za československou stranu a Clodomirem Almeydou za stranu chilskou. Oba ministři zahraničních věcí konstatovali shodnost názorů na nejdůležitější otázky současného vývoje na světě a jednali o možnostech společného přínosu k uvolnění mezinárodního napětí, v boji za pokrok, mír a bezpečnost národů. V této souvislosti:

„vyjadřují znepokojení svých vlád nad nebezpečnými ohnisky konfliktů, která ohrožují světový mír. Rozhodně odsuzují agresi proti národům Vietnamu, Kambodže a Laosu a vyjadřují plnou podporu jejich hrdinnému boji za svobodu a nezávislost, jakož i návrhům vlády VDR a prozatímní revoluční vlády jižního Vietnamu na politické řešení vietnamského problému v zájmu národů Indočíny.

Pokud jde o situaci na Středním východě, oba ministři se vyslovují za nutnost nastolení spravedlivého a trvalého míru v této oblasti na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN z 22. 11. 1967.

Oba ministři potvrzují, že současný proces zmírňování mezinárodního napětí, ke kterému dochází v důsledku politiky socialistických zemí a všech mírumilovných sil, vytváří příznivé podmínky pro mírový život národů. Vyslovují přesvědčení, že existují všechny předpoklady k tomu, aby mohla být v blízké budoucnosti a bez průtahů svolána celoevropská konference o bezpečnosti a spolupráci, která bude důležitým krokem k zajištění míru na celém světě.

Ministři s uspokojením konstatovali, že jak ČSSR, tak i Chile rozhodně podporují zásady a cíle OSN a mají za to, že účinnějšímu naplňování cílů této organizace při zajišťování míru, bezpečnosti a mezinárodní spolupráce by přispělo její posílení tím, že do ní budou

---

^[126] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Zpráva pro předsednictvo ÚV KSČ o návštěvě ministra zahraničních věcí ČSSR pana Bohuslava Chňoupka v Republice Chile, 30. 10. 1972.

přijaty všechny mírumilovné národy světa. Obě strany budou pokračovat v rozhodné podpoře všech návrhů směřujících k naplnění zásad charty OSN. V tomto smyslu se plně staví za všechny návrhy, které prosazují nepoužití síly v mezinárodních vztazích a trvalý zákaz použití jaderných zbraní.

Oba ministři zdůrazňují zásadu mezinárodního práva, dle kterého má každá země svrchovaný nárok využívat svých přírodních zdrojů k zajištění hospodářského rozvoje a blahobytu svého lidu. Veškeré cizí akce nebo nátlak v tomto směru, politický nebo hospodářských, přímý nebo nepřímý, představují znásilnění principů Charty OSN a ohrožují světový mír a mezinárodní bezpečnost.

Ministři jsou si vědomi vážného nebezpečí vyplývajícího pro nezávislost a sebeurčení národů z činnosti rozvíjené mezinárodními imperialistickými monopoly, které se snaží zasahovat do vnitřních záležitostí států a bojkotovat jejich hospodářství. V této souvislosti se vši rozhodnosti odsuzují veškeré akty ekonomické agrese proti Chile, které by chtěly upírat chilskému lidu, vedenému vládou presidenta Salvadora Allende, svrchované právo obchodovat s mědí, která mu patří na základě ústavy a posvátných zásad mezinárodních práva.

Velký význam přikládají oba ministři rezolucím a rozhodnutím přijatým III. Konferencí OSN a obchodu a rozvoji, která se konala tohoto roku v Santiagu de Chile a zvláštní důraz kladou i na rezoluci, týkající se obchodních styků mezi zeměmi s rozdílnými společenskými a hospodářskými systémy.

Obě strany vyslovily přesvědčení, že pozitivní výsledky jednání ministra zahraničních věcí ČSSR Bohuslava Chňouпка s chilskými představiteli jsou výrazem dobrých a přátelských vztahů mezi ČSSR a Chile a vytvářejí podmínky pro jejich další plodný rozvoj.

Ministr zahraničních věcí ČSSR Bohuslav Chňoupek tlumočil ministru zahraničních věcí Chile Clodomiru Alemydovi na závěr pozvání k oficiální návštěvě do Československa. Pozvání bylo s potěšením přijato.

Dáno v Santiagu de Chile dne 11. října 1972.^[127]

Dalším významným setkáním zástupců obou zemí bylo první zasedání československo-chilské smíšené komise v Praze v listopadu 1972^[128], kde se došlo k závěru, že vzájemný obchod neodpovídá ani ekonomickým potřebám obou zemí, ani vývoji politických vztahů, proto vláda ČSSR rozhodla následující:

---

^[127] Idem.

^[128] Teritoriální odbory tajné, Chile, druhé zasedání smíšené chilsko-československé komise, 2. 2. 1973.

- a) Chilské republice bude prostřednictvím MBHS poskytnuta půjčka ve výši 5 milionů USD na 2 roky ve volné měně.
- b) Bude uzavřena mezibankovní dohoda na krátkodobý úvěr ve výši 5 milionů USD na 2 roky na nákup potravin a spotřebního zboží.
- c) Na financování vývozu jednotlivých strojů a nářadí bude Chile poskytnut úvěr ve výši 5 milionu USD na 8 a půl roku při úroku 4,5 %.
- d) Na financování vývozu československých strojů a zařízení bude Chile poskytnut úvěr ve výši 15 milionů USD na 10 let při úroku 3 %.
- e) Na výstavbu tepelné elektrárny bude poskytnut podnikový úvěr ve výši 26 milionů USD.

Ve zkoumaném období byl čerpán krátkodobý úvěr ve výši 5 milionů USD především na nákupy československého sušeného a kondenzovaného mléka. Byly připravovány dodávky významných kontraktů na obráběcí stroje ve výši 2,881 milionů USD a 2,844 milionů USD podle podmínek nově poskytnutého úvěru a byl podepsán první významný kontrakt na dodávku textilních strojů ve výši 857 000 USD.

Co se týče spolupráce mezi komunistickými stranami obou zemí, významnou událostí byla návštěva generálního tajemníka ÚV KS Chile, Luise Corvalána, který jednal s Husákem a Kempným. Corvalán s sebou přivezl pozvání na 15. sjezd KS Chile.^[129]

V oblasti obchodní výměny mezi státy bylo v roce 1972 dosaženo čísel 13 879,2 tisíců USD ve vývozu. Z toho obráběcí stroje 59,4; stavební a silniční stroje 4 612,8; traktory 6351,9; náhradní díly 862,8; ložiska 69,2; automobily 16,2; hodinky a fotoaparáty 40,0; obilí 638,3; kondenzované mléko 282,7; léky 23,0; kaprolaktam 226,9; chemikálie 51,0, azbest 40,0, časopisy a tisk 4,0; filmy 65,0. Co se týče dovozu, bylo dosaženo 9 223,3 tisíců USD, z čehož bylo 143,2 jód; 78,9 agar-agar, 27,9 filmy a tisk a 8973,3 měď. Dohromady tedy byla uskutečněna výměna za 23 102 500 USD.^[130]

V oblasti kultury, školství a vědy, bylo dosaženo povýšení meziuniverzitních styků na vládní úroveň, byla vypracována, vzájemně projednána a vládou ČSSR schválená kulturní dohoda mezi ČSSR a Chile, která měla být podepsána v květnu u příležitosti návštěvy

^[129] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1970-1974, Záznam o rozhovoru soudruha Gustava Husáka s generálním tajemníkem KS Chile, soudruhem L. Corvalánem, 29. 11. 1972.

^[130] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1970-1974, Obchodní zpráva za IV. čtvrtletí roku 1972, 17. 1. 1973.

ministra výchovy, Jorge Tapii, v ČSSR. Vzhledem k vážné politické situaci, byla však návštěva odložena. Podpis dohody se tedy měl uskutečnit ve III. čtvrtletí 1973 u příležitosti návštěvy delegace ministra školství v Chile.

Ministerstvo školství ČSSR také zajistilo přepracování ideového projektu technologické školy pro výchovu technických kádrů v Puente Alto a připravilo instruktora k vyslání do Chile.

V oblasti spolupráce sdělovacích prostředků došlo v roce 1972 k navázání významných vztahů a uzavření dalších dohod. V říjnu byl podepsán v Chile Protokol o spolupráci mezi československým filmem a Chile Films, na jehož základě byly pořádány v Chile dny československého filmu. Dále bylo uskutečněno koprodukční natáčení filmu „Viva Chile“. Šestičlenný štáb československého filmu natočil z podnětu presidenta Alledeho dva krátké propagační filmy ze života Chile.

V listopadu 1972 navštívil Chile ředitel československé televize J. Zelenka, který při své návštěvě projednal náměty a formy spolupráce s československou televizí a dalšími kanály chilské televize. Závěrem pobytu byl podepsán protokol o spolupráci se 7. národním kanálem.

V prosinci roku 1972 byl vyslán československým rozhlasem do Chile šéfredaktor Landovský na měsíční pobyt, během kterého uskutečnil řadu jednání s rozhlasovými stanicemi podporujícími vládu a připravil řadu návrhů na možné formy spolupráce. Výsledkem bylo podepsání Dohody o spolupráci mezi československým rozhlasem a chilskou rozhlasovou stanicí „Magallanes“, ideologicky řízené KS Chile. Další dohody s ostatními stanicemi by měly být podepsány v průběhu roku 1973.

Rok 1972 přinesl rozšíření spolupráce a mnoho nových příležitostí pro vytvoření nové spolupráce v roce 1973 ve všech odvětvích.

Rok 1973, do něhož byla vkládána naděje z obou stran na významné rozšiřování styků ve všech oblastech, byl plný významných návštěv, jak v Praze, tak v Santiagu. Hned na začátku roku dne 19. ledna se uskutečnila schůzka vicepresidenta Banco central, Huga Fazio Rigazzi, zástupce ředitele, Antonia I. Tavantzise, obchodního rady chilského zastupitelského úřadu v Moskvě, Maria Silbermanna, charge d'affaires zastupitelského úřadu Chile v Praze, Sergia Verduga, a zástupců odboru oddělení pro Latinskou Ameriku zastoupeného Lhostkým, Novákem a Kuchárem. Delegace chilské centrální banky byla přijata na vlastní žádost a naléhání chilského charge d'affaires. Fazio vysvětlil československým představitelům, že podle názoru vedení Banco Central de Chile, dohoda CORFO a ČSOB se svými úvěrovými podmínkami liší od ostatních zemí. Chile by si přála tuto dohodu změnit a rozšířit na bázi, jež

jim byla nabídnuta ostatními zeměmi RVHP. To bylo důvodem, proč Chile neimportovalo z ČSSR v minulých letech.^[131]

Projednání těchto návrhů proběhlo při 2. zasedání československo-chilské smíšené komise tentokrát v Santiagu, za československou stranu v čele s ministrem zahraničního obchodu, Andrejem Barčákem. V ČSSR bylo připraveno rozšíření úvěru CORFO a návrh na zřízení nových úvěrových linek. Rozšíření úvěrové linky shledalo CORFO jako nutné, protože kontrakt a přísliby, které byly mezi československými OZO a chilskými partnery CORFO učiněny, představují zhruba 11-12 milionů USD. Československá strana navrhovala rozšíření úvěrové linky na 12 milionů USD, rozhodnutí o datu platnosti dohody bylo odloženo na později. ČSSR strana rovněž navrhovala uzavření nové dohody, která by Chile zprostředkovala úvěr na 10-20 milionu USD za možných lepších úrokových podmínek. Barčák navrhl také Chilánům ochotu ze strany ČSSR na poskytnutí úvěru na dodávku parní elektrárny 200 NW Ventana II, to chilská strana přijala.^[132]

Komplikací bezproblémového využívání československých úvěrů byl zdoluhavý byrokratický schvalovací proces jednotlivých operací chilskou stranou a nedostatek zkušených osob v oblasti zahraničního obchodu. Teprve nedávno bylo zřízeno vlastní centrum pro zahraniční obchod ve formě výkonného sekretariátu pro zahraničně ekonomické styky, který de facto vykonával funkci ministerstva zahraničního obchodu. Některé československé OZO jen stěží chápaly důležitost upevňování obchodních styků s Chilskou republikou a nesnažily se příliš přizpůsobit nabídky potřebám chilského trhu, což bylo do značné míry ovlivněno špatnými zkušenostmi z minulosti a seriózností poptávek, zejména špatné platební morálky a dlouhou devizovou návratností.

Kromě projednání zmíněných úvěrových dohod, které byly nakonec podepsány v Santiagu generálním ředitelem ČSOB, Dubrovayem, byly komisí prodiskutovány další vzájemné možnosti obchodní výměny a vypracovány a odsouhlaseny indikativní listiny zboží obou zemí. Celá delegace byla přijata ministrem hospodářství, Orlandem Millasem. Význam jednání podtrhuje přijetí československého ministra prezidentem republiky, který byl o průběhu schůzi podrobně informován.

V únoru byla také uzavřena diskuse o dohodě týkající se výstavby speciálního státního vysílače v Chile, kterou zprostředkoval na konci svého pobytu Lanodvský. Po svém návratu do ČSSR se soustředil na hmotnou a finanční pomoc chilským stanicím. Bylo důležité, aby

---

^[131] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1970-1974, Mise chilské centrální banky, 22. 1. 1973.

^[132] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Návrat ministra zahraničního obchodu Andreje Barčák do Chile, 19. 2. 1973.

každá stanice dostávala originální premiérové pořady a aby obsah těchto pořadů reagoval na vývoj v Chile, především shledal důležitým dodávat do Chile příklady z výstavby socialismu v SSSR a pořady hudební. Se všemi rozhlasovými stanicemi, se kterými jednal, domluvil zasílání pořadů se širokou politickou, kulturní a sociální tematikou, aby chilskému lidu ukázaly, jak byl socialismus vybudován u nás. Mezi stanice mající zájem o spolupráci patřily: Magallanes, I.E.M., Radio universidad técnica, Luis Emilio Recabarren, Radio universidad Concepcion, Radio Portales a Radio Corporacion.

Na základě Landovského pobytu, přijel v březnu na návštěvu do ČSSR ředitel chilské rozhlasové stanice Magallanes, Suárez. Na konci jeho pobytu byla podepsána další smlouva o vzájemné spolupráci.

V březnu se uskutečnily oslavy 25. výročí vítězného února, přes složitou politickou situaci se podařilo zorganizovat řadu politických, kulturních a tiskových akcí. Československý zastupitelský úřad uspořádal ve svých prostorách slavnostní oběd pro chilské politické představitele a vedení chilsko-československého institutu, na kterém byla předána medaile ČSMS „za zásluhy o rozvoj přátelství a spolupráce s ČSSR, Eduardu Arrigadovi Undovi – řediteli institutu. Dále byla uspořádána výstava fotografií na téma 25 let socialismu v ČSSR v parku O'Higinse. V průběhu oslav byl také uspořádán vzpomínkový večer s promítáním dokumentárních filmů ve čtvrti Lidice v Santiagu a mnoho dalších přednášek.

V dubnu se československá delegace zúčastnila světového odborového shromáždění v Santiagu de Chile. Na shromáždění měl projev zástupce delegace, Hlaviška, ve kterém se snažil Chileanům vykreslit, čím vším prošel československý lid a jak velkým přínosem pro ně komunismus byl. Při této příležitosti byla podepsána ústředním radou odborů ČSSR a jednotnou ústřednou pracujících Chile dohoda o přátelství za účelem rozvíjení spolupráce a dalších vztahů.

Na začátku května bylo k/ke příležitosti 28. výročí státního svátku uspořádány oslavy, které probíhaly za napjaté situace při vyhlášeném výjimečném stavu. V prostorách zastupitelského úřadu byla uspořádaná recepce, které se zúčastnilo 350 hostů, mezi nimiž nechyběly nejdůležitější osobnosti politického života v Chile jako Alemida, Espinoza (ministr vnitra), Millas (ministr ekonomie), Hidalgo (ministr zemědělství), Martones (ministr práce), za ozbrojené složky se zúčastnil generál Falacios, generál letectva Ruiz, generál karabiniérů, Parada, a kontraadmirál Silva. Velká pozornost tomuto výročí byla věnovaná v levicových sdělovacích prostředcích jako radio Magallanes, Portales a další.

Na konci května byla na návštěvě v Chile také československá delegace v čele s Kempným, jež přijela ohledně protokolu o spolupráci mezi KSČ a KS Chile. Delegace byla

přivítána generálním tajemníkem KS Chile, Luisem Corvalánem a ministrem hospodářství, Millasem. Delegace byla také přijata politickou komisí v sídle ústavního výboru, sešla se s čelnými představiteli socialistické strany, navštívila Tarrapacu, Antofogastu, Aricu, kde se setkala s tajemníkem KS Poncem, dále navštívili Iquique, ledkový důl Victoria, největší měděný důl Chuquicamata a 1. června byla delegace přijata prezidentem republiky, Salvadorem Allendem. Všichni zdůrazňovali, do jaké míry si považují cenných zkušeností KSČ, která je u moci od roku 1945. Před odletem zpět, vystoupil J. Kempný před studenty a profesory technické university v Santiagu. Na závěr byla podepsána dohoda o spolupráci a prezident Allende byl pozván k oficiální návštěvě ČSSR. Obsahem dohody byl příslib pomoci ze strany KSČ hlavně na nejcitlivějších místech jako např. doprava, ve formě vyslání vojenského přidělence, který by pomáhal KS Chile čelit projevům liknavosti a byrokracie ze strany chilských úřadů. Dále byla slíbena pomoc při zavádění hospodářského plánování a v organizaci řízení státních podniků. Strany se dohodly na uskutečnění výměn stranických delegací na různých úrovních z rozdílných oblastí, vyslání do ČSSR chilské specialisty z oborů ekonomie, plánování, organizace a řízení podniků, přípravě studijní cesty kvalifikovaných chilských dělníků, techniků a specialistů do ČSSR s cílem prohloubení jejich znalostí, výměny informací z obou stran. Na konci každého roku budou připraveny konzultace mezi oběma vládami, které pomůžou chilské vládě překonat nejhorší a nastoupit cestu ekonomického růstu.^[133]

K datu 1. června 1973 byly tedy mezi Československem a Chile uzavřeny následující dohody:

- 1) Společné prohlášení o obnově diplomatických a konzulárních styků – Santiago de Chile, 15. ledna 1965.
- 2) Výměna nót o poskytování celních výsad administrativním a technickému personálu diplomatických a konzulárních misí obou států – Santiago de Chile, 3. října 1968 – 27. prosince 1968.
- 3) Obchodní dohoda – Santiago de Chile, 4. listopadu 1971.
- 4) Základní dohoda o vědecko-technické spolupráci – Santiago de Chile 4. listopadu 1971.

---

^[133] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, zpráva o pobytu a jednání delegace ÚV KSČ v Chile ve dnech 23. 5. - 2. 6. 1973.

- 5) Úvěrová dohoda mezi Československou obchodní bankou a Banco Central de Chile, uzavřená 19. ledna 1973 na financování československých dodávek spotřebního zboží, chemikálií a léčiv do Chile.
- 6) Dohoda mezi Národní televizí Chilské republiky a Československou televizí o vzájemné výměně televizních programů, filmů a o technické spolupráci. – Santiago de Chile, 28. listopadu 1972.
- 7) Protokol k obchodní dohodě ze dne 4. listopadu 1971 a o I. zasedání Smíšené československo-chilské komise, Praha 16. listopadu 1972.
- 8) Dohoda o spolupráci mezi československým rozhlasem a chilskou rozhlasovou stanicí Radio Magallanes – Praha, 28. března 1973.
- 9) Dohoda o kulturní a vědecké spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Chilské republiky, podepsána 21. května 1973.

Vzhledem ke stále se zhoršující situaci v Chile, Allende doufal, že skrze spřátelené země a dohody s nimi uzavřené, bude schopen situaci v zemi udržet. Ovšem předzvěstí neblahého vývoje v Chilské republice byly již parlamentní volby, které tentokrát vyhrála opoziční strana s 55% ziskem hlasů, Lidová jednota získala 43 %. Přestože opozice ve volbách zvítězila, nedosáhla stanovených 2/3 hlasů a Allende tedy mohl pokračovat dál ve svých reformách. Důležitou obměnu v prezidentově kabinetu byli vojáci, všichni tři velitelé ozbrojených sil a generál Prats, který získal funkci ministra obrany. Tímto krokem Allende pravděpodobně zpečetil svůj osud.

Allende přes hluboký nesouhlas pokračoval ve znárodnování podniků, jejíž utržené ztráty musela krýt Centrální banka, čímž si proti sobě postavil nejen parlament a Nejvyšší soud, ale hlavně také střední a dělnickou třídu.

Neklid v zemi vyvrcholil vzpourou dne 20. června, kdy tanková jednotka zaútočila na prezidentský palác. Přestože byla vzpoura potlačena, nebylo nejmenších pochyb, že země stojí na prahu občanské války. Allende výsledky po třech letech vlády byly: vzrůst životních nákladů o 705 % a zvětšení míra inflace na neuvěřitelných 500 %.

Přes veškerou snahu Allendeho vlády a bezbřehou pomoc zemí východního bloku, nebyla situace v zemi udržitelná a dne 11. září 1973 došlo k povstání námořnictva ve Valparaisu, které tentokrát již potlačeno nebylo, a poté co se k ozbrojeným jednotkám přidaly jednotky také z hlavního města, obklíčili prezidentský palác La Moneda, čímž byla násilně

svržena vláda presidenta Salvadora Allendeho. To vyvolalo okamžitou reakci Československa ve formě přerušení diplomatických styků s Chilskou republikou.

6. ČESKOSLOVENSKO-CHILSKÉ VZTAHY V LETECH 1973-1989

11. září velmi proměnilo chod Chile, byly nastoleny tvrdé represe, levicově smýšlející politikové byli pronásledováni, často mizeli a obecně byly likvidovány jakékoliv pozůstatky levicové vlády. Řada občanů se pokoušela schovat na cizích ambasádách, ovšem vojenská junta operovala i v zahraničí, jak tomu nasvědčuje vražda ministra Allendovy vlády, Orlanda Letiera, přímo ve Washingtonu, což mělo také za následek značné ochlazení vztahů se Spojenými státy.

Levicoví politikové, kteří nebyli posláni do koncentračních táborů nebo zastřeleni, byli nuceni zemi opustit a žít v exilu, kde se také snažili formovat odboj proti vládě.

Rok 1973 přinesl také zákaz četby nevhodných knih, byly zrušeny některé státní svátky, chilské provincie byly přejmenovány a dokonce bylo zakázáno chodit oblečen jako indián. Jen dva dny po převratu vydala junta vládní dekret, jímž rozpustila parlament a marxistické strany a odbory byly postaveny do ilegality. Ústava z roku 1925 byla provolána za neplatnou a v zemi byl vyhlášen výjimečný stav z důvodu „války uvnitř země“. Přestože vojenská junta byla od počátku složena čtyřmi členy (Augusto Pinochet, Gustavo Leigh, César Mendoza a Toribio Meridno), netrvalo dlouho a moc si uzurpoval jen jeden z nich, Augusto Pinochet. Generál si vybudoval velmi silnou osobní moc, byl to on sám, kdo měl v rukou jmenování starostů měst a obcí. Jeho vláda byla obsazena vysokým číslem vojáků, kteří sice nebyli odměňováni velkými mzdami, ale rozhodovali o těch nejdůležitějších ekonomických transakcích, což znamenalo moc.

V ekonomické oblasti byl dle všech výše uvedených čísel rok 1973 ekonomicky nejhorším v celé historii Chilské republiky, výchozí postavení vojenské junty tedy nebylo nijak záviděníhodné. Situace byla natolik vážná, že se zdálo, že před bankrotem zemi může zachránit pouze zázrak. Vážnost této situace byla také jedním z důvodů, proč si nové chilské vedení přálo zachovat diplomatické a obchodní styky se všemi zeměmi. Nicméně v důsledku násilné změny vlády z 11. září 1973 se zásadně změnila i situace pro styky s Československou socialistickou republikou. Přestože nové vedení Chilské republiky si přálo diplomatické styky s ČSSR zachovat, což potvrzuje také nota, kterou československá vláda obdržela dne 19. září 1973 ve znění:

„Chilská republika má tu čest oznámit, že 11. září generál Augusto Pinochet, hlavní velitel pozemních vojsk, admirál José Toribio Merino, hlavní velitel válečného loďstva,

generál Gustavo Leigh, hlavní velitel leteckých sil a generál Cesar Menodza, velitel četnictva, vytvořili vojenskou juntou, která převzala vládu republiky a drží pod úplnou kontrolou celou zemi, kde nezměněně vládne veřejný pořádek. Junta bude pokračovat v tradiční zahraniční politice Chile a zvláště bude mít v úctě mezinárodní povinnosti svého státu (dluhy, ke kterým se postaví čelem). Ministerstvo zahraničí chilské republiky žádá velvyslanectví ČSSR, aby výše uvedené dala na vědomí své vládě, s kterou si vláda Chile přeje udržet nejlepší přátelské styky a využívá této příležitosti k tomu, aby ji pozdravila a vyjádřila svou nejvyšší úctu.“^[134]

Vláda ČSSR diplomatické styky přerušila dne 11. září 1973. Své rozhodnutí zdůvodnila v důvodové zprávě:

„Dne 11. září byla násilím svržena zákonná vláda v Chilské republice, byl zabit ústavní prezident Salvador Allende a v celé zemi byla rozpoutána vlna bezpráví a teroru, namířená proti pokrokovým vládním a politickým představitelům a chilskému lidu. Vojenská junta, která se protiprávně chopila moci, potlačila veškeré demokratické svobody, rozpustila orgány ústavní moci, vedoucí činitelé vlády Lidové jednoty jsou zatýkáni a perzekuováni a někteří z nich fyzicky likvidováni. Tento krvavý teror proti demokratickým a pokrokovým silám je provázen antikomunistickou hysterií a nenávisí kontrarevolučních sil.

V rozporu s obecně uznávanými principy mezinárodního práva porušily chilské ozbrojené síly československou suverenitu nezákonným proniknutím do residence československého velvyslance v Santiagu de Chile a porušením její nedotknutelnosti. Došlo též k několika nezákonným prohlídkám bytu a porušení nedotknutelnosti obydlí člena československého velvyslanectví v Chile a k jiným šikanováním československých občanů.

Postup vojenské junty nelze kvalifikovat jinak než jako nezákonný a brutální, což vyvolává oprávněné rozhořčení a odpor všeho československého lidu. Za tohoto stavu vláda ČSSR posoudila současnou situaci v Chile a v Československo-chilských vztazích, která vznikla v důsledku násilného vojenského převratu, a dospěla k závěru, že nejsou dány potřebné předpoklady pro udržování diplomatických styků mezi ČSSR a Chilskou republikou a rozhodla se tyto styky přerušit. Vláda ČSSR očekává, že chilské úřady zajistí československým představitelům a občanům bezpečný a spořádaný odchod z Chile. Ze své strany zajistí nerušený a volný odchod chilských diplomatů z ČSSR.“^[135]

---

^[134] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1970-1974, Nota chilského ministerstva zahraničí, 19. 9. 1973.

^[135] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1970-1974, Přerušování diplomatických styků, 11. 9. 1973.

Tímto dnem však nekončí veškerý kontakt s Chilskou republikou. Je potřeba si uvědomit, že mezinárodní právo nestanovuje žádné podmínky pro přerušení diplomatických styků, které je právem každého suverénního státu. Státy mají uznávat výsady a imunity do rozumně potřebné lhůty pro odjezd členů mise. Je proto věcí opatrnosti zdůraznit požadavek trvání výsad a imunit po dobu přiměřené a rozumné lhůty k odjezdu. I po přerušení diplomatických styků jsou povinny státy chránit místnosti mise a zejména nadále trvá nedotknutelnost diplomatické korespondence a archivů mise.

Z těchto důvodů bylo potřeba urychleně zvolit třetí stát, který by byl ochoten převzít funkci ochrany zájmů, aby s ním mohla být předběžně dohodnuta ochrana archivu a majetku, který přísluší k diplomatické misi.

Přerušení diplomatických styků nemá vliv na platnost dosud uzavřených mezinárodních smluv, avšak vymáhání práv a plnění závazků ze smlouvy je ztíženo, protože odpadá možnost vymáhání diplomatickou cestou. Byl zastáván názor, že přerušení diplomatických styků vede k faktické suspensi, nikoli neplatnosti mezinárodních smluv. ČSSR nebude s Chile nadále sjednávat nové dvoustranné mezinárodní smlouvy, protože vláda Československa neuznala současnou chilskou vládu.

Stav čerpání úvěrových dohod a dodávek byl k datu přerušení následující. Úvěrové rámce poskytnuté Chile ve formě mezibankovních dohod činily celkem 37 milionů USD tedy 777 milionů Kčs. Prostřednictvím mezibankovního úvěru byla také předběžně přislíbena dodávka zařízení pro elektrárnu Ventana II v hodnotě 23 milionů USD, smlouvy však ještě nebyly podepsány a tak bylo možno je zrušit. Dosud nedošlo vůbec k čerpání úvěrů „A“ a „B“. Pohledávky z uskutečněných dodávek v rámci úvěrové dohody ČSOB – CORFO a zčásti podle dohody o financování vývozu spotřebního zboží, jakož i zčásti za běžný vývoz činily celkem 4 miliony USD. Kontrahovány byly další dodávky za necelé 3 miliony USD, na které byly již otevřeny akreditivy u ČSOB. ČSOB uhradila rovněž MBHS celý svůj podíl na konsorciálním úvěru, poslední úhrada byla provedena 4. září 1973. Jaká celková část konsorciálního úvěru byla skutečně chilskou bankou použita, nebylo v tuto chvíli známo. V rámci úvěru poskytnutého Živnostenskou bankou bylo profinancováno za dovoz z ČSSR 122 401 USD, na které došla úhrada 110 000 USD. Na dovoz z třetích zemí bylo profinancováno 458 621 USD. Otevřené, ale dosud nečerpané akreditivy z tohoto úvěru činily celkem 641 425 USD, které při dodržení podmínek bylo nutné proplatit. Podle výše uvedeného činily tedy československé pohledávky vůči Chile z titulu uskutečněných dodávek celkem 4,5 milionů USD plus 5 milionů USD z titulu již uhrazené účasti na konsorciálním úvěru MBHS, tudíž celkem 9,5 milionů USD – 199,5 milionů Kčs. V dovozu nezbývaly žádné nesplacené

závazky, které by zčásti kompenzovaly naše pohledávky. Hodnota uzavřených kontraktů, na které dosud nebyly čerpány, úvěry činily 3 miliony USD. Jak bylo zmíněno výše, junta oznámila, že dostojí svým závazkům vůči československému státu.^[136]

Co se týče ekonomických vztahů s Chilskou republikou po převratu, sám československý ministr zahraničí sdělil, že přes negativní vnitropolitický vývoj, se situace brzy stabilizuje a bude možno pokračovat v započatých obchodech.^[137] Nicméně vzhledem k závažnosti událostí v Chile vypracovalo ministerstvo zahraničního obchodu plán, dle kterého mělo by obchodování s Chile mnohem více omezené. 17. května roku 1974 byla přijata rezoluce číslo 146, která zařazovala Chile na seznam zemí, se kterými nemohly podniky obchodovat. Touto změnou obchodní politiky vůči Chile poklesla jen za první rok přerušeni vztahů pětkrát. Obchodní výměna byla z největší části tvořena pouze vývozem náhradních součástí do československých strojů, který měla pod svým monopolem TRACO. Přestože ostatní československé podniky neměly dovoleny s Chile obchodovat, TRACO byla výjimkou, která se také těšila chilské přízni. Díky TRACO také v druhé polovině začala výše exportovaných surovin do Chile vzrůstat, z roku 1976, kdy výměna dosahovala 0.2 milionů USD, se zvedla v roce 1981 na celé 3 miliony USD.^[138] Naopak chilský import do Československa byl naprosto přerušen.

Z důvodu přerušeni styků s Chile a nutnosti zvolit zástupce, jenž bude pečovat o československé pohledávky v Chile, napsala československá vláda indické diplomacii: „Vzhledem k tomu, že neuznáváme nynější vládu Republiky Chile, pověřuje ČSSR ochranou zájmů ČSSR a jejich občanů v Chile Indickou republiku.“^[139]

V roce 1974 se veškeré styky s chilskými představiteli omezily na kontakt s vedoucími stran postavených teď mimo zákon a na jejich finanční podporu (ROH poskytlo na konci roku 1974 pomoc chilským odborům ve výši 1 milionu Kčs). Kontakty byly udržovány například s Clodomirem, Almeydou, Hortensií Allendovou, Luisem Corvalánem, Luisem Figeroou (který dokonce do ČSSR 17. září 1974 přijel). V ČSSR se konaly protestní akce československých společenských organizací proti teroru rozpoutanému vojenskou juntou. V červenci byl založen československý výbor na obranu práv chilského lidu, jehož předsedou se

---

^[136] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Návrh pro předsednictvo vlády ČSSR na další postup v oblasti hospodářských a obchodních styků a vědeckotechnické spolupráce s Chilskou republikou, 6. 11. 1974, 5-6.

^[137] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile 1970-1974, Návrh pro předsednictvo vlády ČSSR na další postup v oblasti hospodářských a obchodních styků a vědeckotechnické spolupráce s Chilskou republikou, 11. 1. 1974, 4.

^[138] ZOUREK, Op. cit., 209.

^[139] Archiv MZV, Teritoriální odbory tajné, Chile, 1970-1974, Svěření československých zájmů v Chile Indické republice, 26. 9. 1973.

stal Ján Marko.^[140] Výbor organizoval řadu celostátních akcí solidarity s bojem chilského lidu, za osvobození politických vězňů, zejména generálního tajemníka KS Chile, Luise Corvalána a za obnovu demokratických práv a svobod v Chile.

Chilské občany se snažili podporovat také československá masmedia. 19. dubna vyšla v odborářském nakladatelství práce pod názvem „Tak jsme žili, což byla kniha vzpomínek generálního tajemníka komunistické strany Luise Corvalána.

Vladimír Landovský, jenž pobýval v Chile na přelomu 1972-1973, vysílal každý den 5-15 minutovou relaci věnovanou vývoji situace v Chile pod názvem „Chile žaluje a varuje“.^[141]

V březnu 1974 přijela do ČSSR také delegace chilského filmu v čele s Eugeniem Lopezem, bývalým ředitelem výroby Chile Films, nyní členem Národní ilegální kulturní subkomise ÚV KS Chile. Chilané byli utvrzeni v tom, že dohody uzavřené ještě před pádem bývalé vlády, jsou nadále platné a ČSSR je bude podporovat, jak jen to bude možné.

Již ke konci roku 1974 se začala v Československu formovat skupina, která vedla hnutí odporu proti událostem v Chile, hlavním představitelem této organizace se stal v Československu bývalý chilský politik, Oyarce, jenž pobýval za Pinocheta režimu v Československu.^[142]

V roce 1975 se za pomoci Indické republiky uskutečnil odvoz nábytku z československého zastupitelského úřadu v Chile. Nadále pokračovala různá protestní hnutí proti situaci v Chile. V létě 1975 (10. srpna) navštívila ČSSR vdova po prezidentovi Allendem a vyjádřila československému lidu díky za jeho podporu. O měsíc později navštívila Československo také Mireya Baltrova, která zastávala post ministryně práce v Allendově vládě. Byla uspořádána diskuze s novináři, při které sdělila podrobnosti z dění v Chile. Stejně jako manželka Allendeho poděkovala za obrovskou solidaritu, již vyjadřoval československý lid tomu chilskému.

V roce 1976 bylo rozhodnuto o neprodloužení povolení správce československého majetku v Chile a jeho nejzazší odjezd byl stanoven na 2. června 1976. Mimo jiné opět proběhl týden solidarity s Chile, který se konal v září. Na tomto týdnu účinkovala řada významných osobností, jak z kulturního, tak z politického života. Československý výbor

---

^[140] Dokumentace teritoriálních odborů, MZV, kniha 15, Informace o činnosti Čs. výboru na obranu práv chilského lidu od jeho ustavení v červenci 1974 a nástin dalších úkolů, 13. 11. 1974, 2.

^[141] Dokumentace teritoriálních odborů, MZV, kniha 15, 29. 7. 1974.

^[142] Dokumentace teritoriálních odborů, MZV, kniha 15, Poskytnutí politického asyly členům KS Chile v ČSSSR, 28. 8. 1974.

solidarity nadále udržoval styky s představiteli hnutí chilského odporu, kteří spolupracovali úzce s představiteli chilských komunistů, socialistů a odborářů žijících v Československu.

V roce 1977 bylo významnou událostí návštěva Clodomira Almeidy, který přiletěl na pozvání předsedy československého výboru na obranu práv chilského lidu, Jána Marka, jimž byl také přivítán. Mimo něj se dále setkal s T. Trávníčkem (místopředseda ÚV národní fronty), E. Erbanem (předseda české národní rady) a Andrejem Barčákem. Marko ho seznámil s činností československého výboru solidarity, Almeyda na oplátku vyjádřil díky za to vše a vykreslil dění v Chile.

Návštěva Almeidy nebyla jedinou významnou událostí roku 1977, ke konci roku přiletěl na návštěvu také dlouho očekávaný Luis Corvalán, který se setkal s významnými představiteli chilského hnutí, jež vyjadřovalo nesouhlas s událostmi v Chile, a byl také představen hlavním představitelům československého výboru solidarity.

K roku 1978 se upíraly určité naděje ze stran odporového hnutí Chilanů na konané referendum, které opět vyhrál Augusto Pinochet. Československá vláda a československý výbor solidarity tento výsledek odsoudili a označili za zmanipulovaný. Na počátku roku 1978 uspořádal Marko tiskovou konferenci pro vybrané novináře předních československých deníků a dalších sdělovacích prostředků, aby seznámil československé občany se situací v Chile po referendu. Součástí tiskové konference byl také projev šéfa odporového hnutí v ČSSR, Oyarceho, který odsoudil zmanipulovaný výsledek referenda.

Významnou návštěvou v roce 1978 byla tříčlenná oficiální delegace Lidové jednoty Chile, která přiletěla na pozvání ÚV NF ČSSR. Delegace byla složena z Hernána del Canto (bývalý ministr vnitra, ze socialistické strany Chile), Samuelem Riguelmou (bývalý zástupce ředitele civilní policie, člen ÚV KS Chile), Juanem Carlosem Conchou (bývalý ministr zdravotnictví strana MAPU). Delegaci přijal T. Trávníček, M. Vacík (místopředseda ÚV NF ČSSR) a předseda československého výboru solidarity, P. Koyša. V průběhu pobytu navštívila delegace závody Klementa Gotwalda Praga, setkala se členy latinskoamerického výboru při československé společnosti pro mezinárodní styky, dále se zúčastnila koncertu solidarity, který uspořádal Pragokonzert ve spolupráci s ministerstvem kultury ČSSR a československým výborem na obranu práv. Trávníček přislíbil československou podporu demokratickým silám chilského lidu jak při jednáních v OSN, tak i při vysílání delegace na konferenci solidarity v Madridu, na které ČSSR delegace vyslovila jasný odpor a nesouhlas s děním v Chile.

Delegace také navštívila zemědělskou univerzitu v Suchdole, kde byla přijata rektorem C. Lédlem a československý rozhlas, kde je přijal ředitel Čimon. Chilská delegace vyjádřila vděčnost nad vším, co ČSSR pro Chile udělalo.

Přes široký nesouhlas mezinárodní veřejnosti s děním v Pinochetově Chile, se postupně země začala ekonomicky stabilizovat a nastupovat cestu ekonomického růstu. Přesto se ovšem obyvatelé proti Pinochetovi bouřili a situace byla nadále uklidňována vojáky a policií. Významným mezníkem byl pro režim konec března 1985, kdy se našly mrtvoly tří významných komunistických představitelů, které vykazovaly známky mučení, což měla, dle vyšetřování, na svědomí skupina karabiniérů.

Represe se zmírnily a režim se začal uvolňovat. Byly zaváděny reformy přibližující zemi demokratickým státům. V roce 1984 byly povoleny ostatní politické strany, mimo ty, které měly co dočinění s marxismem, cenzura tisku byla zrušena a poprvé od 11. září 1973 byl v zemi zrušen výjimečný stav, což bylo podpořeno také blížícím se referendem, které, jak bylo uvedeno v ústavě z roku 1980, bylo stanoveno na rok 1988 a mělo rozhodnout o dalším Pinochetově setrvání ve funkci. 5. října 1988 hlasovalo 55,99 % voličů negativně k dalšímu osmiletému mandátu Augusta Pinocheta, který na základě tohoto výsledku nechal vypsát svobodné volby.

Československá republika nadále podporovala zástupce odporu Pinochetovy vlády, kterých stále ubývalo až do Pinochetova pádu v roce 1988. Každým rokem pořádala týden solidarity, který byl plný přednášek, koncertů a rozhovorů s významnými osobnostmi chilského odporového života a udržovala četné styky se zástupci odporu v ČSSR, zejména Oyarcem a dalšími.

Po prohraném referendu v roce 1988, Pinochet opustil funkci prezidenta republiky a vypsáním všeobecných voleb na konci roku 1989 byla v zemi obnovena demokracie, což také odstranilo překážku pro normalizaci styků mezi Chile a Československem, k čemuž došlo dne 20 listopadu 1989, kdy byly obnoveny konzulární styky a 11. března 1990 poté plně normalizovány na úrovni velvyslanectví.

7. CHILSKO-ČESKOSLOVENSKÝ KULTURNÍ INSTITUT

Chilsko-československý institut si zaslouží vzhledem k významné úloze, kterou sehrál v historii Československo chilských vztahů, zmínku v samostatné kapitole.

Tato kulturní instituce byla v Chile založena v roce 1960, tedy ještě v době, kdy neexistovaly mezi zeměmi diplomatické styky. Sehrál významnou úlohu v uzavírání různých dohod, zejména pak je potřeba uvést smlouvu o spolupráci mezi Karlovou univerzitou a Universidad de Chile.

Od svých počátků byl institut významným propagátorem Československa, stal se střediskem politicky podobně smýšlejících politických činitelů, kteří skrze něj seznamovali svůj lid nejen s československou kulturou a historií, nýbrž také s myšlenkami socialismu.

Význam institutu se začal zvětšovat především v sedmdesátých letech, kdy probíhaly v Chile významné sociální a politické změny a byly opět znovunavázány diplomatické styky, což pro institut znamenalo status oficiálního charakteru. Při projednávání činnosti zahraničních kulturních institutů ÚV KSCH, dne 6 listopadu 1971, byl dokonce chilsko-československý institut vyhodnocený spolu se sovětským a NDR institutem jako nejlepší.

Komunistická strana Chile angažovala v chilsko-československém institutu své nejdůležitější osobnosti, jako příklad můžeme zmínit členy institutu, kteří byli mnohdy předsedové či místopředsedové, Rafael Tarud (nezávislý senátor), Hernán Ramírez (univerzitní profesor), René Frías (člen městské rady Santiaga za KS Chile), Mario Carrasco, Luis Corvalán, Juan Enrique a Arraigado Unda a další.

V období před znovunavázáním styků na konci šedesátých let neměl institut jednoduchou existenci. Trpěl neustálým nedostatkem financí a propagačních materiálů. Přesto každým rokem pořádal týden československé kultury, během kterého probíhaly různé přednášky o životě v Československu, byly promítány filmy a pořádaly se koncerty vážné hudby. Institut neopomněl každým rokem také uspořádat vzpomínkovou akci k výročí Lidické tragédie.

Po nástupu vlády Lidové jednoty organizoval institut různé kurzy s uměleckými a praktickými cíli. Jeho úkolem byla příprava vychovatelů – mládeže i dospělých, kteří měli své nabyté zkušenosti z institutu předávat dalším. V sedmdesátých letech se konaly kurzy malování na plátno, kurz jak připravit výstavu a nástěnné noviny, divadelní a fotografický kurz, které měly obrovský úspěch, stejně jako šachový kroužek vedený národním mistrem

Chile, Aderem. Kurzy historie umění vedly profesorky fakulty krásných umění, jež byly také členkami vedení institutu. Nelze opomenout ani kurz české kuchyně, který se mezi chilským obyvatelstvem těšil velkému zájmu a kurs českého jazyka.

Význam oslav československých státních svátků a různých výročí se taktéž se znovunavázáním vztahů zvětšil a na příklad k 30. výročí Lidic uspořádal institut spolu se zastupitelským úřadem „protifašistický týden“ pod heslem „Lidice žijí ve vědomí světa.“ V rámci tohoto týdne bylo kromě promítání, řady diskuzí a výstav, přejmenováno sídliště v části San Miguel na Población Lidice.

Je nutné také dodat, že mimo ostatní aktivity, zval institut do svých prostor umělce, malíře a sochaře, aby tam vystavovali svá díla. Vzhledem k intenzitě spolupráce na začátku sedmdesátých let bylo uvažováno dokonce o založení alespoň pěti dalších poboček chilsko-československého institutu v důležitých městech jako Valpariso, Antofagasta, Concepcion a Valdivia. Vzhledem k přerušení styků se ovšem tyto plány neuskutečnily.

Institut v době existence diplomatických vztahů také velmi úzce spolupracoval s odborem kultury, kanceláří presidenta republiky, odborem kultury ministerstva zahraničí, Jednotnou odborovou ústřednou, Domy kultury, institutem marxistických studií, Universidad de Chile, Federací chilských studentů a státními organizacemi jako CORFO, CORA, INACAP a další. Významným centrem spolupráce byla také patronátní škola nesoucí jméno Československé socialistické republiky ve Viña del Mar, umístěné v nejchudší čtvrti Gabriela Mistral.

Přestože existence institutu nebyla vždy jednoduchá, a to zejména zpočátku své existence, institut se významně podílel na zprostředkovávání a přibližování kultury a smýšlení Československa chilským občanům, byl také velikým pomocníkem při vyjednávání různých dohod a při jednáních o normalizaci vztahů obecně.

8. ZÁVĚR

Československo-chilské diplomatické a obchodní vztahy mají velmi komplikovanou minulost, která v sobě odráží historii dvou politicky velmi odlišných států a přesto v mnoha věcech tak podobných. Vývoj československo-chilských vztahů je výborným příkladem toho, že rozhodnutí týkající se zahraniční politiky o obchodu daného státu, nejsou jen jeho rozhodnutí, ale je potřeba při nich myslet také na své důležité zahraniční partnery a to zejména, jedná-li se o menší státy, jako tomu bylo v případě Chile, jenž při svých rozhodnutích muselo brát v úvahu reakci Spojených států a Československa, které se rozhodovalo s ohledem na Sovětský svaz.

Během prvního zkoumaného období si můžeme všimnout, že již od počátku, kdy byly diplomatické vztahy s Chilskou republikou v roce 1947 přerušeny, byla chilská politika vystavována silnému tlaku ze strany Spojených států, což značně ovlivnilo vývoj vzájemných styků. Silný vliv USA je možné pozorovat jak ve čtyřicátých letech, kdy Chilská republika použila pro přerušování vztahů smyšlenou záminku, tak v padesátých a šedesátých letech, kdy se několikrát neúspěšně jednalo o znovunavázání vzájemných vztahů. Celé období až po rok 1965 je vyplněn neustávajícími pokusy z obou stran o navození vhodné situace pro normalizaci vztahů, ale to se nepovede až do roku 1965, kdy se do čela vlády dostane levicový prezident, Frei, který není tolik oddán americké mocnosti a naopak chápe, že znovunavázání diplomatických, obchodních a kulturních vztahů se státy východního bloku je šance, jak snížit závislost Chile na Spojených státech.

Přestože jsou diplomatické vztahy v roce 1965 obnoveny, počátek tohoto období není jednoduchý v oblasti diplomatických ani obchodních vztahů. Československému diplomatické misi sice nejsou kladeny žádné překážky, z chilské strany je ovšem stále patrná značná opatrnost a odstup, které se projevují v obtížích postavit jakékoliv dohody na smluvní základ či v pronikání na chilský trh, což je způsobeno nejen opětovným tlakem Spojených států, ale také silnými pozicemi, které v Chile mají kapitalistické státy. Nicméně vzájemná obchodní výměna postupně vzrůstá, je rozšiřován sortiment zboží a jsou poskytovány výhodné úvěry chilské straně, jejíž ekonomika se potýká v tomto období s potížemi. Na vědecko-kulturním poli se sjednávají četná stipendia a domlouvají výměny studentů, profesorů a jiných odborníků, které mají přispět k výměně cenných informací a ke zdokonalování zejména chilského školského systému.

Obdobím největšího rozkvětu historie československo-chilských vztahů jsou pak léta 1970-1973, kdy v Chile vládne levicově zaměřený prezident, Salvador Allende, jenž se netají

svou obrovskou sympatií k Sovětskému svazu, Československé socialistické republice a vůbec celému východnímu bloku a marxistickým idejím. Během jeho vlády bylo provedeno mnoho recipročních návštěv, které měly za úkol pomoci Chile na cestě k socialismu, bylo uzavřeno několik významných smluv ekonomického rázu, jenž měly chilský socialismus podpořit ekonomicky a v neposlední řadě byly také zvýšeny počty stipendií a výměnných pobytů, které měly napomoci k získávání nových poznatků při budování chilského školství, a byla uzavřena vědecko-technická dohoda o vzájemné spolupráci. Bohužel pro vzájemné vztahy přivedla Chile Allendova politika na práh občanské války, jež byla zažehnána až státním převratem 11. září 1973, kterým se do čela země dostala vojenská junta.

Vzhledem k násilnému svržení levicového prezidenta, Salvadora Allende a jeho vlády, byly vztahy v roce 1973 opět přerušeny, tentokrát však z československé strany, která odmítala udržovat diplomatické styky s nedemokratickým režimem, který nejen že obrátil kurs chilské politiky, ale také měl na svých rukou krev prezidenta Allendeho.^[143] Jako svého zástupce, který byl pověřen ochraňovat práva Československé republiky na chilském území, zvolila československá vláda Indickou republiku. Československá strana se od přerušování diplomatických vztahů zaměřovala na dálkovou pomoc chilskému lidu ve formě vysílání rádiových programů, finanční pomoci odbojovým činitelům, poskytování azylu politikům, jenž byli nuceni ze země emigrovat a vyjadřování veřejného nesouhlasu s děním v Chile.

Vzájemné diplomatické vztahy nebyly obnoveny až do roku 1989, kdy byl v Chile po 16 letech ukončen nedemokratický režim Augusta Pinocheta, jenž po prohře v referendu v roce 1988 odstoupil a vypsál svobodné volby, kterými získala země demokratickou vládu, s níž Československo obnovilo konzulární styky na konci roku 1989 a poté v roce 1990 plně normalizovalo diplomatické styky na úrovni velvyslanectví.

---

^[143] Viz strana 75 - důvodové vyjádření vlády ČSSR k přerušování diplomatických styků s Chilskou republikou.

BIBLIOGRAFIE

Primární literatura:

Archiv Ministerstva zahraničních věcí:

Dokumentace teritoriálních odborů

Teritoriální odbor – obyčejné

Teritoriální odbor – tajné

Sekundární literatura:

DEJMEK, J.: *Diplomacie Československa díl I. Nástin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918 - 1992)*. Praha: Academia, 2012.

DEJMEK, J.: *Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů*, Praha: Academia, 2013.

CHALUPA, J.: *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha: Lidové noviny, 1999.

CHALUPA, J.: *Stručné historie států - Chile*. Praha: Libri, 2006.

OPATRŇY J.: *Amerika v proměnách staletí*. Praha: Libri, 1998.

Příručka o navázání diplomatických styků a diplomatické zastoupení Československa v cizině a cizích zemí v Československu 1918-1985, FMZV, archivně dokumentační odbor 1987.

VIAL, G.: *Pinochet, Portrét diktátora*. Praha: Prostor, 2007.

ZOUREK, M.: *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945 – 1989*. Praha: Karolinum, 2014.